

SZÖVEGÉRTÉS – SZÖVEGALKOTÁS

6

Tanári útmutató

5

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

SZAKMAI VEZETŐK

PÁLA KÁROLY SZAKMAI IGAZGATÓ

PUSKÁS AURÉL FEJLESZTÉSI IGAZGATÓHELYETTES

RÁPLI GYÖRGYI A PROGRAMFEJLESZTÉSI KÖZPONT VEZETŐJE

FEJLESZTÉSI PROGRAMVEZETŐ

KORÁNYI MARGIT

VEZETŐ FEJLESZTŐK

ARATÓ LÁSZLÓ

KÁLMÁN LÁSZLÓ

SZAKMAI BIZOTTSÁG

BÓKAY ANTAL ELNÖK

BÁNRÉTI ZOLTÁN

CSERHALMI ZSUZSA

GYŐRI JÁNOS

SCHEIN GÁBOR

ALKOTÓSZERKESZTŐ

SZARKA JUDIT

SZAKMAI LEKTOROK

A SZAKMAI BIZOTTSÁG TAGJAI

PETHŐNÉ NAGY CSILLA

FELELŐS SZERKESZTŐ

NAGY MILÁN

BORÍTÓGRAFIKA

SZŰCS ÉDUA

TIPOGRÁFIA

BÁRD JOHANNA

SULI NOVA

© **SULINOVA KHT.**

© **SZARKA JUDIT**

A KIADVÁNY INGYENES, KIZÁRÓLAG ZÁRT KÖRBE,
KÍSÉRLETI-TESZTELÉSI CÉLLAL HASZNÁLHATÓ.

KERESKEDELMI FORGALOMBA NEM KERÜLHET.

MÁSOLÁSA, TERJESZTÉSE SZIGORÚAN TILOS!

KIADJA AZ EDUCATIO TÁRSADALMI SZOLGÁLTATÓ KÖZHASZNÚ TÁRSASÁG

1134 BUDAPEST, VÁCI ÚT 37.

A KIADÁSÉRT FELEL: KERESKES GÁBOR ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ

NYOMDAI MUNKÁK: PÁTRIA NYOMDA ZRT., 2007

**S Z Ó B E L I S É G É S
Í R Á S B E L I S É G**

Tanári útmutató

Fejlesztők

Károlyi Júlia
Kertész Zsuzsa
Rung András

TARTALOM

SZÓBELISÉG ÉS ÍRÁSBELISÉG

5	UGYANAZT MÁSKÉPP
37	MIT, KINEK, HOGYAN SZOKTUNK MONDANI, ILLETVE LEÍRNI?
60	HELYESÍRÁS
71	IDEGEN ÍRÁSFAJTÁK
87	PÁRBESZÉD A FILM ÉS A SZÍNHÁZ VILÁGÁBAN
90	A SZÓBELISÉG ÉS AZ ÍRÁSBELISÉG SZEREPE A VILÁGHÁLÓN
102	FEJEZETZÁRÓ FELADATLAP

1. UGYANAZT MÁSKÉPP

4 óra

Előzetes szempontok a fejezet feldolgozásához

- A gesztusokon túl érdemes a térközszabályozással ismét foglalkozni, ami szintén eltér kultúránként és kommunikatív funkciója van.
- Beszéljünk a gyerekekkel a sérültek kommunikációjáról (látás, hallás).
- Felhívhatjuk a figyelmet arra az előző évben szerzett ismeretre, hogy a kommunikáció – éppen a nem verbális kommunikáció miatt – egyben viselkedés is.
- Balázs János roma festőművész kapcsán néhány szót kellene ejteni a naiv festészet jelentőségéről, vigyázva, hogy „a romáknak jó a színérzékük, és jól zenélnek meg táncolnak” sztereotípiát ne tápláljuk.
- Az írásbeliséggel nem rendelkező nyelvek és a kisebbségi nyelvek helyzetének felvillantása – a gyerekek számára érthető módon –, jelezve a nyelvek társadalmi-politikai értékét.
- Az idegen írásfajtáknál természetesen a kisebbségi nyelvre való fordítás még jobb lehet, de nemcsak az osztályban lévő gyerekektől, hanem a településen élőkötől is lehet gyűjteni.
- A különböző írásfajták tanításánál érdemes egy kicsit elidőzni a nyelv és kultúra kapcsolatánál.
- Az egész fejezet céltudatosan fejleszti a viselkedéskultúrát is, ezért mindenképp azokat a gyerekeket kell helyzetbe hozni, akiknek ez gondot okoz.
- Különböző nációk megnyilvánulási szokásait (esetlegesen sztereotípiákat) is meg lehet mutatni, és egyúttal megbeszélni az előítéletek és a tapasztalatok különbségét.
- Lehet tudatosan valamilyen multikulturális webcímet választani.
- Az előadások elemzéséhez szempontokat kell adni, a reflexió tudatossá teheti a cselekvést.

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés

Történetek kiosztása

10 PERC

Tanári instrukciók

- A fejezet elején válasszák ki a tanulók azt a történetet, amellyel majd az 5. modulban dolgozni fognak. Az eredményes munkához és ahhoz, hogy az 5. modul végén elő is tudják adni a jeleneteket, időre van szükség.
- Az önálló munkára alkalmas csoportok otthon is készülhetnek. Az önálló munkában járatlanabb csoportokkal foglalkozzunk külön, órakerettől függetlenül.

- Fontos, hogy a tanulók ne csak az 5. modul elejétől foglalkozzanak a szövegekkel, hisz addigra már jól kell ismerniük azokat.
- Tartsunk időnként rövid ellenőrző beszélgetéseket arról, hogy a tanulók hol tartanak.

Kiemelt készségek, képességek: kooperáció, munkamegosztás kialakítása és betartása

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén kis csoportok

Módszerek, eljárások: megbeszélés

Eszközök: regényrészletek

Erich Kästner: *Emil és a detektívek*

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/kulfoldi/kastner/emil/html/emild09.htm>

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/kulfoldi/kastner/emil/html/emild14.htm>

IX. A DETEKTÍVEK GYŰLÉSE

A park két fehér padján foglaltak helyet, akiknek pedig a padokon nem jutott hely, a pázsit körül futó kerítésen helyezkedtek el. Arcuk komor volt. A Professzor azonban mintha születése pillanatától kezdve erre a percre várt volna! Mint apja, az igazságügyi tanácsos, csontkeretes pápaszemét ide-oda tologatva kifejtette tervét.

– Minthogy fennáll annak a lehetősége – mondta –, hogy gyakorlati okokból később el kell válnunk egymástól, feltétlenül szükségünk van egy telefonközpontra. Kinek van telefonja?

Tizenketten jelentkeztek.

– S a telefonbirtokosok közül ki rendelkezik a legértelmesebb szülővel?

– Én! – kiáltott kis Kedd.

– A telefon száma?

– Bavária 0579.

– Tessék papír és ceruza. Krummbiegel, készíts húsz cédulát, és mindegyikre írd fel kis Kedd telefonszámát. De olvashatóan! Mindenkinek adsz egy cédulát. A telefonközpont mindig tudni fogja, hogy a detektívek hol tartózkodnak, s hogy mi történt. Akinek szüksége van felvilágosításra, az egyszerűen felhívja a kis Keddet, és pontos tájékoztatást kap tőle.

– De hiszen én nem vagyok otthon – mondta kis Kedd.

– De igen, otthon vagy – felelte a Professzor. – Mihelyt itt befejeztük a gyűlést, hazamész telefonszolgálatra.

– Jaj – mondta kis Kedd. – Inkább veletek maradnék, és segítenék, hogy elfogjuk a tolvajt. Kisgyerekeknek nagyon jó hasznát lehet venni ilyenkor.

– Hazamész a telefonhoz! – rendelkezett a Professzor. – Felelősségteljes, szép munka lesz.

– Hát, ha úgy gondolod!

Krummbiegel szétosztotta a telefoncédulákat, s a fiúk gondosan zsebre tették. A leglelkiismeretesebbek közülük mindjárt meg is tanulták betéve a számot.

– Készültséget szolgálatot is kell tartanunk – mondta Emil.

– Természetesen. Akire nincs okvetlen szükség a vadászat alatt, az itt marad a Nikolsburger téren. Ti pedig most szétszóródtok, felváltva hazaszaladtok, s ott megmondjátok, hogy este esetleg csak későn keveredtek haza. Akinek módja van rá, azt mondja, hogy egy barátjánál alszik éjszaka.

Hogy legyenek tartalékaink is, ha a vadászat ma még nem érne véget. Gusztáv, Krummbiegel, Arnold Mittenzwey és az öccse meg én hazatelefonálunk, hogy dolgunk van... Úgy van! Traugott pedig hazakíséri kis Keddet összekötőként, s ha szükségünk lenne erősítésre, lóhalálában a Nikolsburger térre vágat. Így!... Megvan tehát a detektívcsoport, a készülség, a telefonközpont és az összekötő. Több osztagra egyelőre nincs szükségünk.

– De valami kosztra igen – figyelmeztette Emil. – Néhány ember szaladhatna ennivalóért.

– Ki lakik a közelben? – kérdezte a Professor. – Mittenzwey, Gerold, Nagy Frigyes, Brunnot, Zerlett... gyerünk, indulás! Hatalmas élelmiszer-tartalékokra van szükség.

Az öt gyerek sarkon fordult, s elvágatott.

– Fafejűek – morogta Traugott. – Kajáról, telefonról, vendégeskedésről nagy tervek s előirányzatok készülnek, de a legfontosabbról, hogy tudniillik hol kapjuk el a tolvajt, arról nem esik szó. Ti... ti igazgatók! – Nagyobb szidalom hirtelenében nem jutott eszébe.

– Ujjlenyomatok készítésére is be kellene rendezkedni – mondta Petzold. – Igaz, elképzelhető, hogy amilyen rafinált disznó, gumikesztyűt húzott. Akkor pedig semmit sem lehet rábizonyítani.

Petzold már huszonkét bűnügyi filmet látott, s ez szemlátomást megártott az egészségének.

– Eriggy a csudába! – kiáltott Traugott dühösen. – Semmi egyéb dolgunk, mint hogy a nyomában maradjunk, s adandó alkalommal visszalopjuk tőle a pénzt.

– Marhaság habbal – mondta a Professor. – Ha ellopjuk tőle a pénzt, ugyanolyan tolvajok vagyunk, mint ő maga.

Traugott határozottan felizgult. – Nevetséges! – kiáltotta. – Ha valaki ellop tőlem valamit, s én visszalopom, attól én nem leszek tolvajjá.

– De igen – jelentette ki a Professor.

– Elment az eszed – mondta Traugott.

– A Professzornak igaza van – avatkozott be Emil a vitába. – Ha én valakitől titokban elveszek valamit, akkor tolvaj vagyok. Mindegy, hogy az övé volt-e, vagy hogy tőlem lopta-e el.

A Professor bólintott. – Úgy is van – mondta. – Ünnepelesen felkérem a gyűlés részvevőit, hogy szüntessék be a fölösleges vitákat. Az üzletet berendeztük, s hogy az illető úr mikor téved be, az majd elválík. Az biztos, hogy önként kell visszaszolgáltatnia a pénzt, visszalopásról szó sem lehet.

– Nem értem – közölte kis Kedd. – Ami az enyém, azt nem lophatom el. Ha az enyém, úgy akkor is az enyém, ha egy idegen zsebben tartózkodik.

– Nem könnyű dolog ezt megmagyarázni – mondta a Professor. – Lehet, hogy erkölcsileg igazad van, de a bíróság mégiscsak elítélne. Ezt sok felnőtt sem érti, de ez a tény.

– Felőlem – mondta Traugott, vállat vonogatva.

– Ügyesnek kell lenni, fiúk – mondta Petzold. – Tudtok-e lábujjhegyen surranni, mint a gyík, vagy hason fekve követni egy ember nyomát? Mert mit csináltok, ha hirtelen hátrafordul, s meglát benneteket? Úgy elillan, mint a kámfor.

– Igaza van – helyeselt kis Kedd. – Azért is jó volna, ha veletek maradhatnék. Én remekül tudok hason csúszni, pontosan úgy, mint egy rendőrkutya. S ugatni is példátlanul tudok.

– Hason csúszni? – Emilnek az izgalomtól égnek állt a haja. – Egész Berlin utánad fordulna.

– De egypár revolvert csak be kell szerezni – tanácsolta Petzold. Tele volt tanácsokkal, mint szeméttel a papírkosár, nem lehetett megállítani.

– Úgy van, revolver kell – kiáltották többen.

– Nem kell – mondta a Professor.

– A tolvajnak biztos, hogy van – vélte Traugott, aki oly bizonyosnak látszott a dolgában, hogy a legszívesebben azonmód lefogadta volna.

– Hát nem veszélytelen – mondta Emil. – Aki fél, az menjen haza a dunyhája alá.

– Úgy érted, hogy gyáva vagyok? – kérdezte Traugott, s mint egy bokszbajnok, fenyegetően előrelépett.

– Csend! – kiáltotta a Professor. – Verekedés kizárva. Micsoda állapotok ezek! Valósággal úgy viselkedtek, mint a... mint a gyerekek.

– Hiszen azok is vagyunk – jegyezte meg kis Kedd.

Erre mindenki nevetett.

– Ha jól meggondolom – mondta Emil –, levelet kellene küldenem a nagyanyámnak. A rokonnak sejtelve sincs róla, hogy hol vagyok, s ha megbokrosodnak, megeshetik, hogy a rendőrségre rohannak. Nincs valaki, aki elvinne egy levelet az öregasszonynak a Schumann utca tizenötbe? Hálásan megköszönném.

– Szívesen – jelentkezett egy Bleuer nevű fiú. – De gyorsan írd meg, hogy még sötétedés előtt odaérek. Földalattival mehetnék. Ki ad dohányt?

A Professor adott húsz pfennig útiköltséget az oda- és visszaútra. Emil pedig kölcsönkért papírt, ceruzát, s a következő levelet írta:

„Kedves nagymama!

Bizonyára aggódtok, hogy nem érkeztem meg. Berlinben vagyok. De sajnós, még nem mehetek hozzátok, mert előbb még valami fontos dolgot kell elintéznem. Ne kérdezzétek, hogy mit! De ne is aggódjatok! Ha minden rendbe jön, első dolgom lesz, hogy odamegyek, s már előre is iszonyúan örülök. Az a fiú, aki a levelet viszi, barátom, s tudja, hogy hol tartózkodom. De nem szabad elárulnia. Mert az hivatali titok. Sokszor szívélyesen üdvözlöm a bácsit, a nénit és Kalapocskát.

Hú unokád

Emil

Ui.: Mami sokszor csókoltat. Virágot is hoztam. Megkapod, amikor lehet.”

A címet a papír hátlapjára írta, majd összehajtogatta az iratot, és átadta Bleuernek.

– El ne áruld a rokonságnak – mondta szigorúan –, hogy hol vagyok, s hogy a pénznek lába kelt. Arra én súlyosan ráfizetnék.

– Rendben van, Emil – mondta Bleuer. – Ha majd visszatérek, felhívom a kis Keddet, megtudni, hogy történt-e időközben valami. A készültségnél fogok jelentkezni.

S azzal lóhalálában elrohant.

Időközben befutott az öt gyerek, aki az élelmiszer tartalékok felhalmozásával volt megbízva. Hatalmas csomagokkal érkeztek, Gerold egy egész rúd szalámit hozott. Hogy az anyja adta neki, mondta. Hát igen.

Mindannyian közölték odahaza, hogy esetleg még elmaradnak egy ideig, s csak később, este-félé térnek haza. Emil szétosztotta a szalámis kenyereket, mindenki kapott egyet. A szalámit vastartaléknak maga tartotta meg. Ezek után másik öt gyerek szaladt haza, hogy további kimaradást eszközöljön ki a szülőknél. Közülük ketten nem jöttek vissza; úgy látszik, nem kaptak kimaradási engedélyt.

A Professor kiadta a jelszót. Hogy tudni lehessen, vajon az, aki üzenetet hoz vagy telefonál, valóban a csapathoz tartozik-e. „Emil” volt a jelszó, könnyen meg lehetett jegyezni.

Mire ezzel is elkészültek, kis Kedd hazaindult, nyomában Traugott-tal, a mogorva összekötővel. Természetesen nem mulasztotta el, hogy sok szerencsét ne kívánjon a detektíveknek. A Professor még megkérte, hogy hívja fel hazulról a szüleit, és mondja meg az apjának, hogy neki – mármint a Professornak – még dolga van, s egyelőre nem mehet haza. – Ha üzenetet kap, akkor nem nyugtalankodik – mondta a Professor. – S akkor nincs is kifogása ellene.

– A berlini szülők ilyen rendesek? – kérdezte Emil.

– Ne hidd, hogy mindegyik – jegyezte meg Krummbiegel a fejét vakarva.

– Nagy átlagban eléggé használhatók – mondta a Professor. – Okosabbat nem is tehetnének,

mert így elkerülik, hogy hazudjanak nekik. Én például az öregemnek megígértem, hogy soha semmit nem teszek, ami tisztességtelen vagy veszélyes. S amíg tartom az ígéretemet, azt tehetem, amit akarok. Az apám egészen príma ember.

– Valóban príma – helyeselt Emil. – De ide figyelj, hátha ez a mi dolgunk veszélyes lesz?

– Akkor baj van a szerződéssel – mondta a Professzor vállát vonogatva. – Egyébként azt mondta az öreg, hogy mindig vizsgáljam meg, vajon az ő jelenlétében is ugyanúgy cselekednék-e. Véleményem szerint ma ez a helyzet... De most aztán indulás, nehogy lekéssünk a vonatról.

A csapat elé állt.

– A detektívek elvárják, hogy a szervezet tisztességesen működjék! – kiáltotta. – A telefonközpont be van rendezve. A pénzemet itt hagyom nektek, kereken egy márka ötvenet. Gerold, tartsd a markodat... számold meg! Élelmiszerral el vagyunk látva. Pénzzel is. A telefonszámot mindenki tudja. Akinek haza kell mennie, az máris indulhat. De legalább öt embernek itt kell maradnia, ezekért Gerold felelős. Példamutató magatartást kérek. Mi is megteesszük a magunkét. Ha erősítésre lesz szükségünk, kis Kedd elküldi Traugottot... Más kérdés nincs?... Jelszó: Emil.

– Jelszó: Emil – üvöltötték a gyerekek, hogy az egész Nikolsburger tér reszketni kezdett, s a járókelők a hirtelen meglepetéstől majd megsiketültek.

Emil szinte boldog volt, hogy ellopták a pénzét.

XIV. MIRE JÓ A GOMBOSTŰ?

Mire Gusztáv s a Professzor belépett a bankhelyiségbe, a keménykalapos már az egyik pénztárfülke előtt állt, amely fölött egy tábla függött „Pénz be- és kifizetés” felírással. Előtte a sorban néhány ember türelmetlenül várt, amíg a fülkében ülő hivatalnok be nem fejezi telefonbeszélgetését.

A Professzor szorosan a tolvaj mellé állt, izgatottan szimatolva, mint egy vizsla. Gusztáv pedig mögéje került, kezét nadrágzsebében tartva, hogy a duda kellő pillanatban működésbe kezdhesen.

Aztán a pénztáros letette a telefonkagylót, az ablakhoz lépett, s megkérdezte a Professzort, hogy mi a kívánsága.

– Kérem – felelte a fiú –, ez az úr itt előbb jött.

– Tessék? – fordult a pénztáros Grundeis felé.

– Legyen szíves, váltson fel egy százmárkást két ötvenmárkásra, negyven márkáért pedig ezüstpénzt kérek – mondta a keménykalapos, s egy százmárkást és két húszmárkást tett le a márványasztalra.

A pénztáros kezébe vette a három bankjegyet, s elindult a pénzszekevény felé.

– Halló! – kiáltotta a Professzor hangosan. – Egy pillanatra, kérem! Ez lopott pénz!

– Micsoda? – kérdezte a hivatalnok ijedten, s rögtön megfordult. Kartársai, akik a szomszédos fülkékben ültek s számoltak, azonnal abbahagyták a munkát, s felugrottak, mintha kígyó csípte volna meg őket.

– Ez a pénz nem ezé az úré – jelentette ki a Professzor. – Egy barátomtól lopta, s most csak azért akarja felváltani, hogy a lopást ne lehessen rábizonyítani.

– Ilyen pimaszsággal még életemben nem találkoztam – mondta Grundeis a pénztárosnak. – Már megbocsát!

S azzal megfordult, s egy csattanós pofont kent le a Professzornak.

– Ez nem változtat a tényeken – mondta a Professzor, s jobbával egy akkora ökölcsapást mért a keménykalapos gyomrára, hogy az áldozat megtántorodott. Gusztáv pedig háromszor dudált, iszonyú hangosan. A hivatalnokok kíváncsian a pénztár felé rohantak, a bankfiók igazgatója pedig dühösen kivágtatott szobájából.

A bejárati ajtón pedig tíz fiú rohant be, élükön Emil, s közrefogták Grundeis urat.

– Mi bajuk ezeknek a srácoknak? – kérdezte az igazgató.

– Azt állítják a csibészek, hogy elloptam tőlük azt a pénzt, amit épp most adtam át a pénztáros úrnak váltásra – mondta Grundeis úr, sápadtan a méregetől.

– Úgy is van – kiáltotta Emil, a pénztár elé ugorva. – Egy százmárkást és két húszmárkást lopott el tőlem. Tegnap délután. Abban a vonatban, amelyben Neustadtól Berlinbe utaztam. Aludtam, s azalatt lopta el.

– S ezt be is tudod bizonyítani? – kérdezte szigorúan a pénztáros.

– Egy hete Berlinben vagyok, s tegnap egész nap a városban tartózkodtam – mondta a tolvaj udvariasan mosolyogva.

– Hogy hazudik! – kiáltotta Emil, könnyeivel küszködve tehetetlen dühében.

– Be tudod bizonyítani, hogy ez az úr azonos azzal, akivel a vonaton együtt utaztál? – kérdezte az igazgató.

– Azt ugyan nem tudja – mondta a tolvaj hanyagul.

– Mert ha egyedül voltál vele egy fülkében, akkor nincs tanú, aki a személyazonosságát bizonyítani tudná – jegyezte meg az egyik hivatalnok.

A fiúk meghökkenve néztek Emilre.

– Dehogy nincs tanúm – kiáltotta Emil. – Igenis hogy van. Jakob néni Grünauból. Ő is velünk ült a fülkében, s csak később szállt ki. Még azzal is megbízott, hogy adjak át szívélyes üdvözléseket Kurzhals úrnak, a fűszeresünknek.

– Alighanem szükség lesz rá, hogy alibit bizonyítson, uram – mondta az igazgató a tolvajnak.

– Szívesen – felelte ez. – A Kreid-szállóban lakom.

– De csak tegnap este óta! – kiáltotta Gusztáv. – Tudniillik én liftesgyereknek öltözve belopózkodtam a szállodába, s tudom, amit tudok.

A hivatalnokok elmosolyodtak, s szemmel látható jóakarattal és érdeklődéssel néztek a gyerekekre.

– Legjobb lesz, ha ideiglenesen itt tartjuk a pénzt, uram – mondta az igazgató, s egy darab papírt tett maga elé, hogy felírja a keménykalapos nevét és címét.

– Grundeisnak hívják – kiáltotta Emil.

A keménykalapos nevetett.

– Ebből is látszik, hogy a gyerek téved – mondta. – Engem tudniillik Müllernek hívnak.

– Hogy milyen galádul hazudik! – kiáltotta Emil dühösen. – Nekem azt mondta a vonaton, hogy Grundeis a neve.

– Kérem az okmányait, uram – mondta a pénztáros.

– Sajnos nincs nálam a személyazonossági igazolványom – közölte a tolvaj. – De ha egy pillanatig vár, akkor elhozom a szállodából.

– Csupa hazugság! – kiáltotta Emil. – Ez az én pénzem. Azonnal adja vissza!

– Hát az nem olyan egyszerű, fiam – mondta a pénztáros. – Még ha igazat mondasz, akkor sem. Mert mivel bizonyítanád be, hogy a pénz a tied? Ráírtad a bankjegyekre a nevedet? Vagy tudod a számukat?

– Dehogy tudom – mondta Emil. – Ki gondol arra, hogy az embert meglopják. De azért mégiscsak az én pénzem, hallja-e? Az anyám küldte a nagymamának, aki itt lakik Berlinben, a Schumann utca 15-ben.

– Talán meg volt sérülve az egyik bankjegy? – kérdezte a pénztáros. – Nem hiányzott az egyik sarkából?

– Nem tudok róla.

– Uraim, becsületszavamra a pénz az enyém – mondta a tolvaj. – Csak nem képzelik, hogy kisfiúkat meglopok!

– Álljunk csak meg egy szóra! – kiáltotta hirtelen Emil, s egy nagyot ugrott a levegőben, úgy megkönnyebbült egyszerre a szíve. – Várjunk csak egy pillanatig! A pénzt gombostűvel a kabátzsebembe tűztem, hogy el ne veszítsem. A tűszúrásnak a helyét biztos meg lehet találni.

A pénztáros a három bankjegyet az ablak felé tartotta. A fiúknak izgalomukban elállt a lélegzetük.

A tolvaj hátralépett. Az igazgató idegesen dobolt ujjaival az asztalon.

– A gyerek igazat mondott – kiáltotta a pénztáros, sápadtan az izgalomtól. – A bankjegyeken világosan látni a tű nyomát.

– S itt a hozzá való tű – mondta Emil, is büszkén az asztalra helyezte a gombostűt. – Meg is szúrtam magam vele.

Ebben a pillanatban a tolvaj villámgyorsan megfordult, jobbra-balra taszigálta a körülötte álló fiúkat, olyan erővel, hogy egyikük-másikuk elvágódott, keresztülrohant a bankhelyiségen, felrántotta az ajtót, s kiugrott az utcára.

– Utána! – kiáltotta az igazgató.

Mindenki az ajtó felé szaladt.

De mire kiértek az utcára, már legalább húsz fiú kapaszkodott a tolvaj lábába, karjába. A kabátjába kapaszkodtak, a nyakába ugrottak, a kezét ráncigálták, s hiába igyekezett szabadulni, vérszomjasan lógtak rajta, mint a piócák.

S már jött is egy rendőr futólépésben, s mellette Kalapocska kis ezüstös kerékpárján. Az igazgató pedig felszólította a rendőrt, hogy tartóztassa le ezt az embert, akit hol Grundeisnak, hol Müllernek hívnak. Minden valószínűség szerint vasúti tolvajjal van dolguk.

A pénztáros pedig vette a kalapját, zsebre tette a három bankjegyet és a gombostűt, s a rendőr mellé szegődött. Példátlan egy menet volt! A rendőr, a bankhivatalnok, kettejük között a tolvaj s mögöttük kilencven-száz gyerek! Így meneteltek a rendőrőrszobára.

Mellettük az úttesten pedig Kalapocska vidáman csilingelt kis kerékpárján, s mosolyogva nézte boldog unokabátyját. – Emil fiam – kiáltotta –, én most hazakarikázok, s ott elreferálok az egész színházat.

Emil pedig visszabólogatott, s azt mondta:

– Ebédre otthon vagyok. Mindenkit üdvözlök.

Kalapocska megnyomta a pedált. – Olyan szépek vagytok, mint egy nagy iskolai kirándulás – kiáltotta, majd óriási csengetéssel befordult a sarkon.

MOLNÁR FERENC: A PÁL UTCAI FIÚK

V. fejezet: Geréb provokációja, Nemecek megfürdetése

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/magyar/molnarf/palutca/palutcai.01>

V.

Két nappal ez után, csütörtökön, mikor a Fűvészkertre ráborult az este, a kis hídon álló két ór egy sötét alak közeledtére fegyverbe lépett.

– Tisztelegj! – kiáltotta az egyik.

S erre mind a ketten égnek emelték ezüstös végű lándzsáikat, melyeken megcsillant a halvány holdsugár. A tisztelgés a vörösingesek vezérének, Áts Ferinek szólt, aki sietve haladt keresztül a hídon.

– Itt vannak mind? – kérdezte az őrkötől.

- Igenis, kapitány úr!
- Geréb is itt van?
- Ő volt az első, kapitány úr.

A vezér némán szalutált, mire az örök ismét fejük fölé emelték lándzsáikat. Ez volt a vörösingések fegyveres tisztelgése.

A sziget kis tisztásán akkor már összegyűltek volt az összes vörösingések.

Mikor Áts belépett közéjük, az idősebbik Pásztor elkiáltotta magát:

– Tisztelegj!

És a sok hosszú, ezüstpapiros lándzsa felugrott a fejek fölé.

– Sietnünk kell, fiúk – mondta Áts Feri, miután viszonzta a köszöntést –, mert egy kicsit elkéstem. Azonnal lássunk a dologhoz. Gyújtsátok meg a lámpát.

A lámpát sose volt szabad addig meggyújtani, amíg a vezér meg nem érkezett. Ha a lámpa égett, az azt jelentette, hogy Áts Feri is a szigeten van. A fiatalabbik Pásztor meggyújtotta a lámpát, s a vörösingések körbe lekuporodtak a kis fény köré. Senki nem szólt, mindenki a vezér szavát várta.

– Van valami jelentenivaló? – kérdezte ez.

Szebenics jelentkezett.

– Nos?

– Alássan jelentem, hogy a fegyvertárunkból hiányzik az a piros-zöld zászló, amit kapitány úr a Pál utcaiaktól zsákmányolt.

A vezér összeráncolta a szemöldökét.

– A fegyverek közül nem hiányzik egy sem?

– Nem. Mint fegyvertáros, mikor idejöttem, megnéztem a romban a tomahawkokat és a dárdákat. Egytől egyig mind ott volt, csak a kis zászló hiányzott. Azt ellopta valaki.

– Lábnyomokat láttál?

– Igen. Mint minden este, a törvény szerint, úgy tegnap is fölhintettem finom homokkal a rom belsejét, s mikor ma megvizsgáltam, találtam benne egy kis lábnyomot, amely a hasadéktól egyenesen abba a szögletbe vezetett, ahol a zászló volt, s aztán a szöglettől kivezetett a hasadékgig. Ott eltűnt a szemem elől, mert ott már kemény és gyepes a föld.

– A lábnyom kicsi volt?

– Igen. Olyan kicsi, hogy sokkal kisebb, mint a Wendaueré, pedig neki van köztünk a legkisebb lába.

Nagy csönd lett.

– Valami idegen járt a fegyvertárban – mondta a vezér. – Mégpedig Pál utcai fiú volt.

Moraj futott végig a vörösingések közt.

– Onnan sejtem – folytatta Áts –, mert ha valami más gyerek lett volna, elvitt volna a fegyverek közül is legalább egyet. De ez csak a zászlót vitte el. Valószínűleg megbíztak valakit a Pál utcaiak, hogy a zászlójukat lopja vissza. Nem tudsz erről, Geréb?

Tehát Geréb már mint állandó kém szerepelt.

Felállott.

– Nem tudok róla.

– Jól van. Leülhetsz. Utána fogunk járni. De most intézzük el a dolgunkat. Tudjátok, milyen szégyen esett meg rajtunk a múltkor. Mialatt valamennyien itt voltunk a szigeten, az ellenség egy piros cédulát tűzött erre a fára. Nem tudtuk őket megfogni, olyan ügyesek voltak. Két idegen fiú után szaladtunk egészen a Tisztviselőtelepig, és csak ott sült ki, hogy ők ok nélkül szaladtak előlünk, mi pedig ok nélkül szaladtunk utánuk. A cédula idetűzése nagy megszegényítés volt ránk

nézve, és ezért bosszú jár. A grund elfoglalását is elhalasztottuk addig, amíg Geréb megvizsgálta a terepet. Most tehát Geréb jelentést fog tenni, s mi elhatározzuk, hogy mikor indulunk háborúba.

Gerébre nézett.

– Geréb! Állj fel!

Ismét felállt Geréb.

– Halljuk a jelentést. Mit végeztél?

– Én... – mondta kissé zavartan a fiú – azon a véleményen voltam, hogy talán harc nélkül is megszerezhetjük azt a területet. Elgondoltam, hogy hiszen valamikor én is közéjük tartoztam... és miért legyek éppen én az oka, hogy... szóval én megvesztegettem azt a tót, aki a telepre felügyel, és aki most majd ki fogja őket onnan... onnan...

Beléje szorult a szó. Nem tudta folytatni, oly szigorúan nézett a szemébe Áts Feri. És meg is szólalt erős, mély hangján, melytől annyiszor reszkettek meg a fiúk, amikor az erős legény valamiért megharagudott rájuk:

– Nem – bömbölte –, te, úgy látszik, még mindig nem ismered a vörösingeseket! Nem megyünk mi vesztegetni meg alkudozni! Ha nem adják szépszerivel, hát elveszük. Nem kell nekem se tót, se kikergetés, aki mindene van! Micsoda alattomos dolog ez?!

Mindnyájan hallgattak, és Geréb lesütötte a szemét.

Áts Feri fölállott:

– Ha gyáva vagy, eridj haza!

Villogó szemmel mondta ezt Gerébnak. És Geréb e pillanatban nagyon megijedt. Érezte, hogy ha most a vörösingesek kitessekélik maguk közül, akkor már igazán nincs sehol helye ezen a világon. Hát fölemelte a fejét, és bátor hangon próbált beszélni:

– Nem vagyok gyáva! Veletek vagyok, veletek tartok, hűséget fogadok nektek!

– Ez már beszéd – mondta Áts, de az arcán látszott, hogy nem rokonszenvezik a jövevénynel.

– Ha velünk akarsz maradni, leteszed a fogadalmat a mi törvényeinkre.

– Szívesen – mondta Geréb, és föllélegzett.

– Adj hát kezet!

Kezet fogtak.

– Mostantól kezdve hadnagyi rangod van nálunk. Szebenics majd neked is ad lándzsát és tomahawkot, s beírja a nevedet a titkos névsorba. És most hallgass ide! Nem lehet halogatni a dolgot. A támadás napját holnapra tűzöm ki. Holnap délután valamennyien itt gyülekezünk. A csapat fele a Mária utca felől megy be, és elfoglalja az erődöket. A csapat másik felének te fogod kinyitni a Pál utcai kiskaput, s ez a rész ki fogja kergetni a grundbelieket onnan, vagy ha a farakások közé menekülnek, akkor az erődökből támadják meg őket a többiek. Nekünk labdaterület kell, és ezt meg fogjuk szerezni, bármi történjék is!

Mindenki fölugrott.

– Éljen! – kiáltották mind a vörösingesek, és lándzsáikat a magasba emelték.

A vezér csöndet intett.

– Még meg kell tőled kérdezniem valamit. Nem gondolod, hogy a Pál utcaiak sejtik, hogy te hozzánk tartozol?

– Nem hinném – felelt az új hadnagy. – Még ha itt is volt valaki közülük a múltkor, mikor a piros cédulát a fára tűzték, nem láthatott a sötétben.

– Tehát nyugodtan mehetsz be közéjük holnap délután?

– Nyugodtan.

– Nem fognak gyanítani semmit?

– Nem. És ha gyanítanak is valamit, nem merne szólni egyik sem, mert mind fél tőlem. Nincs azok közt egy bátor fiú sem!

Egy éles hang vágott egyszerre közbe:

– Dehogy nincs!

Körülnéztek. Áts Feri meglepetten kérdezte:

– Ki szólt?

Senki se felelt. És az éles hang újra megszólalt:

– Dehogy nincs!

Most már világosan hallották, hogy a hang a nagy fa tetejéről jött. S rögtön ezután zörögni kezdtek az ágak, recsegett-ropogott valami a nagy fa lombjai közt, s egy pillanat múlva egy kis szőke fiú mászott le a fáról. Mikor az utolsó ágról a földre ugrott, nyugodtan letisztogatta a ruháját, megállott egyenesen, mint a cövek, és farkasszemet nézett a vörösingesek ámuló csapatával. Senki se szólt egy szót sem, úgy meglepett mindenkit ez a váratlanul idetoppant kis vendég.

Geréb elsápadt.

– Nemecek! – mondta ijedten.

És a kis szőke felelt is:

– Igen, Nemecek. Én vagyok. És ne kutassák, hogy ki lopta el a Pál utcai zászlót a fegyvertárból, mert azt én loptam el. Itt van, ni! Nekem van az a kis lábam, ami még a Wendauer lábánál is kisebb. És nem szóltam volna, fenn maradhattam volna a fa tetején, amíg maguk mind el nem mentek volna, hiszen ott gubbaszkodtam már fél négy óta. De mikor Geréb azt mondta, hogy köztünk nincs egy se, aki bátor volna, hát akkor gondoltam: „Megállj, majd én megmutatom neked, hogy akad még a Pál utcaiak közt is bátor fiú, ha nem más, hát a Nemecek, a közlegény!” Itt vagyok, kérem, kihallgattam az egész tanácskozást, visszaoptam a zászlónkat, most tessék, csináljanak velem, amit akarnak, verjenek meg, csavarják ki a kezemből a zászlót, mert magamtól ugyan oda nem adom. Tessék, tessék, csak rajta! Hiszen én egyedül vagyok, maguk meg tízen vannak!

Kipirult, ahogy így beszélt, és kitérte a két karját. Az egyik kezében a kis zászlót szorongatta. A vörösingesek nem tudtak magukhoz térni ámulatukból, és csak nézték ezt a csöpp kis szőke legényt, aki az égből pottyant közibük, s aki itt bátran, hangos szóval kiabált az arcukba, fölemelt fővel, mintha olyan erős volna, hogy el tudná páholni ezt az egész társaságot, a két erős Pásztorral és Áts Ferivel együtt.

Leghamarább a Pásztoroknak jött meg a hidegvérük. Odamentek a kis Nemecekhez, és jobbról-balról megfogták a két karját. A fiatalabbik Pásztor állt a jobb oldalán, és ez már a kezéhez is nyúlt, hogy kicsavarja belőle a zászlót, mikor megszólalt a nagy csöndben Áts Feri hangja:

– Megállj! Ne bántsátok.

A Pásztorok csodálkozva néztek a vezérre.

– Ne bántsátok – mondta ez. – Ez a fiú tetszik nekem! Bátor fiú vagy, Nemecek, vagy ahogy hívnak. Itt a kezem. Csapj fel közénk vörösingesnek!

Nemecek tagadólag rázta a fejét.

– Nem én! – mondta dacosan.

Reszketett a hangja, de nem a félelemtől, hanem az izgatottságtól. Sápadtan, komoly tekintettel állott ott, és megismételte:

– Nem én!

Áts Feri elmosolyodott. Azt mondta:

– Hát ha nem csapsz fel, azt se bánom. Én ugyan még nem hívtam senkit közénk. Aki itt van, mind úgy kéredzkedett ide. Te voltál az első, akit hívtam. De hát ha nem akarsz, nem jössz...

És hátat fordított neki.

– Mi legyen vele? – kérdezték a Pásztorok.

A vezér csak úgy félvállról felelt:

– Vegyétek el tőle a zászlót.

Az idősebb Pásztor egy csavarintással kivette a Nemecek gyöngye kis kezéből a piros-zöld zászlót. Fájt a csavarás, a Pásztoroknak átkozottul kemény markuk volt, de a kis szőke összeszorította a fogát, és egy hang se röpött el az ajkáról.

– Megvan! – jelentette Pásztor.

Mindenki arra figyelt, hogy most mi lesz. Micsoda rettenetes büntetést fog kitalálni a hatalmas Áts Feri. Nemecek dacosan állott a helyén, és összeszorította az ajkát.

Áts Feri feléje fordult, és intett a Pásztoroknak:

– Ez nagyon gyöngye. Ezt nem illik elverni. Hanem... fűrösszétek meg egy kicsit.

Nagy nevetés támadt a vörösingések közt. Áts Feri is nevetett, a Pásztorok is nevettek. Szebenics feldobta a sipkáját a levegőbe, és Wendauer ugrált, mint valami bolond. Még Geréb is nevetett a fa alatt, és ebben az egész vidám társaságban csak egy arc maradt komoly: a Nemecek kis arca. Meg volt hűlve, s már napok óta köhögött. Az édesanyja már a mai napra is megtiltotta neki, hogy elmenjen hazulról, de a kis szőke nem bírta a szobában. Három órakor megszökött hazulról, és fél négytől estig a fa tetején ült a szigeten. De a viláért se szólt volna. Talán mondja azt, hogy meg van hűlve? Még nagyobb nevettek volna rajta, és Geréb is nevetett volna, mint ahogy most nevetett: mind a foga kilátszott, olyan szélesre húzta a száját. Hát nem szólt. Túrte, hogy az általános hahota közepette a sziget partjára vezessék, s ott a két Pásztor belenyomja a sekély vízű tóba. Félelmetes két fiú volt a két Pásztor. Az egyik a két kezét fogta össze, a másik a tarkóját tartotta. Nyakig belenyomták a vízbe, s e pillanatban mindenki ujjongott a szigeten. A vörösingések vidám táncot jártak a parton, a sapkáikat dobálták, és nagyokat kurjantottak:

– Huja, hopp! Huja, hopp!

Ez volt az ő kiáltásuk.

És a sok „huja-hopp!” összeolvadt a nagy kacagással, vidám lárma verte föl a kis sziget esti csöndjét, s a parton, ahol Nemecek oly szomorú szemmel nézegetett ki a vízből, mint valami bánatos kis béka, ott állott szétterpesztett lábbal Geréb, nagyokat nevetve s a fejével integetve a kis szőke felé.

Aztán eleresztették a Pásztorok, és Nemecek kimászott a tóból. Most tört ki amúgy istenigazából a multság, amint csepegő-csurgó, sáros ruháját meglátták. Kis kabátjáról csurgott a víz, s ahogy a karját megrázta, úgy folyt ki a kabátujjából, mintha kannából öntötték volna. Mindenki elugrott előle, mikor megrázta magát, mint a vízzel leöntött pincsikutya. És gúnyos szavak röpödtek feléje:

– Béka!

– Ittál?

– Miért nem úsztál egy kicsit?

Egyikre sem felelt. Keserűen mosolygott, és simogatta a vizes kabátját. De akkor elébe állt Geréb, széthúzta vigyorogva a száját, és kevélyes fejbólintással ezt kérdezte tőle:

– Jó volt?

Nemecek ráemelte nagy kék szemét, és felelt:

– Jó volt – mondta csöndesen, és hozzátette: – Jó volt, sokkal jobb volt, mint a parton állni, és kinevetni engem. Inkább újesztendeig a vízben ülök nyakig, mint hogy összeszűrjem a levegőt a barátaim ellenségeivel. Én nem bánom, hogy a vízbe nyomtatok. A múltkor magamtól pottyantam a vízbe, akkor is láttalak a szigeten, az idegenek közt. De engem meghívhattok magatok közé, hízeleghettek nekem, adhattok ajándékot, amennyit csak akartok, semmi közöm hozzátok. És ha még egyszer a vízbe nyomtok, és ha még százszor és ezerszer a vízbe nyomtok, akkor is eljövök ide holnap is meg holnapután is! Majd csak megbújok valahol, ahol nem vesztek észre. Nem félek én egyikőtöktől sem. És ha eljöttök hozzánk a Pál utcába, elvenni a földünket, hát majd mi is ott leszünk! És meg fogom nektek mutatni, hogy ahol mi is tízen vagyunk, ott másképpen fognak

veletek beszélni, mint ahogy én most itt beszélek. Könnyű volt velem elbánni! Aki erősebb, az győz. A Pásztorok ellopták a golyóimat a Múzeum-kertben, mert ők voltak az erősebbek! Most meg beledobtatok a vízbe, mert ti vagytok az erősebbek! Könnyű tíznek egy ellen! De én nem bánom. Engem meg is verhettek, ha úgy tetszik. Hiszen ha akartam volna, nem kellett volna a vízbe mennem. De én nem csaptam fel közétek. Inkább fojtsatok vízbe, és verjetek agyon, de én ugyan nem leszek áruló, mint valaki, aki ott áll, ni... ott...

Kinyújtotta a karját, és Gerébre mutatott, akinek most a torkán akadt a nevetés. A lámpa fénye ráesett a Nemecek szép kis szőke fejére, víztől fényes ruhájára. Bátran, büszkén, tiszta szívvel nézett a Geréb szemébe, s Geréb ezt a nézést úgy érezte, mintha valami súly szállott volna a lelkére. Elkomolyodott, és lehorgasztotta a fejét. És ebben a pillanatban úgy hallgatott mindenki, olyan nagy volt a csönd, mintha templomban lettek volna a fiúk, s tisztán lehetett hallani, amint a Nemecek ruhájáról a kemény földre csöpögött a víz...

A nagy csöndbe belekiáltott Nemecek:

– Elmehetek?

Senki se felelt. Még egyszer kérdezte:

– Hát nem vertek agyon? Elmehetek?

És miután most se felelt neki senki, nyugodtan, szépen, lassan elindult a híd felé.

Egy kéz se mozdult, egyetlenegy fiú se moccant meg a helyéről. Most mindenki érezte, hogy ez a csöpp szőke gyerek valóságos kis hős, igazi férfi, aki megérdemelné, hogy felnőtt ember legyen... A hídnál álló két őr, aki az egész esetet végignézte, csak bámult rá, de hozzányúlani egyik se mert. Mikor Nemecek a hídra lépett, fölharsant Áts Feri mély, dörgő hangja:

– Tisztelegj!

És a két őr haptákba vágta magát, s magasba emelte ezüstös végű lándzsáját. És mind a fiúk összecsapták a bokájukat, és valamennyien a magasba emelték lándzsáikat. Senki se szólt, mikor az ezüsthegyű lándzsák megvillantak a holdfényben. Csak a Nemecek léptei dobogtak a hídon, amint távolodott. Aztán ez se hallatszott, csak valami cuppogás, mint mikor valaki vízzel teli cipőben jár... Nemecek elment.

A szigeten zavartan néztek egymásra a vörösingesek. Áts Feri a tisztás közepén állott, és lehajtott a fejét. Ekkor odalépett elébe Geréb, fehéren, mint a fal. Motyogott valamit.

– Tudod... kérlek... – kezdte.

De Áts Feri hátat fordított neki. Ekkor Geréb visszament a mereven álló fiúkhoz, és odaállt az idősebb Pásztor elé.

– Tudod... kérlek – motyogta neki is.

De Pásztor követte a vezére példáját. Ő is hátat fordított Gerébnek, aki most tanácstalanul állott. Nem tudta, mit csináljon. Aztán megszólalt, fojtott hangon:

– Úgy látszik, elmehetek.

Erre se felelt senki. És most ő indult el ugyanazon az úton, amelyen az imént a kis Nemecek. De neki nem tisztelgett senki. Az őrök a híd karfájára támaszkodtak, és belenéztek a vízbe. És Geréb léptei is elhangzottak a Fűvészkert csöndjében...

Mikor a vörösingesek így magukra maradtak, Áts Feri megindult, és odament az idősebbik Pásztor elé. Egészen közel állott elébe, úgyhogy az arca majdnem érte Pásztor arcát. Csöndesen kérdezte tőle:

– Te vetted el ettől a fiútól a golyóját a Múzeum-kertben?

Pásztor csöndesen felelt:

– Én.

– Az öcséd is ott volt?

– Igen.

– *Einstand* volt?
 – Az.
 – Hát nem megtiltottam, hogy a vörösingesek kis gyöngye gyerekektől golyót raboljanak?
 A Pásztorok hallgattak. Áts Ferivel szemben nem volt ellenkezés. A vezér szigorúan végignézett rajtuk, és ellentmondást nem tűrő hangon, de nyugodtan szólt:
 – Fürödjete meg!
 A Pásztorok értetlenül néztek rá.
 – Nem értitek? Úgy, ahogy vagytok, ruhástul. Most ti fürödjete meg!
 És mikor egyik-másik arcon mosolyt látott, azt mondta:
 – Aki pedig nevetni fog rajtuk, az szintén megfürdik.
 Erre aztán mindenkinek elment a kedve a nevetéstől. Áts ránézett a Pásztorokra, s most már sürgető hangon mondta:
 – No, fürödjete meg! Nyakig. Egy-kettő!
 A csapathoz fordult.
 – Hátra arc! Ne bámuljátok őket!
 A vörösingesek sarkon fordultak, és hátat fordítottak a tónak. Sőt Áts Feri sem nézte, hogy hogyan hajtják végre magukon a Pásztorok a büntetést. A Pásztorok pedig búsan, lassan mentek be a tóba, s engedelmesen beleültek a vízbe nyakig. A fiúk nem látták őket, csak a lubickolásukat hallották. Áts Feri a tóra nézett, s meggyőződött arról, hogy a két fiú valóban nyakig merült a vízbe. Ekkor kiadta a parancsot:
 – Letenni a fegyvert! Indulj!
 És elvezette a csapatot a szigetről. Az örök elfújta a lámpát, és csatlakoztak a csapathoz, mely katonás léptekkel dobogott végig a hídon, és eltűnt a Fűvészkert sűrűjében...
 A két Pásztor kimászott a vízből. Egymásra néztek, aztán beledugták kezüket a zsebükbe, ahogy szokták, s ők is elindultak. Egy szót se beszéltek egymással, és nagyon szégyellték magukat.
 A sziget pedig magára maradt a holdvilágos tavaszi este csöndjében...

2. lépés: 1. feladat

Chaplin – szavak nélkül

T/1.

5. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a gyerekek a beszéden kívüli kommunikációs eszközöket vizsgálják meg. Nem cél ezek szisztematikus elemzése vagy rendszerezése.
- Célunk csupán annyi, hogy tudatosodjon a gyerekekben, hogy a beszéden és az íráson kívül más eszközeink is vannak mondandónk kifejezésére, és hogy az ezzel kapcsolatos tudásukat előhívjuk.
- A feladat végén javasolt a közös megbeszélés.

Kiemelt készségek, képességek: kitartó és pontos figyelem, megértés, távoli asszociáció

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: a filmrészlet CD-n/DVD-n/videokazettán (a *Modern idők* című filmből a következő részlet: 00:33:21 - 00:38:04)

Ebben a fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy A BESZÉLT ÉS AZ ÍROTT NYELV mennyiben hasonlít egymásra, és összegyűjtjük azokat a különbségeket is, amelyek felfedezhetők köztük.

A feladatok során különféle helyzetekben sokfajta szövegtípust hasonlítunk össze. Filmeket nézünk, hanganyagokat hallgatunk meg, internetes oldalakat veszünk szemügyre, és kipróbáljuk azt is: milyen egy leírt történetet előadni.

Ebben a modulban a beszélt és az írott nyelv sajátosságairól gondolkodunk. Példákat keresünk arra, hogy mi mindent lehet könnyebben írásban megoldani. Megvizsgáljuk a beszédhez kapcsolódó testmozgások szerepét is, hogy mit tudunk és mit nem tudunk a testünkkel kifejezni.

Az írásnak ugyan fontos szerepe, hogy a beszédet minél hívebben visszaadja, vannak azonban olyan sajátosságai is, amelyekkel a beszéd egyáltalán nem rendelkezik. A szövegtípusokat már a formájuk alapján is azonosítani tudjuk. Egészen más üzenete lehet például egy szövegnek annak függvényében, hogy miképp rendezzük el. Ezt a modul végén ki is próbáljuk egy újság címlapjának és saját névjegykártya megtervezésével.

1. Nézzétek meg a következő filmrészletet!

Milyen eszközei vannak a szereplőknek érzéseik, gondolataik kifejezésére?

Hogyan élnek ezekkel az eszközökkel?

MODERN IDŐK

(Modern Times, 1936)

Chaplin „utolsó” némafilmjében azt az életet gúnyolja ki, amely a saját korában, a húszas-harmincas években kezdett kialakulni, és amelyben még ma is élünk: a modern időket.

Az állítólag Henry Fordról mintázott Csavargó egy mágnes elszemélytelenedett gyárában dolgozik, ahol a főnök mindent lát, és ahol a részfeladatok monotonosága felemészti az embert. Csavargó már nemcsak alanya, hanem tárgy is ennek az elgépiesedett termelésnek, de valahogy sehogy sem illik bele a modern kor rendszerébe.

JELENTÉSTEREMTÉS

3. lépés: 2. feladat

Szavak nélkül nehéz

T/2.

6. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a már korábban megfigyelt nem nyelvi eszközök használatát és a nyelvi eszközökhöz való viszonyát vizsgáljuk.
- A feladat után a gyerekeknek már képesnek kell lenniük arra, hogy néhány mondatban önállóan is számot tudjanak adni a nonverbális kommunikációs eszközök mibenlétéről és azok viszonyáról a nyelvi eszközökhöz.
- Az öt helyzetet az osztály fele némán, míg a másik fele úgy adja elő, hogy beszélhetnek is a jelenet közben.
- Amennyiben az osztály létszáma kicsi, hagyjunk ki helyzeteket.
- Fontos, hogy egy csoportban 4-en legyenek és, hogy egy jelenetet némán és nem némán is játsszanak.

Kiemelt készségek, képességek: személyközi viszonyok észlelése, nyelvi problémaérzékenység, nonverbális kommunikációs jelek értelmezése

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: játék, feladatmegoldás

2. Játsszatok!

FigyeljeteK arra, hogy a játékban mindenki kapjon valamilyen szerepet!

MODERN IDŐK

(*Modern Times*, 1936)

Chaplin „utolsó” némafilmjében azt az életet gúnyolja ki, amely a saját korában, a húszas-harmincas években kezdett kialakulni, és amelyben még ma is élünk: a modern időket.

Az állítólag Henry Fordról mintázott Csavargó egy mágnás elszemélytelenedett gyárában dolgozik, ahol a főnök mindent lát, és ahol a részfeladatok monotonosága felemészti az embert. Csavargó már nemcsak alanya, hanem tárgy is ennek az elgépiesedett termelésnek, de valahogy sehogya sem illik bele a modern kor rendszerébe.

- Játsszátok el az alábbi helyzeteket úgy, hogy közben nem beszélhettek, nem adhattok ki semmilyen hangot!
- A helyzeteket most játsszátok úgy el, hogy beszélhettek is közben!

- (1) Valakit megvádolnak, hogy ellopta egy társának a biciklijét.
SZEREPLŐK: megvádolt, vádló, tanú 1, tanú 2
(A tanúk állhatnak bármelyik oldalon)
 - (2) Egy gyereknek meg kell győznie a szüleit, hogy legjobb barátjával elmehessen moziba.
SZEREPLŐK: gyerek, barát, apa, anya
 - (3) Egy társaságban nem tudnak megegyezni, hogy melyik filmet nézzék inkább (filmötletek, de természetesen más is választhattok: akciófilm, szerelmes film, dokumentumfilm, híradó, krimi, rajzfilm, mese stb.).
SZEREPLŐK: gyerek 1, gyerek 2, gyerek 3, békítő szülő
 - (4) Születésnapján felköszöntitek egy barátotokat. Ajándékokat is adtok neki, aminek ő nagyon örül.
SZEREPLŐK: barát 1, barát 2, barát 3, ünnepelt
 - (5) Nyár végén osztálytársakkal talákoztatok az utcán. Elmeséletek, mi történt veletek a nyaralás alatt.
SZEREPLŐK: osztálytárs 1, osztálytárs 2, osztálytárs 3, osztálytárs 4
- c) Fogalmazzátok meg, hogy mi a különbség a némán, illetve a beszéddel előadott jelenetek között!

NÉMÁN ELŐADOTT JELENET	BESZÉDDEL ELŐADOTT JELENET

- d) Tudtok-e olyan arckifejezéseket vagy kézmozdulatokat mutatni, amelyek jelentése egyértelmű? Mutassatok be néhányat társaitoknak!

A halló emberek közt a testi jelek, a GESZTUSOK a hangzó beszédet kiegészítő „testbeszédként” vannak jelen. Fontos jelentéseket hordoznak, és fontos szerepük van a kommunikációban. Ha azonban pusztán gesztusainkra vagyunk utalva, sok mindent nem tudunk kifejezni, „elmondani”, amit szeretnénk, vagy legalábbis nem tudjuk elég pontosan kifejezni magunkat.

Ha beszédünket valami akadályozza vagy megnehezíti (például be vagyunk rekedve vagy a megszólalást valamilyen külső körülmény lehetetlenné teszi), és gesztusainkra kell hagyatkoznunk, észrevesszük, milyen nehézségekbe ütközünk. Például csak pontatlanabban tudjuk kifejezni mondanivalónkat, sokkal hosszabb ideig tart az információ átadása, és bonyolultabb módon történik. Ráadásul sokkal kevésbé egyértelmű, hogy mit is akarunk mondani.

**NE SÜKETELJ, NEM LEHETSZ ENNYIRE SÜKET!
MI VAN, SÜKET VAGY?!**

A magyar nyelvben számtalan olyan – legtöbbször nem túl hízelgő – kifejezés él, amely nem halló embertársainkra utal. Gyakran látjuk őket a buszon vagy a villamoson, amint a halló kívülállók többsége számára ismeretlen jelrendszerrel, a két kezükkel kommunikálnak, „mutogatnak”.

Együtt élünk velük, mégis csak ritkán gondolunk arra, milyen érzés lehet hangtalan világban élni, s hogyan képesek kommunikálni látható jeleikkel.

A jelnyelv a legfejlettebb vizuális jelrendszer, amely nem azonos a halló emberek testbeszédével. A jelnyelv a beszélt nyelvhez hasonlít annyiban, hogy jelei egyezményes jelrendszert alkotnak. Saját

nyelvtannal és szókészlettel rendelkező önálló nyelv, amelynek társadalmi és területi változatai is léteznek.

A magyar jelnyelv több mint 30 ezer ember anyanyelve. Minden nemzetnek sajátos szókinccsel felépített jelnyelve van, létezik azonban egy mesterséges nemzetközi jelkészlet is, a gestuno, amelyet főként nemzetközi konferenciákon használnak.

Elefánt (magyar jelnyelv)

Óriási (magyar jelnyelv)

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

d) Sok gesztus előkerülhet: bólogatás/fejrázás; nyelvnyújtás/csúfolódások; legyintés; szétteszi a kezét („nem tudom”), nyújtja a kezét („adjál”, vagy kézfogásra); undorodó arckifejezés stb.

4. lépés: 3. feladat

A titkos üzenet

T/3.

8. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban az írás konvencionálisára hívjuk fel a gyerekek figyelmét, vagyis arra, hogy az írás is egy pusztán közmegegyezésen alapuló rendszer, amelynek elsajátításával újabb kommunikációs lehetőségek nyílnak meg.
- Az írással részletesebben a 4. modulban foglalkozunk majd.

Kiemelt készségek, képességek: analízis, nonverbális kommunikációs jelek értelmezése

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: játék, megbeszélés

4. Ne gesztikulálj!

- a) Mondd el csoporttársaidnak a következő mondatokat anélkül, hogy beszédedet kézmozdulatokkal kíséred!
- Mindenkinek mondj egy mondatot!

*Hozd már ide onnan azt, és tedd ide ennek a tetejére!
Indulj el abba az irányba! Menj el addig a pontig, ott pedig fordulj arra, és úgy menj tovább!
Ezt összekötöm ezzel, azokat pedig egymással, de nem úgy, hanem így!
Lökdd meg ezt, hogy abból így minden kifolyjon!*

- b) Beszéljétek meg, hogy miért furcsák önmagukban – kézmozdulatok nélkül – ezek a mondatok!
- c) Helyezzétek el 2–2 mondatnyi szöveggörnyezetbe a fenti mondatokat úgy, hogy azok teljesen természetesnek hangozzanak és érthetőek legyenek!
- Ha szükséges, adjátok meg a beszédhelyzetet is!

Beszéd közben használhatunk olyan szavakat (például: *onnan, így, ezt* stb.), amelyek csak adott beszédhelyzetben, a szöveggörnyezet és kézmozdulataink, arckifejezésünk segítségével értelmezhetőek. A beszédben (ritkábban az írásban is) előfordulnak olyan a környezetre, a szűkebb vagy tágabb beszédhelyzetre vonatkozó **UTALÁSOK**, amelyek megértését gyakran **GESZTUSOK** segítik. Ilyen jellegű utalásokra írásban más módszereket használunk.

6. lépés: 5. feladat

Ha valaki nem rendesen beszél

T/5.

9. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a kommunikációban hatékony beszéd sajátosságaira felhívjuk a figyelmet, azaz nemcsak az a fontos, hogy helyesen írjunk, hanem az is, hogy hallgatóságunk számára érthetően és befogadhatóan beszéljünk.
- Raymond Queneau: *Stílusgyakorlatok* (Budapest, Noran, 1996. ford.: Bognár Róbert) című, 1947-ben megjelent könyve valójában furcsa játék azzal, hogy egy banális, mindennapi, az utcán látott esetet hogyan lehet különböző módokon elmesélni. Az író 87 különböző változatban írja meg az eredeti jelenetet.
- A párokat a korábbi csoportok kettéosztásával hozzuk létre, amelyeket újra egyesíthetünk a következő feladatnál.

Kiemelt készségek, képességek: pontos figyelem, nyelvi problémaérzékenység, beszédtechnika

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, heterogén párok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: hanganyag CD-n vagy kazettán, feladatlap

5. Beszélj érthetően!

- a) Hallgasd meg a következő szövegeket, és írd le, miért lehet a beszéd egyes részeit nehezen érteni! Mi lehet az eredeti történet?

(1) szöveg:

(2) szöveg:

(3) szöveg:

(4) szöveg:

- b) Olvasd fel a szövegek semleges változatát párodnak úgy, hogy ne kövesd el ugyanazokat a hibákat, amelyeket a CD-n hallott beszélő elkövetett!

Az ötösön csúcsforgalomban. Huszonhat éves forma pasas, fején puhakalap, a szalag helyett paszománnyal; hosszú nyak, mintha kinyújtották volna. Utasok szállnak le és föl. A pasas rátámad az egyik mellette állóra. Azt veti a szemére, hogy meglöki őt, valahányszor ott megy el valaki. Nyafogós hang, de szeretne keménynek hangzani. Megürül egy ülőhely, a pasas odaront. Két óra múlva újra találkozom vele a Római téren, a Szent Lázár pályaudvar előtt. Egy barátjával beszélget, aki azt mondja neki: „még egy gombot kellene felvarratnod a felöltődre”. Megmutatja, hová (a hajtókára) és miért.

- c) Mire kellett figyelned?

A beszédben alkalmazható kiemelési lehetőségek közül megemlíthetjük a hangerő megnövelését és a beszéd lelassítását.

Érthetőbbé tehetjük beszédünket a következő alapelvek betartásával:

- (1) *Ha több ember előtt szólalunk meg, lehetőség szerint beszéljünk lassabban, mint szoktunk. Ne hadarjunk.*
 (2) *Mondatok végén tartsunk rövid szünetet, így a hallgató könnyebben megérti szövegünket.*

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

(1) motyog

Jó néhányan voltunk, akik együtt utaztunk. Egy fiatalember, aki nem nézett ki valami intelligensnek, mondott egypár szót egy úrnak, aki ott állt mellette, aztán ment és leült. Két órával később újra találkoztam vele; egy pajtása társaságában volt, és valami ruhaügyről beszéltek.

(2) hadar

S akkor jött egy busz. S akkor én felszálltam. S akkor rögtön észrevettem egy pógárt. S akkor láttam, hogy hosszú nyaka van, a kalapján meg paszomány. S akkor kiverte a balhét, hogy a

mellette álló folyton rálép a lábára. S akkor fogta magát és leült. S akkor, később újra találkoztam vele, a Római téren. S akkor már egy barátjával volt. S akkor azt mondta neki a barátja: „S akkor jó lenne, ha felvarratnál egy gombot a kabátodra.”

(3) váltogatja a hangerőt

Dugig tömve jött a busz. *Csak le ne maradjak róla! Mázlím van, pont felfértem.* Az egyik utas – *furcsa egy fizimiskája van azzal a zsiráfnyakával* – puhakalapot viselt, amelyen nem a szokásos szalag volt, hanem zsinórféle *micsoda pöffeszkedő viselet* és hirtelen *mi a fene lelte* elkezdett epét hányni, hogy a mellette álló férfi *az ügyet se vet rá, hogy miket beszél* folyton direkt a lábára lép. De mivel volt benn egy üres hely *az kellett volna nekem* hátat fordított és futott, hogy leüljön. Két órával később *furcsa dolgokat produkál a véletlen* a Római téren tartózkodott egy barátja társágában *ugyanolyan piperkőc* és a barátja épp az egyik kabátgombjára bökött *vajon mi a csudát magyarázhat neki?*

(4) flegmán beszél

Démúlt, amikor végre feeuuttam szááni az öttösre. Eccóva feeszálok veszem a jegyet napersze, és eccercsak meglátok egy főszer, de hülyét mint az állat, akkkora vot a nyaka neki, mint egy pózna, a tökfedőjén meg valami maddzag vagy mi vot neki. Hát eccercsak eekezdi izéégtni a mellette álló utast. Hé, aszongya, hogy folyton rálép a lábomra, na. Azzal fogja magát, és megy, és leül. Később aztán megyek a Római téren, és látom, hogy nagyba dumál egy főszer egy másik főszerrel. Hé, aszongya neki a másik, fő kéne varratnod, aszongya egy gombot a kabátodra, világos?

7. lépés: 6. feladat

Melyik hasonlít jobban?

T/6.

10. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a gyerekekben tudatosítsa, milyen eszközei vannak az írásnak a szavak felismertetésén túl a beszéd minél hívebb lejegyzésére.
- A feladatnak nem célja a helyesírás népszerűsítése, de az sem, hogy az attól való eltérésre buzdítson.

Kiemelt készségek, képességek: analízis, ítéletalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: szöveg CD-n (hatarontuli_irodalom.mp3)

6. Melyik hasonlít jobban?

- a) Hallgassátok meg a szövegrészletet, majd döntsétek el, hogy az alábbi két átírás közül melyik adja jobban vissza a beszédet!

Fantasztikusan érdekes az a gondolat, amire KÜLÖN szeretnék reagálni ugye. Mindig elfelejtjük, hogy a romániai magyar irodalmon keresztül megkapjuk a román irodalmat. SŐT, AKÁR még a franciát is. Ő a délvideki ő irodalmon keresztül megkapjuk a szerbhorvát irodalmat. Megkaptuk. De most is valami módon igeeen... A csehszlovákiai magyar irodalmon keresztül megkaptuk a CSEH irodalmat is, és a szlovákot is. Ez oan fantasztikus, amit szerintem FÖL se mérünk.

Fantasztikusan érdekes az a gondolat, amire külön szeretnék reagálni. Ugye, mindig elfelejtjük, hogy a romániai magyar irodalmon keresztül megkapjuk a román irodalmat. Sőt, akár még a franciát is. A délvideki irodalmon keresztül megkapjuk a szerbhorvát irodalmat. Megkaptuk. De most is valami módon igen. A csehszlovákiai magyar irodalmon keresztül megkaptuk a cseh irodalmat is, és a szlovákot is. Ez olyan fantasztikus, amit szerintem föl se mérünk.

- b) Soroljátok fel, hogy a beszédet hívebben visszaadó szövegben melyek azok az eszközök, amelyek a beszéd bizonyos jellegzetességeit felidéznek!
Jellemezzétek ezeket az eszközöket pár mondatban!
- c) Az alábbi két lejegyzés közül melyik adja vissza hívebben a beszédhangzást?
Milyen eszközöket használ ehhez az írott szöveg?

Fantasztikusan érdekes az a gondolat, amelyre külön szeretnék reagálni. Ugye, mindig elfelejtjük, hogy a romániai magyar irodalmon keresztül megkapjuk a román irodalmat. Sőt, akár még a franciát is. A délvideki irodalmon keresztül megkapjuk a szerbhorvát irodalmat. Megkaptuk. De most is valami módon igen. A csehszlovákiai magyar irodalmon keresztül megkaptuk a cseh irodalmat is, és a szlovákot is. Ez olyan fantasztikus, amit szerintem föl se mérünk.

fantasztikusan érdekes az a gondolat amelyre külön szeretnék reagálni ugye mindig elfelejtjük hogy a romániai magyar irodalmon keresztül megkapjuk a román irodalmat sőt akár még a franciát is a délvideki irodalmon keresztül megkapjuk a szerbhorvát irodalmat megkaptuk de most is valami módon igen a csehszlovákiai magyar irodalmon keresztül megkaptuk a cseh irodalmat is és a szlovákot is ez olyan fantasztikus amit szerintem föl se mérünk

Írásban gyakran törekszünk a BESZÉDHANGZÁS VISSZAADÁSÁra. Ez azonban tökéletes formában sosem valósul, illetve valósulhat meg.

A beszédhangzás visszaadására a helyesírás is kínál korlátozott mértékben eszközöket.

Az írásjelek használatával kifejezhetjük egy mondat vagy tagmondat végét (.), annak kérdő (?) vagy felszólító, felkiáltó voltát (!), illetve azt, hogy hol van az egyes szerkezetek határa (;).

Az írásjelek száma és használati módja nyelvenként eltérő. Számos – helyesírásban nem rögzített – eszköz áll még rendelkezésünkre a beszédhangzás visszaadására. Pl. egy szón belül csupa nagybetű használata (ÉRTED?) vagy egy betű ismétlése annak jelölésére, hogy a beszélő erősebben ejti a szónak azt a részét (*Ne mááá!*).

MEGOLDÁSOK

- a) az első szöveg
- b) helyesírástól eltérő, a kiejtéshez hasonló alakok (ilyenekkel leginkább internetes cseteléskor, levelezéskor vagy modern szépirodalmi művekben találkozhattak a gyerekek), betűsokszorozás, nagybetűs írás
- A jellemzéseknek a következő megjegyzendő részhez kell nagyjából hasonlóknak lenniük.
- c) A helyesírást követő szövegben van központosítás: vesszőhasználat, mondatvégi írásjelek, nagybetű használata. Ezek jelentősen könnyítik a szöveg olvasását, és hívebben vissza is adják a beszédet.

REFLEKTÁLÁS

8. lépés: 7. feladat

Fordított gesztusok

T/7. 12. oldal
15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a gyerekek összekapcsolják a verbális és a nonverbális kommunikáció eszközeit, és tudatosuljon bennük, hogy ezek különböző, bár szorosan összetartozó rendszerek.
- A diákok párokban alkossanak egy-egy jellegzetes kísérő gesztust mindegyik mondathoz, és néhány önként jelentkező mutassa be ezeket a többieknek!
- A b) részben is nézzünk meg néhány önkéntes előadást, majd beszéljük meg a produkciókat!
- Elemezzük közösen a gesztusok viszonyát az érzelmekhez!
- A d) pontot frontálisan is megbeszélhetjük.

Kiemelt készségek, képességek: nonverbális kommunikációs jelek értelmezése, szerepjátszás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén párok

Módszerek, eljárások: játék

7. Fordított gesztusok

- a) Add elő társadnak az alábbi mondatokat úgy, hogy a lényegi részt kézmozdulatokkal, arckifejezéssel is kiemeled!
Párod jegyezze le észrevételeit!

De jó kedvem van! – Annyira szomorú vagyok!

Fúj, sóska! – Imádom a sóskát!

Ilyen icike-picike pókot láttam! – Ekkora hatalmas pókot láttam!

- b) Cseréljétek szerepet!

- c) Ezután cseréljétek ki a mondatpáron belül a mondatokhoz tartozó kézmozdulatokat, arckifejezéseket! Azaz: adjátok elő például a „Fúj, sóska!” mondatot úgy, hogy arckifejezések és kézmozdulataitok az „Imádom a sóska!” mondathoz illeszkedjenek!
- d) Mit gondolsz, lehet-e a tested mozgásával, arckifejezéssel hazudni?
Ha igen, akkor hogyan? Ha nem, akkor miért nem?

Kommunikáció közben gyakran mozog az arcunk, a kezünk, a testünk, még akkor is, ha a másik nem is lát bennünket és mi sem őt, mert mondjuk telefonálunk.

Ezek a GESZTUSOK kultúránként akár jelentősen is eltérhetnek. Vannak népek, amelyek annyira mozgatják kezüket beszéd közben, hogy azzal csúfolják őket: lekötözött kézzel nem is tudnának beszélni.

A kommunikációt számos akaratlan testi jel is kísérheti: izzadás, szemmozgás, apró rezdülések és látványos mozdulatok. Ezeket mind érzékeljük, és megpróbáljuk értelmezni.

Nincsenek olyan jelek, melyeket minden ember egyformán használ, függetlenül a kulturális környezettől. Különböző kultúrákban a felnőtt emberek gyakran másképp értik a barátság, a meglepődés, a harag és az elmélyült gondolkodás jeleit. A helyeslés kifejezésére a bólintás, a tagadásé-
ra a fejrázás meglehetősen egységes, de ez alól is vannak kivételek.

RÁHANGOLÓDÁS

9. lépés: 8. feladat

Szokatlan formázás

T/8.

13. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók: A feladatban a gyerekek viszonylag egyszerűbb és áttekinthetőbb helyzetben hangolódhatnak rá az írás szerkesztésének problematikájára.

Kiemelt készségek, képességek: analízis

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

8. Az alábbi két megjelenítésből melyik az áttekinthetőbb és igényesebb?

LÁZÁR ERVIN KÖSZÖNTÉSE 70. SZÜLETÉSNAPIJÁN

Komáromi Gabriella

Meg-megkísért bennünket az a gondolat, hogy ma a világ egyik legnagyobb mesemondója a miénk. Lázár Ervinnek hívják. Ezt gondolva nem felejtjük el, hogy az utóbbi évtizedek meséit vagy meseszerű műveit olyanok írták a világirodalomban, mint Ottfried Preussler, Michael Ende, Astrid Lindgren, Gianni Rodari, I. B. Singer, Ch. Nöstlinger vagy például Jostein Gaarder. Ha Lázár Ervin

angolnak, németnek, franciának vagy netán spanyolnak születik, kijárna már a világhír neki. A világhírnek így se híre, se hamva. Hazája legrangosabb irodalmi díjait elnyerte már (Kossuth-díj, Prima Primissima), de még mindig a világ titkosan nagy gyermekírói közé tartozik.

Lehet, hogy az is marad, mert ahogy mondjuk, fordíthatatlan meséket ír. Az átültetőnek nemcsak „meséül” és magyarul kellene tudnia, hanem „lázárul” is. Nagy nyelvi játszmák a Lázár-mesék, szójátékaikkal, nyelvi bravúrjaikkal, ikonográfiájukkal és üzeneteikkel olyasféle próbatételt jelentenek a fordító számára, mint a költészet. Így aztán Lázár Ervin túlságosan is a mienk. Pedig derűs bölcsessége, humora (amely nemcsak fordíthatatlan nyelvi humor, hanem fordítható gondolati is) a nagyvilág gyerekeinek hullámhosszán is fogható volna. Üzenetei pedig egyetemesen érvényesek: a szeretet szimbolikus diskurzusai a Lázár-mesék. Elevenen élnek bennük az anderseni és a Wilde-mesék hatásai. Gyökereik ott vannak az európai folklórban és a világirodalom mesekincsében. A Lázár-mese „lecke” anyanyelvből, emberségből, a jelentései révén legalább annyira egyetemes, amennyire magyar.

Lázár Ervin köszöntése 70. születésnapján

Komáromi Gabriella

Meg-megkísért bennünket az a gondolat, hogy ma a világ egyik legnagyobb mesemondója a miénk. **Lázár Ervinnek hívják.** Ezt gondolva nem felejtjük el, hogy az utóbbi évtizedek meséit vagy meseszerű műveit olyanok írták a világirodalomban, mint Ottfried Preussler, Michael Ende, Astrid Lindgren, Gianni Rodari, I. B. Singer, Ch. Nöstlinger vagy például Jostein Gaarder. Ha Lázár Ervin angolnak, németnek, franciának vagy netán spanyolnak születik, kijárna már a világhír neki. A világhírnek így se híre, se hamva. Hazája legrangosabb irodalmi díjait elnyerte már (Kossuth-díj, Prima Primissima), de még mindig a világ titkosan nagy gyermekírói közé tartozik.

Lehet, hogy az is marad, mert ahogy mondjuk, fordíthatatlan meséket ír. Az átültetőnek nemcsak „meséül” és magyarul kellene tudnia, hanem „lázárul” is. Nagy nyelvi játszmák a Lázár-mesék, szójátékaikkal, nyelvi bravúrjaikkal, ikonográfiájukkal és üzeneteikkel olyasféle próbatételt jelentenek a fordító számára, mint a költészet. Így aztán Lázár Ervin túlságosan is a mienk. Pedig derűs bölcsessége, humora (amely nemcsak fordíthatatlan nyelvi humor, hanem fordítható gondolati is) a nagyvilág gyerekeinek hullámhosszán is fogható volna. Üzenetei pedig egyetemesen érvényesek: a szeretet szimbolikus diskurzusai a Lázár-mesék. Elevenen élnek bennük az anderseni és a Wilde-mesék hatásai. Gyökereik ott vannak az európai folklórban és a világirodalom mesekincsében. A Lázár-mese „lecke” anyanyelvből, emberségből, a jelentései révén legalább annyira egyetemes, amennyire magyar.

- a) Indokold meg döntésedet!
- b) Mi a szokatlan a második szöveg megformázásában?

10. lépés: 9. feladat

Vajon melyik mi?

T/9.

14. oldal

Házi feladat

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy felszínre hozza a tanulók ismereteit az írott szövegek formai sajátosságairól, és hogy megfigyeljék, hogy az írott szövegnek melyek azok a jellegzetességei, amelyekkel a beszéd nem rendelkezik.
- A feladat lényege elsősorban abban rejlik, hogy a gyerekek elgondolkozzanak azon, milyen szövegtípust miért lehet azonosítani formája alapján.

Kiemelt készségek, képességek: előzetes tudás előhívása

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

9. Találd ki!

a) Melyik kép milyen típusú újság címlapja lehet? Választásodat indokold is!

b) Gyűjts minél több névjegykártyát, és hozd el a következő órára!

MEGOLDÁSOK

napilap, életmódmagazin, pletykalap, autós magazin, autós apróhirdetések újsága

JELENTÉSTEREMTÉS

11. lépés: 10. feladat

Milyen ember lehet?

T/10.

16. oldal

10 PERC

Házi feladat ellenőrzése + 25 perc

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a vizuális elrendezés, a betűtípusok megválasztása és a funkcionalitás, valamint a személyiség kapcsolatára irányítsa a gyerekek figyelmét, miközben magáról a szöveg elrendezéséről is újabb felfedezéseket tehetünk.
- Pl. hogyan viszonyul a kép és a szöveg egymáshoz? Hogyan emeljük ki a lényegesnek tartott elemeket? Hogyan használjuk a szöveg jobbra, balra zárását, illetve középre rendezését? Mennyiben változik meg az összkép, ha egy névjegy vízszintesen vagy függőlegesen van vizuálisan szervezve?

Kiemelt készségek, képességek: analízis, következtetés, véleményalkotás, előfeltevések megfogalmazása, szempontkeresés, csoportosítás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni és 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: névjegyek, a d) ponthoz papír, színes ceruzák, filctollak (amennyiben az osztályban vannak számítógépes tervezésben otthonos diákok, ők dolgozhatnak számítógéppel is)

10. Mit üzen egy névjegy?

- Alkossatok 4-5 fős csoportokat!
Válasszátok ki a gyűjtött névjegyek közül az öt legérdekesebbet, legszebbet vagy legfurcsábbat!
- A csoportotok által kiválasztott névjegyeket adjátok oda egy másik csoportnak!
Nézzétek végig a kapott névjegyeket, és vizsgáljátok meg, hogy tulajdonosuk mit hangsúlyozott velük magával kapcsolatban, és milyen eszközöket használt a névjegy *funkciójának* kifejezésére!
 - névjegy
 - névjegy
 - névjegy
 - névjegy
 - névjegy
- Mit árul el a névjegy tulajdonosának személyiségéről a szándékosan hangsúlyozott üzeneten kívül?
Milyen szempontok alapján próbáltátok meg kitalálni, hogy az egyes névjegyek tulajdonosai milyen emberek lehetnek?
- Tervezz saját névjegyed!

12. lépés: 11. feladat

Szerkesszünk címlapot!

T/11.

17. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a már korábban tanult ismeretek kreatív alkalmazását gyakorolják a gyerekek.
- Természetesen, ha megfelelően felkészülnek, saját anyagokból is dolgozhatnak.
- A feladat házi feladatnak is adható.
- A cikkeket az eredeti forrásokhoz képest egyszerűsítettük.

Kiemelt készségek, képességek: ismeretalkalmazás, kreativitás, szintézisteremtés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: szövegek, képek és fél ív csomagolópapír minden csoportnak, ragasztó, olló, filctollak, a szövegszerkesztéshez számítógépek

Evo Morales bolíviai elnök (forrás: www.cbsnews.com/.../22/imageXBOL10401222011.jpg)

Kínai internetes oldal (forrás: news.softpediacom/images/news2/Yahoo-investe)

Internetrendőrség Kínában

(forrás: <http://www.rfa.org/english/news/social/CHINA-INTERNET-POLICE-200.jpg>)

1.

Nincs már szükség a gyerek orrának keménységét böködni, hogy megtudjuk, igazat mondott-e. Megszületett ugyanis a gyerekhazugság-vizsgáló gép. A füllentőt lefülelő masinát Dan Tibbsnek, egy amerikai exrendőrnek köszönhetik a gyerekek és szüleik. A gép márkaneve: Liar Liar Pants Of Fire (magyarul: Hazudós, hazudós, ég a nadrágod!) egy amerikai gyerekmondóka nyomán. A játék ugyanazon az elven alapul, mint az igazi és feltételezett bűnelkövetők esetében használt hazugságvizsgáló gép. Van egy elektródája vagy „érzelemmérője”, amely a kéz ujjaira csatolva méri a vér áramlását és a bőr reakcióit. A játékosnak igennel vagy nemmel kell felelnie egy sor kérdésre, és válaszai nyomán kis lámpák gyulladnak ki. Ha mind a hat ég, a hazug lelepleződött. Aki igazat mond, pontokat kap. A készülékhez tartozik 200 kártya, amelyre a kérdéseket írták. A megadott sorrendet betartva az első kérdések még teljesen semlegesek. „Hogy hívnak?“, „Készen állsz a játékra?“ A továbbiak már nem ilyen ártatlanok. „Fennmaradtál, és nézted a tévét?“ – „Kutattál valakinek a fiókjában?“ – „Csókolóztál?“

A Liar Liar kitűnő eszköz arra, hogy összehozza a szülőket és a gyerekeiket – bizonygatja Tibbs. – Arra ösztönzi őket, hogy játékosan, közvetlen módon beszéljék meg a serdülőkor problémáit, a szexet, a drogot, a barátságot, a szülők válását.

Van, aki azonban attól tart, hogy helytelen nevelési elveket valló szülők esetében a játék pszichológiailag és fizikailag is veszélyessé válhat.

2.

Hivatalosan beiktatták hivatalába vasárnap Evo Moralest, Bolívia első indián származású elnökét. Morales a bolíviai törvényhozás képviselői előtt tette le hivatali esküjét. A nyakkendőt nem viselő, sötét öltönyt és fehér inget öltő politikus könnyek között mondta el hivatali esküjét. Morales az ünnepségre meghívott tucatszámú külföldi államfő és ötven országból érkezett félezer vendég előtt mondott beszédében többek között azt hangoztatta, hogy megválasztásával „kezd véget érni” a 8,5 milliós ország lakosságának 60 százalékát adó indiánok több száz éves elnyomatása és hátrányos megkülönböztetése. Megjegyezte azt is, hogy szeretné ugyan megváltoztatni a történelem menetét, de bosszúállás nélkül. Az egykori lámapásztorból államfővé emelkedett Morales híveinek korábban azt ígerte, hogy kiségi országát a szegénység mocsarából, amelyben honfitársai a spanyol hódítók XVI. századbeli megjelenése óta tapostak.

(NOL • Népszabadság Online • 2006. január 23.)

3.

A siketek világnapja alkalmából „Adj jelet magadról!” címmel egész napos rendezvényt tartanak vasárnap a Millenáris Parkban. Hazánk lakosságának mintegy tíz százalékának halláskárosodása van, súlyosan nagyothalló, illetve siket 3-4 százalék. Nagy részük nehezen vagy egyáltalán nem képes bekapcsolódni a társadalomba, hiszen a siketség éppen a másik emberrel kialakítandó kapcsolat lehetőségétől fosztja meg őket, számukra tehát a nyelvüket nem ismerőkkel való kommunikáció mindennapos nehézség. Az ENSZ határozata alapján 1957 óta évente szeptember utolsó vasárnapján tartják meg a világnapot. Hazánkban 1998 óta rendezi meg a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (a Sinosz). Eddig csak maguk között, zárt körben ünnepeltek, idén a nyilvánosság elé lépnek a siketek. Amúgy, mint láthatatlan fogyatékosok, teljesen elszigetelten élnek, holott fontos lenne, hogy jelzést adjanak magukról; a hivatalokban, orvosi rendelőkben ne legyen gond a velük való együttműködés. A világnapi programokkal azt akarják elérni, hogy a siketek jelenléte, a jelnyelv használata ne legyen szokatlan, ne bámulják meg őket, és minél többen megtanuljanak kommunikálni velük.

(Népszabadság, 2004. szeptember 25.)

4.

A Technocrati nevű szakértői csoport felmérése szerint jelenleg körülbelül másodpercenként hoznak létre egy új blogot, amelyek száma mára felülmúlja a 14,2 milliót. A „21. század honlapjainak” nevezett weblogok vagy röviden csak blogok az internet egyik legnagyobb slágerének számítanak az utóbbi időben. Sok online szolgáltató kínál ingyenes blogszolgáltatást ügyfeleinek, akik így könnyedén létrehozhatják és fenntarthatják saját informatív honlapjukat, amelyen keresztül folyamatosan frissítve közzétehetik nézeteiket, illetve vitákat is folytathatnak egyes témákról. A blogok 13%-át hetente vagy sűrűbben frissítik, az újoncok 55%-a pedig három hónappal blogja beindítása után sem hagy fel ezzel a tevékenységgel.

(prim.hu, 2005. 08. 02.)

5.

Az online hírportálok egységes ellenőrzését teszi lehetővé a pekingi kormány által szombaton bevezetett intézkedés, amelynek értelmében minden ilyen oldalt regisztrálni kell a hatóságoknál. A kínai hatóságoknál már eddig is regisztrálni kellett a nonprofit weboldalakat – például blogokat, személyes oldalakat –, de ezen túl a hivatalos híroldalakat is szigorúan számon tartják majd. Minden új hírportál indulásakor engedélyt kell kérni az információs kormányhivataloktól. A kínai kormány azonnali hatállyal léptette életbe a szombaton kihirdetett szabályokat. Kínában az internetezők száma már meghaladja a százmilliót, s ezzel a világon a második helyen áll az Egyesült Államok 135 millió nethasználója mögött. A kommunista vezetés ösztönzi a világháló oktatási és üzleti alkalmazását, ugyanakkor rendkívül szigorúan ellenőrzi az online tartalmakat: bármilyen kényes információt átlagosan fél óra alatt eltüntetnek az internetről, illetve rendszeresen korlátozzák a külföldi híroldalak elérhetőségét. A kormány márciusban tiltotta meg, hogy az egyetemi hallgatókon kívül bárki más használhassa az intézmények által működtetett vitafórumokat, amelyek addig a véleménycsere többé-kevésbé szabad terepeként működtek.

(www.origo.hu)

6.

A Szentírás lovári–magyar nyelven a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia jóváhagyásával lát napvilágot: egymás melletti hasábkokban olvasható, így párhuzamosan követhető a két szövegrész. Tarjányi Béla egyetemi professzor közlése szerint az Újszövetség lovári nyelvre való átültetésére már volt próbálkozás korábban, a teljes – az Ószövetséget is magában foglaló – Biblia lefordítása azonban egyedülálló a világon. „Eszmei értéke lesz a világban” – hangsúlyozta. A lovári–magyar Újszövetség 3300 példányban jelent meg, s már a felénél tart az Ószövetség könyveinek fordítása is. „A projekt jelentősége abból adódik, hogy nincs a világon másik, ilyen létszámú népcsoport (10–15 millió), amelynek a nyelvére le ne fordították volna a Bibliát” – írja a kezdeményezésről szóló ajánlóban a professzor. A bibliatársulat Vesho-Farkas Zoltán műfordítót kérte fel a munkára. A fordítást Ruva Pál Sándor író és fordító lektorálja, teológiai szempontból pedig Tarjányi Béla tekinti át.

(<http://www.karpatinfo.org.ua>)

7.

A Star Trek-sorozatban felbukkanó klingon, valamint a Tolkien-mitológia részét képező sindarin és quenya nyelvek a közeljövőben letaszíthatják trónjáról a mesterséges nyelvek „number one”-jaként számon tartott eszperantót. A hasonló mesterséges nyelvek száma eközben lassan eléri a természetes nyelvekét.

(HVG, 2004/21: 77–78.)

8.

Elvárhatja-e az iskola, hogy diákjai az intézmény területén kizárólag németül beszéljenek – erről bontakozott ki vita Berlinben, miután az egyik, többségében idegen anyanyelvű (török) tanulók látogatta iskola házirendjében ilyen passzust fedeztek fel.

(HVG, 2006/6: 39–40.)

9.

Egy idős asszony halálával kihalt a női nyelv, a nusu. Jang Hu-anyi 98 évet ért meg. Ennek a nyelvnek a rendkívüli érdekessége – amivel egyedülálló a világon –, hogy csakis nők beszélték, de ők is csupán Kína eldugott középső és déli vidékein. A nusut néhány nyelvész megpróbálja megőrizni, ám Jang néni távoztával ez igencsak megnehezül. Az ő nusutudása volt a legtisztább, mivel az idős hölgy nem ismerte a kínai köznyelvi változatát, így nem zavarta meg, ha nusuul írt. Sokat azonban nem írt, és nyelvtársnői sem. Nusuul kevés írás maradt fenn, mivel az elhunytakkal együtt hagyományosan elégették azok leveleit, egyéb írásos emlékeit. Könyvet sosem adtak ki a női nyelven, és nusu újság sem jelent meg soha.

(NOL)

11. A kapott szövegek és képek segítségével készítsétek el saját újságotok borítólapját!

Annak érdekében, hogy egy szöveg érthetőbb és áttekinthetőbb legyen, többféle eszközt alkalmazhatunk.

Néhány mondatnál hosszabb szövegeknek általában van CÍMük. A cím szerepe, hogy minél jobban tájékoztasson minket arról, illetve valamilyen módon utaljon arra, hogy miről szól a szöveg, és hogy felkeltse az érdeklődésünket.

A címen kívül bizonyos szövegtípusoknál (cikk, jelentés stb.) szokás RÖVID ÖSSZEFOGLALÓT is közölni a szövegről, hogy az olvasók könnyebben tájékozódjanak a tartalmáról.

Hosszabb szövegeket azért tördelünk BEKEZDÉSEKre, hogy könnyebben áttekinthetőek legyenek. Egy bekezdés általában egy gondolat, elképzelés kifejtésére alkalmas, ugyanakkor bonyolultabb eszme-futtatásokat természetesen több részre bontva is ki lehet fejteni.

Írásban számos eszközzel emelhetjük ki a lényeges információt. Gépelt szövegben a KIEMELÉS legelterjedtebb módja a **félkövér** vagy *dőlt* betűvel való szedés. Kézírásban az aláhúzás, színes kihúzás vagy a csupa nagybetűvel való írás. A kézírásban alkalmazott eszközöket, ha egy mód van rá, ne használjuk gépelt szövegekben.

REFLEKTÁLÁS

13. lépés: 12. feladat

Újságok összehasonlítása

T/12.

18. oldal

Házi feladat

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a korábbi megfigyelések, tapasztalatok segítségével a gyerekek önállóan hasonlítsák össze az elkészült címlapokat.
- A diákok T-táblázatban jegyezzék le, hogy miben közösek, illetve miben térnek el a címlapok egymástól.

Kiemelt képességek, készségek: analízis, általánosító képesség, összehasonlítás, véleményalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: az elkészült címlapok

12. Hasonlítsd össze az elkészített címlapokat!

Mi a közös bennük? Miben térnek el egymástól?

KÖZÖS VONÁSOK	ELTÉRŐ VONÁSOK

2. MIT, KINEK, HOGYAN SZOKTUNK MONDANI, ILLETVE LEÍRNI?

5 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1–2. feladat

T/1.

19. oldal

5-10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat szándéka, hogy a gyerekek a nyelvi adatok vizsgálatát már meglévő, a kulturális hagyományba bekerült és általuk is nagy valószínűséggel ismert megállapítások (szólások) felelevenítésével és értelmezésével kezdjék.
- Célunk, hogy jobban megértsék a bennük felhalmozott tudást, de kritikusan is tudjanak ahhoz viszonyulni, amennyiben szükséges.
- A feladat végén frontálisan is megbeszélhetjük a tanulók észrevételeit.

Kiemelt készségek, képességek: jelentéstulajdonítás, memória

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Ebben a modulban áttekintjük, hogy milyen pontos eltérések állapíthatók meg az írott, illetve a beszélt nyelvhasználat között. Megnézzük, hogy melyek azok a szövegtípusok, amelyek elsősorban írottan jelennek meg, és melyek azok, amelyek inkább hangzó formában.

Az összehasonlítás során természetesen újabb ismereteket fedeztek fel a beszélt és az írott nyelvről egyaránt. A modul végén néhány olyan sajátos szövegtípust is megismertek, amely a szóbeliség és az írásbeliség határán található.

1. Mire hívják fel a figyelmünket az alábbi szólások és közmondások?

- a) Mit árulnak el a következő szólások az írásról és a beszédéről?
Ha valamelyik szólás jelentését nem ismeritek, keressétek ki egy szólástár-ból vagy egy szólásokat magyarázó könyvből!

A szó elszáll, az írás megmarad.

Az egyszer kimondott szót négylovas szekér sem éri utol.

*Kiforgatja valakinek a szavait.
Könnyű a szót kiforgatni, mert nem terhes székér.
Elengedi a szót a füle mellett.*

b) Melyikkel értetek egyet, melyikkel nem?

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

a) A szólások és a közmondások azt az élményt fogalmazzák meg, hogy a szó pillanatnyi, és bizonyos idő elteltével nehéz pontosan felidézni. A beszélő kevésbé szembesíthető saját szavaival, mint az, aki leír valamit. Az írott szónak ennek következtében kultúránkban nagyobb jelentősége, nagyobb kötőereje van, mivel nem rögzíthető egy pillanathoz.

T/2.

20. oldal

40-45 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy középpontba kerüljön a tanulók írásbeli és szóbeli kommunikáció közti különbségekről való tudása, amelyet még a formális és az informális vonatkozások figyelembevételével is vizsgálunk.
- A gyerekek alkossanak 4 homogén csoportot az írásbeli és a szóbeli kifejezőkészség alapján!

Kiemelt készségek, képességek: szerepviszonyoknak megfelelő nyelvi eszközök használata, kifejezőkészség

Célcsoport – differenciálás: írásbeli és szóbeli kifejezőkészség alapján

Munkaformák: 4 homogén csoport, frontális

Módszerek, eljárások: játék

Eszközök: magnó és kazetta, számítógép, mikrofon, üres papír

2. Mi a különbség a szóbeli és az írásbeli kommunikáció között?

a) Hajótörtek

(A) CSOPORT (KÉKEK)

A csoport egyik felét azok a megmenekült matrózok alkotják, akik a partra vetődve a falusiaknak (a csoport másik fele) elmesélik az esetet.

(1) Igyekeztek minél színesebben és élvezetesebben elmondani a történeteket!

(2) A falusiak tegyenek fel érdeklődő kérdéseket a részletekkel kapcsolatban!

(3) A párbeszédet rögzítsétek magnóra vagy vegyétek fel számítógépre!

(B) CSOPORT (PIROSAK)

A csoport egyik felét a megmenekült matrózok alkotják, akik a városba érve az önkormányzat képviselőinek (a csoport másik fele) elmesélik az esetet.

- (1) Gykezettek minél pontosabban és szabatosabban elbeszélni a történeteket!
- (2) Az önkormányzat képviselői tegyenek fel kérdéseket az esemény részleteivel kapcsolatban!
- (3) A párbeszédet rögzítsétek magnóra vagy vegyétek fel számítógépre!

(C) CSOPORT (SÁRGÁK)

- (1) Írjatok rövid levelet a megmenekült matrózok nevében barátaitoknak az esetről!
- (2) A levelet adjátok át a Zöld csoportnak!
- (3) Válaszoljatok a Zöld csoport levelére!

(D) CSOPORT (ZÖLDEK)

- (1) Írjatok rövid levelet a megmenekült matrózok nevében a hercegnek!
- (2) A levelet adjátok át a Sárga csoportnak!
- (3) Válaszoljatok a Sárga csoport levelére!

b) Hasonlítsátok össze egymással a felvételeket és a leveleket a szemponttáblázatok segítségével!

SZEMPONTOK	KÉKEK ÉS PIROSAK BESZÁMOLÓI	SÁRGÁK ÉS ZÖLDEK LEVELEI
A beszélők és a hallgatók személyének váltakozása		
A mondatok bonyolultsága, szerkesztettsége		
A beszélgetés, a levelezés közvetlensége, egyszerűsége		
Saját szempont		

SZEMPONTOK	KÉKEK BESZÁMOLÓJA	PIROSAK BESZÁMOLÓJA
Tegezés, illetve magázás		
Megszólítások		
A mondatok bonyolultsága, szerkesztettsége		
Hanghordozás		
Gesztusok, testbeszéd		
Saját szempont		

SZEMPONTOK	LEVÉLVÁLTÁS A BARÁTOKKAL	LEVÉLVÁLTÁS A HERCEGGEL
Tegezés, illetve magázás		
Megszólítások		
A mondatok bonyolultsága, szerkesztettsége		
A szöveg megformálása, tördelése, helyesírása		
Saját szempont		

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 3–4. feladat

Helyzettől függően írásban vagy szóban

T/3.

23. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a gyerekekben tovább tudatosuljon, mit lehet írásban és mit szóban kifejezni.
- A feladat végeztével röviden beszéljük meg a tanulságokat.

Kiemelt készségek, képességek: nyelvi problémaérzékenység

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: Minden csoportnál legyen egy kalap vagy ahhoz hasonló tárgy, amelyből lehet húzni, és minden csoportnak jusson megfelelő mennyiségű kártya az alábbi mondatokkal:

- Köszönöm – suttogta neki elérékenyülve.
- Hagyd már! – kiáltott rá ingerülten.
- Becsapott! – mondta hüppögve.
- Csak mi ketten – kacsintott cinkosan.
- Abból nem esztek! – ellenkezett elszántan.
- Add vissza azonnal! – sziszegte sértetten.

3. Szövegek szóban és írásban

- a) A csoport minden tagja húzzon egy mondatot!
Olvassátok el a mondatokat, majd adjátok elő egymásnak minél hitelesebben!

- b) Beszéljétek meg, mennyire sikerült jól előadni a mondatokat!
- c) Mennyire adja vissza az írás a beszédbeli helyzetet?
- d) A beszédből mit nem lehet jól írásban visszaadni, illetve mi az, amit különösen nehéz?

T/4.

23. oldal

30 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy összefoglalja és bővítse a gyerekeknek az írásbeli és a szóbeli kommunikáció alkalmazási lehetőségeiről szerzett tudását, illetve újabb eltéréseket fedeztessen fel velük a besorolások kapcsán.
- A legtöbb eset szélsőséges jellegű, hisz nem várhatjuk el a gyerekektől, hogy magabiztosan kezeljék a témát, könnyedén tudjanak helyzeteket műfajokhoz sorolni.
- A feladatok végén beszéljük meg a diákokkal, hogy ki mivel indokolta az egyes helyzetek választását, és melyek voltak azok az esetek, ahol eltérések jelentkeztek a megoldásokban. Ezek okát is igyekezzünk feltárni, ami többnyire az lehet, hogy valóban több megoldás is lehetséges egy helyzetben.
- Arra is fordítsunk figyelmet, hogy vajon melyek azok az esetek, ahol nagy az egyetértés, és ennek köszönhetően mi az, amit általánosságban elmondhatunk az írásbeli és a szóbeli kommunikációról.
- A kétfajta kommunikáció közti különbség megfigyelésére különösen a c) pont alkalmas, ahol a téma nem változik. A c) pont páros feladatánál dolgozhatnak együtt pártársak is. Az, hogy ki melyik szerepet alakítja a szóbeli szituációban, lehet az ő döntésük is.

Kiemelt készségek, képességek: általánosítás, nyelvi problémaérzékenység, szerepszlelés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, páros, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

4. Az alábbi helyzetekben inkább írásban vagy inkább szóban közölnéd mondandódat?

- a) X-eld be a megfelelő választ, majd választásodat indokold is meg!
 - (1) Szüleidnek számolsz be az iskolában történekről.
 - írásban szóban
 - (2) Gyerekkori emlékeidről szeretnél mesélni a 23. században élőknek.
 - írásban szóban

- (3) Valakivel közölni akarsz egy kínos dolgot.
 írásban szóban
- (4) Legközelebbi barátoddal meg akarod beszélni egy problémádat.
 írásban szóban
- (5) Több ezer emberrel szeretnéd megosztani legújabb versedet.
 írásban szóban
- (6) Elkéstel az óráról, és elnézést akarsz kérni.
 írásban szóban
- (7) A Mexikóban élő barátodnak szeretnél beszámolni a vakáción törtétekről.
 írásban szóban
- (8) Szeretnél a boltban egy üveg ásványvizet kérni.
 írásban szóban
- (9) Barátod, illetve barátnőd késik a megbeszélt találkozóról.
 Tudni akarod, elfelejtette-e vagy csak feltartóztatták valahol.
 írásban szóban
- b) Melyek azok az írásbeli szövegműfajok, amelyek a fenti esetekben használhatóak?
 Írd melléjük a megfelelő számokat!

☐ napló	☐ emlékirat	☐ regény
☐ vers	☐ kérvény	☐ sms
☐ e-mail	☐ levél	☐ cset

- c) Hogyan oldanád meg a következő helyzeteket szóban, illetve írásban?

- (1) Nagymamádat köszöntöd föl a születésnapján.

Szóban párodnak:

Írásban:

- (2) Reklamálsz, hogy újonnan vett CD-lejátszód már az első használat alkalmával elromlott. Kéred, cseréljék ki vagy adják vissza a pénzt.

Szóban párodnak:

Írásban:

3. lépés: 5. feladat

Miféle beszéd?

T/5.

26. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a tipikusan szóbeli műfajok hallás utáni felismerését gyakorolják a tanulók a tartalmi és a formai sajátosságok alapján.
- A feladat célja, hogy a pusztá azonosításon túl a tanulók már az adott szövegtípusok konkrét jellemzőit is meg tudják fogalmazni.
- A feladat végeztével beszéljük meg a megoldásokat frontálisan is. A megoldások elemzése közben ne csak azok helyességére figyeljünk, hanem elsősorban arra koncentráljunk, hogy miért tudtak egy adott esetben jó megoldást adni, vagy hogy ez miért maradt épp el, milyen felismerést nem tudtak megtenni a tanulók, és ez hogyan lenne orvosolható.

Kiemelt készségek, képességek: figyelemtartósság, következtetés, besorolás, ismeretalkalmazás, érvelés, bizonyítás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén párok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: a szövegek CD-n vagy kazettán

5. Miféle beszéd?

A szövegeket felismerhető tulajdonságaik alapján más-más csoportokba, úgynevezett SZÖVEGTÍPUSOKba sorolhatjuk. Ilyen szövegtípus a beszélgetés, vita, veszekedés stb.

- a) Hallgassátok meg az alábbi felvételt, és válaszoljátok meg a kérdéseket!

Milyen szövegtípust hallottatok? Miből gondoljátok?

Ki lehet a beszélő, és kihez beszélhet?

Milyen viszonyban van a beszélő a hallgatóval?

- b) Hallgassátok meg az alábbi felvételt, és válaszoljátok meg a kérdéseket!

Milyen szövegtípust hallottatok? Miből gondoljátok?

Kik lehetnek a beszélők, és kihez vagy kikhez beszélhetnek?

Milyen viszonyban van a beszélő a hallgatóval?

- c) Hallgassátok meg az alábbi felvételt, és válaszoljátok meg a kérdéseket!

Milyen szövegtípust hallottatok? Miből gondoljátok?

Ki lehet a beszélő, és kihez vagy kikhez beszélhet?
Milyen viszonyban van a beszélő a hallgatóval?

d) Hallgassátok meg az alábbi felvételt, és válaszoljátok meg a kérdéseket!

Milyen szövegtípust hallottatok? Miből gondoljátok?
Ki lehet a beszélő, és kihez beszélhet?
Milyen viszonyban van a beszélő a hallgatóval?

e) Hallgassátok meg az alábbi felvételt, és válaszoljátok meg a kérdéseket!

Milyen szövegtípust hallottatok? Miből gondoljátok?
Ki lehet a beszélő, és kihez beszélhet?
Milyen viszonyban van a beszélő a hallgatóval?

f) Gyűjtsétek össze a *beszéd* jellemzőit a feladat tapasztalatai alapján!

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

a) *szónoklat*, szónok–hallgatóság, a szónok nem ismeri a hallgatókat (*A peloponnészoszi háború*, Budapest, 1985. Ford. Muraközy Gyula, Periklész-beszéd)

Olyan alkotmánnyal élünk, amely nem igazodik szomszédaink törvényei után, s inkább mi magunk szolgálunk például, mintsem hogy utánoznánk másokat. A neve pedig, mivel nem kevesekre, hanem a többségre támaszkodik: demokrácia. Törvényeink szerint a személyes ügyeket tekintve mindenki egyenjogú, de ami a megbecsülést illeti, hogy a közösség előtt kinek miben van jó híre, itt nem a társadalmi helyzet, hanem a kiválóság ér többet, és ha valaki olyasmire képes, ami a város javára van, szegény sorsa és így jelentéktelen társadalmi rangja nem áll útjában. A szabadság szellemében intézzük el közügyeinket.

b) *családi beszélgetés* (rádiójáték), családtagok, jó kapcsolat

- Eszter, Eszter, itt vagyok!
- Szia, Anya!
- Jaj, kislányom, ha tudtam volna, felmegyek Pestre eléd a repülőtérre.
- Én se tudtam, hogy előbb érkezem.
- Ez a telefon reggel nagyon váratlan volt.
- Igen, mert egy magyar fiú a kollégiumból kitalálta, hogy ne Londonon keresztül jöjjünk, mert az hosszabb. Edinbughból Genf felé jött egy járat, ami már ma itt volt délelőtt, s így nem kellett egy éjszakát Londonban töltenünk, sőt volt négy óránk befutni Genfbe, mert a városhoz közel van a reptér. Hoztam neked svájci csokit.
- Segítettem volna, rengeteg holmid lehet.
- Ez a srác segített, és kijöttek a szülei a reptérre egy nagy terepjárával. Úgyhogy befértünk, és hazavittem a holmimat.

c) *prédikáció*, prédikátor–hallgatóság, a prédikátor javarészt ismeri a hallgatókat, de a bizalmas hangnem akkor is jellemző a prédikációra, ha a prédikátor nem ismeri a hallgatóságot

Nem kell a világból kivonulni, de a világban Isten gyermekeként kell jelen lenni, hogy használhasson Isten a világ javára, aki nagyon szereti ezt a világot. És az ő gyermekeibe is ezt a szeretetet plántálja. De nem úgy szeretjük a világot, hogy olyanok leszünk, mint a világ, hanem úgy, hogy egészen mások maradunk, Isten gyermekei, hogy így áldásokat tudjon közvetíteni.

d) *rádiós betelefonálós műsor*, betelefonáló–hallgatóság és műsorvezető, nem ismerik egymást, de közvetlen hangnemben beszélgetnek

- Haló!
- Szia, Melinda vagyok.
- Mondjad, kedves Melinda, mit tehetek érted?
- Hát, dalt szeretnék kérni.
- Mint oly sokan. Melyikre vágysz konkrétan?
- A Crazy-t szeretném kérni.
- Hát persze. Azt mindannyian szeretnétek. Adjam neked?
- Igen, add, légy szíves!
- Jól van. Jó helyre fog menni? Megfelelő füleknek?
- Igen, a barátnőimnek és nekem. Magamnak.
- Aki szintén lány vagy.
- Igen.
- Örült egy társaság vagytok. Oké.

e) *időjárás-jelentés*, meteorológus–hallgatóság, nem ismerik egymást

Végül az időjárásról. A napos idő mellett megnövekszik a felhőzet. Eleinte északnyugaton, északon, majd egyre többfelé várható zápor, zivatar. A változó irányú szél zivatarban viharossá válhat. A hőmérséklet hajnalban 18 és 23, délután 30 és 36 fok között lesz. A Balatonnál a változó irányú szél időnként megélénkül, zivatarban viharossá válhat. A napos idő mellett estétől többfelé lehet zápor, zivatar. A tó vize 28 fokos.

4. lépés: 6. feladat

Miféle írás?

T/6. 27. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a tipikusan írásbeli műfajok hallás utáni felismerését gyakorolják a tanulók a tartalmi és formai sajátosságok alapján.
- A feladat célja, hogy a puszta azonosításon túl a tanulók már az adott szövegtípusok konkrét jellemzőit is meg tudják fogalmazni.
- A feladat lényegében az előbbi feladat írásbeli párja.
- A feladat végeztével beszéljük meg a megoldásokat frontálisan is. A megoldások elemzése közben ne csak azok helyességére figyeljünk, hanem elsősorban arra koncentráljunk, hogy miért

tudtak egy adott esetben jó megoldást adni, vagy hogy ez miért maradt épp el, milyen felismerést nem tudtak megtenni a tanulók, és ez hogyan lenne orvosolható.

Kiemelt készségek, képességek: következtetés, besorolás, ismeretalkalmazás, érvelés, bizonyítás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén párok, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

6. Miféle írás?

- a) Olvassátok el az alábbi szövegrészletet, és válaszoljatok az utána következő kérdésekre!

„(...) Az emberi társadalom fejlődésének meghatározott fokán felmerült az igény **az információ rögzítésére**, megőrzésére, tárolására: megjelent az írás. A beszéd az ősközösségi társadalomban élő ember kommunikációjához szükséges jelrendszer volt. Az írással tulajdonképpen **a jelnek a jelét alkotta meg az ember**, azzal, hogy a beszédben használt jeleket újabb jelekkel rögzítette. A különböző emberi kultúrákhoz különböző írástípusok kapcsolódtak, gyakran előfordult, hogy ezek egymásból fejlődtek ki, vagy éppen egymástól teljesen függetlenül alakultak, de abban mindegyik megegyezett, hogy az információ rögzítésének igénye hívta őket életre. A fejlődő gazdaság és társadalom egyre több információt is produkált, s az ember már nem hagyatkozhatott a csalóka emlékezetre, az információcsere szóbeli formájára. (»A szó elszáll, az írás megmarad.«) Fontossá vált, hogy az információk megőrizhetőek, felidézhetőek legyenek: az emberiség megalkotta az írást. (...)”

Az emberi kommunikáció története. (részlet)

<http://www.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/kozmuvm/molnar/tanulm/embkom.htm>

Milyen szövegtípust olvastatok? Miből gondoljátok?

Ki írhatta és kinek a szöveget?

Milyen viszonyban van az író az olvasóval, illetve olvasókkal?

- b) Olvassátok el az alábbi szövegrészletet, és válaszoljatok az utána következő kérdésekre!

Kicsit kesni fogok. Ulj be valaiova h meg ne fazz! Bocsi Z

Milyen szövegtípust olvastatok? Miből gondoljátok?

Ki írhatta és kinek a szöveget?

Milyen viszonyban van az író az olvasóval, illetve olvasókkal?

- c) Olvassátok el az alábbi szövegrészletet, és válaszoljatok az utána következő kérdésekre!

II., Akácfa utcai napfényes, kiváló elrendezésű, 106 nm-es, III. emeleti, 3,5 szobás, részben felújítandó lakás, tágas terekkel, kellemes hangulatú zöld udvarral, az újjáépülő Király utca szomszédságában eladó. Irányár: 21 000 000 Ft. Érd.: Kéró Kálmán, 356-337-010.

Milyen szövegtípust olvastatok? Miből gondoljátok?

Ki írhatta és kinek a szöveget?

Milyen viszonyban van az író az olvasóval, illetve olvasókkal?

d) Olvassátok el az alábbi szövegrészletet, és válaszoljatok az utána következő kérdésekre!

Pillanatnyilag fent ülök Van Danék viaszosvászonral borított asztalánál (...) az orrom meg a szám elé egy zsebkendőt szorítva, melyet teleszórtam finom illatú, elrejtőzködésünk előtti parfümmel. Ebből azonban nem érthetsz egy kukkot sem, ezért „kezdem az elejéről”. Azokat, akik élelmiszerjegyünkéről gondoskodtak, lecsukták, és most már csak öt, feketén beszerzett élelmiszerjegyünk van, semmi több (...) Holnaptól már nincs se zsírunk, se vajunk vagy margarinunk, egy kiskanálnyi sem. Reggelire már sültkrumpli se jut, csak zabkása. Őnagysága attól fél, hogy éhen halunk. (...) Hát nem valami nagy gyönyörűség a háború negyedik évében rejtkehelyen élni. Bárcsak vége lenne ennek a szörnyűségnek!

Milyen szövegtípust olvastatok? Miből gondoljátok?

Ki írhatta és kinek a szöveget?

Milyen viszonyban van az író az olvasóval, illetve olvasókkal?

e) Olvassátok el az alábbi szövegrészletet, és válaszoljatok az utána következő kérdésekre!

Megbízó a megbízási díjat a Megbízott által szabályszerűen kiállított számla kézhezvételétől számított 14 napon belül fizeti meg Megbízott által vezetett számlájára történő átutalással.

Számlafogadási cím: Nevenincs Bt., 8763 Sopron, Rezeda u. 66.

Milyen szövegtípust olvastatok? Miből gondoljátok?

Ki írhatta és kinek a szöveget?

Milyen viszonyban van az író az olvasóval, illetve olvasókkal?

f) Olvassátok el az alábbi szövegrészletet, és válaszoljatok az utána következő kérdésekre!

Budapest Nyugati pu. – Kismaros

		2122	2142	2124	2154	2126	2146
46	Budapest Nyugati pu. Kismaros	8 55 9 31	10 55 11 31	12 55 13 31	14 55 15 31	16 55 17 31	17 55 19 31

Kismaros – Királyrét

		31012	31004	31014	31006	31016	31008
2	Kismaros	9 38	11 38	13 38	15 38	17 38	19 03
3	Morgó	9 43	11 43	13 43	15 43	17 43	
4	Börzsönyliget	9 46	11 46	13 46	15 46	17 46	
5	Hártókút	9 49	11 49	13 49	15 49	17 49	
6	Szokolya-Mányoki	9 56	11 56	13 56	15 56	17 56	19 18
7	Szokolya felső	9 58	11 58	13 58	15 58	17 58	19 20
8	Paphegy	10 05	12 05	14 05	16 05	18 05	19 26
9	Királyrét alsó	10 07	12 07	14 07	16 07	18 07	19 07
10	Királyrét	10 10	12 10	14 10	16 10	18 10	

1 Közlekedik: 2005. július 16-tól november 1-ig szombat, vasárnap és ünnepnapokon.

A 31004, 31016 sz. vonatok Királyrét alsó megállóhelyen csak leszállás céljából állnak meg.

Királyrét – Kismaros

		31017	31037	31005	31015	31013	31011
1	Királyrét	8 27	10 27	12 27	14 27	16 27	18 27
2	Királyrét alsó	8 30	10 30	12 30	14 30	16 30	18 30
3	Paphegy	8 32	10 32	12 32	14 32	16 32	18 32
4	Szokolya felső	8 39	10 39	12 39	14 39	16 39	18 39
5	Szokolya-Mányoki	8 41	10 41	12 41	14 41	16 41	18 41
6	Hártókút	8 49	10 49	12 49	14 49	16 49	18 49
7	Börzsönyliget	8 52	10 52	12 52	14 52	16 52	18 52
8	Morgó	8 55	10 55	12 55	14 55	16 55	18 55
9	Kismaros	9 00	11 00	13 00	15 00	17 00	19 00

1 Közlekedik: 2005. július 16-tól november 1-ig szombat, vasárnap és ünnepnapokon.

Kismaros – Budapest Nyugati pu.

		2115	2135	2155	2123	2143	2111
46	Kismaros Budapest Nyugati pu.	9 06 9 43	11 06 11 43	13 06 13 43	15 06 15 43	17 06 17 43	19 11 20 07

Milyen szövegtípust olvastatok? Miből gondoljátok?

Ki írhatta és kinek a szöveget?

Milyen viszonyban van az író az olvasóval, illetve olvasókkal?

g) Gyűjtsétek össze az írott szöveg jellemzőit a feladat tapasztalatai alapján!

MEGOLDÁSOK

- a) Tudományos szöveg, író–szakmabeli olvasók, nem ismerik egymást [Nyíri Kristóf: *Bevezetés. Adalékok a szóbeliség–írásbeliség paradigma történetéhez.* In: Nyíri Kristóf és Szécsi Gábor (szerk.) *Szóbeliség és írásbeliség: A kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig.* Budapest, Áron Kiadó, 1998.]
- b) sms, barátok, jó kapcsolat
- c) apróhirdetés, hirdető–érdeklődők, nem ismerik egymást
- d) napló, író–önmaga; közeli ismerősök, olvasók; közeli, szoros viszony, illetve nem ismerik egymást (*Anne Frank Naplója.* Park Kiadó, 2005.)
- e) szerződés, szerződő felek, ismerik egymást, de nem közvetlen a viszony közöttük
- f) menetrend, menetrend-szerkesztő–utasok, nem ismerik egymást

5. lépés: 7. feladat

Rendszerezés

T/7. 30. oldal
15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat szerepe, hogy a tanulók szövegtípusokat megtanuljanak magabiztosan az írásbeliséghez vagy a szóbeliséghez sorolni, miközben tudatosan ismerik azok sajátosságait, hogy miben hasonlítanak egymáshoz, illetve hogy mennyire viselik magukon az írásbeliség vagy a szóbeliség tipikus jegyeit.
- A feladat végeztével beszéljük meg a megoldásokat.

Kiemelt készségek, képességek: ismeretalkalmazás, nyelvi problémaérzékenység

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

7. Rendszerezd a szövegtípusokat!

- a) Csoportosítsd az alábbi szövegtípusokat a halmazábrában!
Azokat a szövegtípusokat, amelyek mind a két csoportba beleillenek, a közös részbe írd!

regény	tenyérjósítás	szerződés	ballada
napló	vita	kérvény	menetrend
végrendelet	prédikáció	tanácskozás	beszámoló
pletyka	hírek	dráma	árulkodás

Írás

Beszéd

b) Melyik szövegtípusokról mondhatók el az alábbi állítások?

Sok emberhez szól:

Nem szükséges a beszélő jelenléte:

Maradandó:

Szövege bonyolult:

Gyakran beleszól a párbeszédbe a hallgató szerepét betöltő személy:

A hallgató és a beszélő ismerik egymást:

Hiba lenne, ha az írást a hangzó beszédétől elszigetelten kezelnénk. De legalább akkora hiba lenne az is, ha kizárólag a hangzó beszéd lejegyzésére szolgáló eszköznek tekintenénk.

Az írás önálló közlési formává válása nem jelenti azt, hogy teljesen elszakad a beszédétől. A nyelvhasználat két formája – a szóbeli és az írásbeli – állandóan merít egymásból és kölcsönösen alakítja egymást. Ez a FOLYAMATOS EGYMÁSRA HATÁS elmosta a kétfajta közlésmód közötti éles határokat.

Az írásnak vannak olyan jellemzői, amelyek általában igazak. Például:

- a beszélő és a hallgató aktivitása eltérő (pl. más egy levél írásakor, illetve olvasásakor a közlő és a befogadó szerepe, tevékenysége);
- a partnerek között helybeli és időbeli távolság van (regényíró–regényolvasó);
- előfordul, hogy a beszélő és a hallgató nem ismerik egymást (újságíró–olvasó, hivatalos levél írója és címzettje);
- hiányzik a közös beszédhelyzet (pl. a regény írásának és olvasásának körülményei: helyszín, időpont, partneri kapcsolat, viszony).

Más szövegtípusok viszont kivételt képeznek ezek alól a jellemzők alól, mint pl. a csetelés vagy részben az sms.

Az írott szövegek általában jobban szerkesztettek és bonyolultabb felépítésűek, hisz írójuknak van ideje többször is átolvasni, átdolgozni azokat. Az írott szövegek egy része felolvasással vagy előadással jól visszaadható (vers, dráma, kiáltvány stb.), más részük azonban egyéni olvasást, elmélyülést igényel (menetrend, bonyolult matematikai képletek stb.).

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

a)

Írás: regény, szerződés, napló, kérvény, menetrend, végrendelet (ritkán tanúk mellett lehet szóbeli is, de ez nem tipikus eset)

Beszéd: tényérjósítás, pletyka, vita, tanácskozás, áruklodás

Mindkettő: ballada, hírek, dráma, beszámoló, prédikáció

b)

Sok emberhez szól: regény, ballada, vita, menetrend, prédikáció, hírek, dráma

Nem szükséges a beszélő jelenléte: regény, szerződés, ballada, napló, kérvény, menetrend, végrendelet, prédikáció, beszámoló, hírek, dráma

Maradandó: regény, szerződés, ballada, napló, kérvény, menetrend, végrendelet, prédikáció, beszámoló, hírek, dráma

Szövege bonyolult: regény, szerződés, ballada, vita, kérvény, végrendelet, prédikáció, dráma

Gyakran beleszól a párbeszédbe a hallgató szerepét betöltő személy: tényérjósítás, vita, tanácskozás, beszámoló, pletyka, dráma, áruklodás

A hallgató és a beszélő ismerik egymást: szerződés, vita, tanácskozás, pletyka, áruklodás

6. lépés: 8. feladat

Beszédből írás – írásból beszéd

T/8.

32. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat szerepe, hogy a gyerekek néhány különlegességet is megvizsgáljanak a szóbeliség–írásbeliség szempontjából.
- A *Parasztbiblia* kapcsán azt figyelhetik meg, hogy miképp válik egy írásbeli szöveg szóbelivé.
- A népdalok esetében épp az ellenkező folyamatot látjuk: hogyan válik a gyűjtők tevékenysége által egy jellegzetesen szóbeli műfaj írásbelivé. A leírt változat azonban tovább alakul a népdal-előadók feldolgozásaiban.
- A harmadik példa egy mai, aktuális (már nem a népi hagyományhoz kapcsolódó) eseten mutatja meg szóbeliség és írásbeliség működését. Az utcai, jellegzetesen szóbeli műfaj hogyan kerül fel a színpadra, és hogyan válik aztán zárt, nem változó művészi formává a videoklipben.
- Ezt a feladatot csak olyan csoportoknak ajánljuk, ahol úgy érezzük, nem jelent gondot majd a műfaj nyers hangvétele.
- Mivel a Szócsata-csoport esetén videót néznek a gyerekek, könnyen elképzelhető, hogy a többi csoport figyelmét is leköti ez, ezért ha a Szócsata-csoport elszigetelését (azaz azt, hogy a többiek ne hallják és lássák a felvételt) nem tudjuk megoldani, akkor vagy az összes diák ezzel foglalkozzon, vagy csak Parasztbiblia- és Népdal-csoport legyen.
- Az egyes csoportokba csak 4-5 fő tartozzon, hogy mindenki szerephez jusson, így nagyobb létszámú osztályoknál legyen több azonos témában dolgozó csoport is!
- A feladat végeztével beszéljük meg közösen a tanulságokat! Elsősorban arra összpontosítsunk, hogy az egyes műfajok mennyiben hordozzák magukon a szóbeliség és az írásbeliség jegyeit, valamint hogy miképp viszonyulnak írásbeli, illetve szóbeli párjukhoz, és miért térnek el attól.

Kiemelt készségek, képességek: analízis

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök

- A) *Szent Biblia* (Károli Gáspár ford.) *Mózes Első Könyve. 2. fejezet 18–23.* (Az asszony teremtése) *Parasztbiblia* (Magyar népi biblikus történetek). Lammel Annamária – Nagy Ilona. 1995. Budapest, Osiris.
- B) Gyűjtött változat: *Népzenei példatár* (Sebő Ferenc: Madárka, madárka)
A gyűjtés alapján készült szöveg és kotta: In: Sebő Ferenc: *Népzenei olvasókönyv*. 1997. Bp. Planétás. 367–368. o.
Feldolgozás: Nikola Pakov: *Naplegenda*. (Tom-Tom records 2000-TTCD06). 3. dal: *Madárka, Madárka*.
- C) Film: *8 Mér föld* (00:50:45 –től 00:53:11)
Film: *8 Mér föld* (01:24:28 – től 01:38:38)
Bármilyen Eminem-videoklip (hozzá Eminem-dalszöveg)

8. Beszédből írás – írásból beszéd

Hasonlítsátok össze a szövegeket, népdalokat és filmrészleteket a kérdések segítségével!

A) Parasztbiblia-csoport

És monda az Úr Isten: Nem jó az embernek egyedül lenni; szerzek néki segítő társat, hozzá illőt. És formált vala az Úr Isten a földből mindenféle mezei vadat, és mindenféle égi madarat, és elvivé az emberhez, hogy lássa, minek nevezze azokat; mert a mely nevet adott az ember az élő állatnak, az annak neve. És nevet ada az ember minden baromnak, az ég madarainak, és minden mezei vadnak; de az embernek hozzá illő segítő társat nem talált vala. Bocsáta tehát az Úr Isten mély álmat az emberre, és ez elaluvék. Akkor kivón egyet annak oldalbordái közül, és hússal tölté be annak helyét. És alkotá az Úr Isten azt az oldalbordát, a melyet kivett vala az emberből, asszonnyá, és vivé az emberhez. És monda az ember: Ez már csontomból való csont, és testemből való test: ez asszonyembernek neveztessek, mert emberből vétetett.

(Szent Biblia. Károli Gáspár ford. Mózes Első Könyve. 2. fejezet 18–23. Az asszony teremtése)

FÉLRE VOLT TÉVE SZÁRADNI

Mikor Krisztus Urunk teremtette Ádámot meg az Évát, hát, ugye, gyúrta azokat is, oldalbordát meg mindent elkészített. Hát készen lett Ádám, félre lett téve száradni. No, most aztán gyúrta Évát: mikor az Évát is kigyúrja, oldalbordáikat készíti, odamegy egy kutya, egyet elvisz belőle.

Hát most mi lesz?

Hát semmi. Az asszonynak ölég, ha eggyel kevesebb lesz. Azért fölényesebbek a férfiak, mert egy bordával többenden vannak.

AZ ASSZONY TERÖMTÉSE

Mikor má mögteremtötte az Isten a világot, beszélgetött az árkangyallal. Előgyütt a szó az emberről is. Az árkangyal azt mondta, ha már mögvan az embör, párjának is kőne lönyyi, hogy ne lögyön úgy magában.

– Jól van – így az Úristen. De most mög azon tanakodtak, mibü lögyön hát az asszony? Abba állapodtak mög, hogy az emberbü csinálják. Az Úristen azt mondta, hogy legjobb lösz a feje csontjábü. Az árkangyal erre azt mondta, hogy akkor az asszony lönne a ház feje, hát ne abbü csinálják. Erre az Úristen azt mondta:

– Jó lösz hát a lábábü.

– Akkor mög igön lábapcája lösz az embörnek – szólt rá az árkangyal.

Utoljára aztán abba ögyeztek mög, hogy az embör ódacsonkjábü csinálnak asszonyt. Ki is vötték a csontot. Hanem amint letötték a gyöpre, aztán félrenéztek, egy arra mönő kutya elszaladt a csonttal! Uccu, utána az öreg mög az angyal! Amint aztán a kutya átugrott a sövényön, az árkangyal mögkapta a farkát, de a kezibe maradt. Mivel pedig a kutya a csontot elvitte, a farka mög ott maradt, így a kutya farkábü teremtötte Isten az asszonyt.

ÖSSZEKUPORODVA ALSZANAK

Megteremtette Isten Ádámot, kivette az oldalcsontját, és egy kutya elszaladt vele. Akkor Isten megfogta a kutyát, és annak vette ki az egyik csontját, aztán abból teremtette Évát. Azóta olyan rosszak a nők, mint a kutyák, meg összekuporodva alszanak, mint a kutyák.

(Parasztbiblia. Magyar népi biblikus történetek.

Lammel Annamária – Nagy Ilona. 1995. Budapest, Osiris.)

Melyek azok a közös elemek, amelyek a *Biblia* eredeti változatában és a különböző változatokban egyaránt szerepelnek?

Mi az, ami egyik népi változathoz sem hiányzik?

Szerintetek miért alakulnak ki különböző változatok?

Hogyan terjedhetett el a *Biblia* írott változata, és hogyan a *Parasztbiblia*?

Milyen a *Parasztbiblia* stílusa? Sorolj fel pár nyelvi jellegzetességet, amelyben különbözik a *Biblia* eredeti, írott változatától!

B) Népdal-csoport

Miben különbözik a népdal eredeti és feldolgozott változata?

Szerintetek kitől és hogyan tanulhatta meg az egyik, illetve a másik éneklő a dalt?

Szerintetek kinek és milyen alkalmakkor énekel az egyik, illetve a másik énekes?

Miért nem lenne elég a népdal szövegét leírni, ha azt írásban rögzíteni akarják?

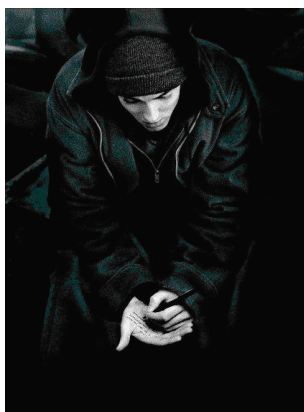
Vajon a kotta is írás? Minek a leírására képes?

C) Szócsata-csoport

Szerintetek milyen képességekkel kell rendelkeznie annak, aki nyerni akar az utcai szócsatákban?

Mennyiben hasonlít a színpadi szócsata egy valódi bokszmeccsre?

Miben különbözik az utcai rap a videoklipben megjelenő raptól?

Eminem írja a szöveget a szócsatához (a *8 mérföld* című film plakátja)
(Forrás: www.elmachete.cl/.../2004/8miles/Eminem.jpg)

ÁTMENETI SZÖVEGTÍPUSOK

Számos olyan szövegtípust ismerünk, amely a szóbeli és az írásbeli kommunikáció határán helyezkedik el. Ebben az esetben az írásbeli szöveg sokban hasonlít a beszélthez, és ez fordítva is igaz: a szóbeli szöveg is sok, az írásbeli szövegre jellemző sajátossággal rendelkezik.

Az interneten folytatott levelezés, fórumozás és az sms-ezés nyelvi megformálásában sokban hasonlít a beszélt nyelvihez, de az írás itt nem feltétlenül egy időben történik.

A csetelés hasonlít leginkább a beszédhez, de a közvetlenségnek gátat szab, hogy hiányzik a személyes jelenlét. A társalgás könnyedségét és gördülékenységét pedig jelentősen befolyásolja a résztvevők gépelési tudása.

Az írott szöveghez leginkább az ünnepi beszédek hasonlítanak. Az ünnepi beszéd során elveszik a személyesség. A nyelvi megformáltság is jóval komplexebb és összetettebb lesz. A hallgató gyakran nem ott tartózkodik, ahol a beszélő, és nem is ugyanakkor hallgatja a szöveget, amikor a beszéd elhangzik, hanem valamilyen közvetítő eszköz segítségével (tv, rádió, kazetta stb.) jut el hozzá.

REFLEKTÁLÁS

7. lépés: 9. feladat

Szöveg ezer formában

T/9.

36. oldal

20 PERC

Kiegészítő feladat

Tanári instrukciók

- A feladat annak gyakorlására ad lehetőséget, hogy ugyanaz a tartalom hogyan jelenhet meg többféle szöveges formában. A gyerekek a már korábban megfigyeltek alapján szerzett tudásukat kreatív alkotás során fejleszthetik. A jelenet lehet bármilyen két vagy több ember közti konfliktusos helyzet (filmrészlet).
- Lehetséges filmek a részlet kiválasztásához: *A Pál utcai fiúk*, *Egri csillagok*, *Két Lotti*, *Harry Potter*, *Gyűrűk ura*, *Csillagok háborúja* stb.
- A feladatok végeztével minden csoport egy-egy képviselője mutassa be a munkájukat! A Mesélő-csoport játssza le a hangfelvételt!
- Vessük össze a szóbeli és az írásbeli műfajok hasonlóságait, keressük meg az eltérő pontokat is! Nézzük meg, hogy ugyanaz a tartalom hogyan jelenik meg eltérő szövegtípusoknál, azaz mely vonásai erősödnek fel, illetve kerülnek háttérbe.

Kiemelt készségek, képességek: szövegtranszformálás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: előadás, feladatmegoldás

Eszközök: hangrögzítésre és lejátszásra alkalmas eszköz

9. Szöveg ezer formában

A) Mesélő-csoport

- Foglaljátok össze szóban, mit is láttatok!
- A csoport minden tagja mondjon egy új mondatot, amíg a helyzet elmesélésének végére nem értek!
- Rögzítsétek az elmondottakat hangfelvevő segítségével!

B) Képregény-csoport

Rajzoljatok rövid képregényt a látott jelenetről!

C) Dráma-csoport
Írjátok le párbeszédese formában az elhangzott jelenetet!

D) Krónikás-csoport
Írjátok rövid elbeszélést arról, amit láttatok!

8. lépés: 10. feladat

Szöveglánc

T/10. 38. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a gyerekek felfedezzék az írásnak azt a tulajdonságát, hogy a szóbeli közlésnél sokkal pontosabban őriz meg információt, és hogy az emlékezet milyen összefüggésben van a szóbeli és az írásbeli közléssel. Amennyiben nyitottak a gyerekek egy beszélgetésre, előkerülhet a pletyka is, mint olyan szövegtípus, amely a legjobban hasonlít a feladat jellegéhez. Ehhez háttéranyagként Szvetelszky Zsuzsa könyvét ajánljuk (*A pletyka*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2002.).
- Mindegyik típusból lehet több csoport is. A sugdosók csoportja legalább kétszer akkora legyen, mint a másolóké.
- A feladat következő lépése lehet, hogy az óra végén a csoportok utolsó tagjainak meg kell ismételniük a feladatot (a korrektorokat leszámítva). (A szóban átadott üzenet esetében közösen is rekonstruálhatják, amire emlékeznek). El kell tehát mondani, fel kell olvasni a szöveget vagy ami lett belőle.
- Tapasztalat: az írásos formákat csak elő kell venni, és bármikor rekonstruálható a „történet”. A szóban, fejben őrzött dolgokból nagyon kevés marad meg. Míg a rövid távú emlékezet, ha hiányosan is, de sok mindent megőrzött, a hosszú távú emlékezetben szinte semmi sem vagy csak nagyon átalakulva marad valami a szóban őrzött történetből.

Kiemelt készségek, képességek: tartós figyelem, pontosság, nyelvi problémaérzékenység, ítéletalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: játék, feladatmegoldás

Eszközök: a másoláshoz egy jó szöveg, míg a korrektorcsoport minden tagjának kell egy rossz szöveg

JÓ SZÖVEG

A könyvnyomtatás egy gépi eljárás szövegek másolatának négyszögletes papírra való nyomtatására. Először Kínában találták fel 1041-ben a könyvnyomtatást. De ahogy mi, Európában számon tartjuk, 1450 körül a Német-Római Császárságban egy aranyművesből lett nyomdász, Johann Gutenberg találta fel. Előzőleg a könyveket főként monostorokban vagy bérmásolókkal másoltatták, ahol az írnokok kézzel másoltak. A könyv ennél fogva ritkaság volt. Amíg kézzel egy évig is eltartott egy Biblia lemásolása, a Gutenberg-nyomdával ugyanennyi idő alatt több száz másolatot lehetett készíteni.

HIBÁS SZÖVEG

A könnnyomtatás egy gépi eljárás szövegek másolatának négyszögletes papíra való nyomtatására. Először kínában találták fel 1041-ben a könyvnyomtatást. De ahogy mi, Európába számon tartjuk, 1450 körül a Német-Római Császárságba egy anyaművesből lett nyomás, Johann Gutenberg találta fel. Előzőleg a könnyeket főként monostorokban vagy bérmásolókkal másoltatták, ahol az írnokk kézzel násoltak. A könyv ennél fogva ritkaság folt. Amík kézel egy évig is eltartott egy Biblia lemásolása, a Gutenberg-nyomdával ugyanennyi idő allatt több száz másoltot lehetett készíteni.

10. Szöveglánc

A) Sugdosók csoportja

A csoport egy önként vállalkozó tagja sűgjon egyik társa fűlébe egy rövid szöveget! Ő adja tovább a mellette vagy a mögötte ülőnek. És így tovább. Az utolsó csoporttag mondja el hangosan, mi jutott el hozzá.

B) Másolók csoportja

Az első csoporttag papíron kap egy szöveget. Másolja le, majd a másolatot adja át a mellette vagy mögötte ülőnek. És így tovább. Az utolsó csoporttag olvassa fel a saját másolt szövegét!

C) Korrektorok csoportja

Keressétek meg a kiosztott szövegekben a hibákat!

A kézzel való másolás időigényes és nem elég pontos. Fűgg a másoló képességeitől: attól, hogy mennyire figyelmes, mennyire pontos, mennyire ír szépen.

Bármennyire is törekedtek a másolók a betűk egységességére, nem sikerűlhetett egy betűt kétszer ugyanűgy leírni, ráadásul a betűformák, a vonalvezetés rengeteg egyéni, csak az adott másoló személyéhez köthető sajátosságot őriztek meg. Az ólomból öntött betűk viszont egyöntetűséget mutattak.

A nyomtatás útján sokszorosított szövegek gyorsan terjeszthetők. Ugyanolyan formában jut hozzájuk mindenki. Ettől függetlenül tartalmazhatnak hibákat, de ezek természetesen mindegyik változatban ugyanazok.

A Gutenberg-galaxis kifejezés az emberi kultűrtörténetnek arra a szakaszára utal, melyben a könyv mint ismeretközűl eszköz kiemelkedő szerephez jutott. A könyvnyomtatás, a könyv elterjedése, később az általánossá váló írás-olvasás oktatás tette lehetővé ezt. Először a televízió, majd a számítástechnika, az internet terjedése keltette fel az aggodalmat, hogy a nyomtatott szóra előbb-utóbb talán nem is lesz szükség.

9. lépés: 11. feladat

Balázs János mesél

T/11.

38. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a tanulóknak módjuk legyen egy valódi filmrészlet kapcsán a testbeszédet megfigyelni, és egy szöveget annak előadásával összehasonlítani.
- Ez a feladat egyben felkészít a történetek előadásával kapcsolatos 5. modulra is.

Kiemelt készségek, képességek: kooperáció, gesztusok, mimika, megfigyelőképesség

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén pár- vagy csoportmunka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: filmrészlet

11. Olvassátok el az alábbi rövid részletet!

Az interjúban, amelyből ezt a részt idézzük, Balázs János roma festőművész meséli el életének történetét.

„Kedvem volt rajzolgatni is, festegetni is, de a család ezt nem nézte jó szemmel. Azt mondták, hogy már a velem egyidős gyerekek már mesterséget tanulnak és keresnek valamit a családnak, és hát így mégis könnyebb. Mert igen rossz helyzet volt abban az időben. És én akkor aztán erre nagyon megharagudtam, amik voltak itten festmények, rajzok, ezeket mind összezúztam és felégettem. Aztán én egy bizonyos ideig nem is próbálkoztam vele.

Igen, még elfelejtem azt mondani: amikor nekem már nagyon sok rajzom volt, itt a ház körül volt rakva, akkor ez a Bóna Kovács Károly, az akkori időknél egy szobrász- és festőművésze valahogy hírt vett a dolognak, és ez felkeresett itt engemet itthon. És nagyon hívott, hogy menjek el hozzá, ő azt mondja, megmutat nekem mindent, amire csak szükségem van, mert ő látta, hogy bennem egy eredeti tehetség van. De én nem mentem sehova se. Nem mentem, és így volt jó.

Na hát... az idő telt-múlt, én is kezdtem öregedni, katona is lettem, a háború is elkövetkezett. Elvittek katonának, fogságba is estem, és negyvenhárom éves koromban kerültem haza. De hát akkor én már csak árnyéka voltam a régi önmagamnak. No, akkor újra a nyakamba vettem az igát, amit abbahagytam akkor, amikor bevittek katonának. És ez folyt olyan közel tíz évig. De meg voltam elégedve. Mind a mai napig. És nem kívántam soha jobb életet magamnak. De még most se kívánok! Akármilyen ígéretet adna az emberiség vagy a társadalom, nem kell semmi, csak maradjak ebben. Én boldog ember vagyok, eztet ki merem jelenteni az egész világnak. Pedig szegény vagyok nagyon. No de hát van egy mondás, ami azt mondja: az a leggazdagabb ember, aki semmit sem kíván. Hát én mondhatom ezt magamról.”

- a) Most nézzétek meg ugyanezt az interjúrészletet filmen!
Húzzátok alá az írott változatban azokat a részeket, amelyeket szerintetek a beszélő a leginkább hangsúlyozott, kiemelt!
- b) Nézzétek meg még egyszer a filmrészletet!
Figyeljétek meg, hogyan érzékelteti a beszélő mondanivalójának fontosságát!

Beszédmódjával:

Arckifejezésével:

Mozdulataival:

10. lépés: 12–13. feladat

Íratlan nyelvjáráások

T/12.

39. oldal

25 PERC

Alternatív feladat

Tanári instrukciók

- A vita célja, hogy a szóbeliség és az írásbeliség közti eltérések egy újabb aspektusára figyeljenek fel a tanulók, és ennek feltárása kapcsán vitakészségüket is fejlesszék.
- A kérdés témáját módosíthatjuk a nyelvjáráásokra is, ha úgy érezzük, diákjainkból nagyobb érdeklődést váltana ki, és van ezen a területen bármilyen tapasztalatuk (pl. maguk a diákok is valamely nyelvjárást beszélnek).
- Az alkalmazás menete
 1. A téma kiválasztása után a résztvevők egyénileg gondolkodjanak el a problémán, és háttértudásukat felhasználva alakítsák ki a tételmondatot, amely saját álláspontjukat tartalmazza! Az önálló véleményalkotás a folyamat fontos része, bár a tanár is meghatározhatja a tételmondatot és a lehetséges álláspontokat.
 2. A résztvevők egyénileg írásban rögzítsék érveiket, majd az ugyanazon véleményt képviselők foglalják el a terem egy sarkát! Így alakulnak ki a szemben álló sarkok.
 3. A sarkokba rendeződött egyének megosztják érveiket csoporttársaikkal, és közös érvrendszert építenek fel saját álláspontjuk mellett, a többiek meggyőzése érdekében.
 4. A csoport választott szóvivője előadja a csoport álláspontját, tehát minden csoport megtartja a maga vitaindítóját.
 5. Miután minden szóvivő elmondta vitaindítóját, a csoportok többi tagja is kifejtheti a véleményét. (Lehetőleg minél többen szólaljanak meg; a tanár is tehet fel a vitát élénkítő kérdéseket például: Milyen pontokon támadható A vagy B csoport véleménye? Melyek voltak azok az érvek, amelyek egyértelműbb állásfoglalás felé mozdítottak benneteket? Miért nem győzte meg az A csoportot a B csoport véleménye? Mi a helyzet a tartózkodó csoporttal? Stb.)
 6. Ha egy csoporttagot sikerült a másik csoportnak meggyőznie, helyváltoztatással jelzi álláspontjának módosulását: azaz átmegy a másik sarokba, de indokolnia kell, melyek azok az érvek, amelyek eredeti álláspontjának megváltoztatására készítették.
 7. Az eredeti csoport tagjai újabb érvekkel igyekezhetnek megtartani társukat, ugyanezen érveléssel újabb tagokat is szerezhetnek maguknak.

8. A végleges csoportok kialakulása után a résztvevők feljegyzéseket készítenek a vitáról, összefoglalják álláspontjaikat, érveiket.

9. Végül minden tanuló önállóan lejegyzi egyéni véleményét és érvrendszerét.

Kiemelt készségek, képességek: vita, érvelési képesség, ítéletalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: sarkok vitája

12. Jó-e, hogy a magyar szlengnek nincs igazán írásbelisége?

a) Gondolkodjatok el a kérdésen!

Gyűjtsetek érveket a T-táblázatba, majd döntsétek el, hogy a kérdésre igen vagy nem választ adnátok!

JÓ-E, HOGY A MAGYAR SZLENGNEK NINCS IGAZÁN ÍRÁSBELISÉGE?	
IGEN	NEM
Nem igényes változata a magyar nyelvnek. Vannak benne trágár kifejezések, jobb lenne, ha el is tűnne.	Színesíti a magyar nyelvet. Ez is a magyar nyelv elválaszthatatlan része.

b) Vitassátok meg a kérdést!

c) Készítsen a vita végén mindkét oldal zárónyilatkozatot!

d) Írd le egyéni véleményedet és legfontosabb érveidet!

Melyik nélkül lenne szebb?

T/13.

41. oldal

30 PERC

Alternatív feladat

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a gyerekek értő módon végiggondolják az előző órákon tanultakat, és a vita során összegezzék is a már kimondott megállapításokat.
- A már megismert jellemzők vitában való felhasználása lehetővé teszi, hogy ezek az ismeretek valóban beépüljenek a gyerekek tudásrendszerébe.
- Nem kell eldönteni, hogy valójában a beszéd fontosabb-e vagy az írás, bár biztos érdekes, eddig még nem hallott megállapítások is előkerülhetnek.

- A feladat jó lehetőséget ad ennek a meglehetősen komplex, de hasznos vitatechnikának a gyakorlására is. Az alkalmazás menete:
 1. A tanulók négyes csoportokban dolgoznak. Minden csoporton belül az egyik pár támogató, a másik pár ellenző álláspontra helyezkedjék.
 2. A kérdés megvitatása párokban. Minden pár az általa képviselt álláspont szerint listát készít az érvekről, illetve ellenérvekről (7-8 perc).
 3. A pár egyik tagja egy másik hasonló pár egyik tagjával ül össze, tehát olyannal, aki szintén azonos feladaton dolgozott. Az új pár összeveti nézeteit, illetve érveit (4-5 perc).
 4. Az eredeti párok ismét összeülnek, összevetik jegyzeteiket, részletesebb listát állítanak össze az álláspontjukat erősítő érvek alapján (4-5 perc).
 5. Az eredeti négyes megvitatja a kérdést. Mindkét oldal ismerteti meggyőződését, ezt vita követi (8-10 perc).
 6. Mindkét oldal zárónyilatkozatot készít a vita lezárásaként, vagy konszenzusos álláspontot alakítanak ki a megelőző vita leghatásosabb érvei alapján.

Lehetséges variációként

- A tanulók valódi meggyőződésükről számolhatnak be társaiknak,
- tízperces kötetlen írásban nyilatkozhatnak arról, amit az adott kérdéstről éppen gondolnak.

Kiemelt készségek, képességek: ítéletalkotás, következtetés, megértés, önellenőrzés, szintézisteremtés, kritikai gondolkodás, érveléssúlyozás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: akadémikus vita

13. Mi lenne a nagyobb csapás, ha a beszéd vagy az írás tűnne el?

- a) Gondolkozzatok el a kérdésen! Gyűjtsétek érveiteket T-táblázatba!

MI LENNE A NAGYOBB CSAPÁS, HA A BESZÉD VAGY AZ ÍRÁS TŰNNE EL?	
BESZÉD TŰNNE EL	ÍRÁS TŰNNE EL
Beszéd nélkül nem lehetne gördülékenyen gondolatokat cserélni. Csak a beszéd alkalmas a mély érzelmek kifejezésére.	Az írás a kultúra alapfeltétele, írás nélkül összeomlana a civilizáció. Az emberi tudás elveszne, a tudomány művelése lehetetlenné válna.

- b) Vitassátok meg a kérdést!

- c) Készítsen a vita végén mindkét oldal zárónyilatkozatot!

3. HELYESÍRÁS

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Helyesírási asszociációk

T/1.

42. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a modul fő fogalmával, a helyesírással kapcsolatban előhívjuk és mozgósítsuk a tanulók meglévő tudását.
- A gyerekek már régóta foglalkoznak helyesírással, de talán még sosem gondolkodtak el annak mibenlétén.
- Az egyéni pókhálóábra elkészítésére szánjunk 1-2 percet.
- Frontális irányítású beszélgetés keretében válasszunk ki olyan fogalmakat az ábrákról, amelyek az osztály számára a helyesírással kapcsolatosan különösen fontosak valamilyen szempontból.
- Kérjük meg a tanulókat, karikázzák be más színnel azt a fogalmat, amely a saját helyesírásuk szempontjából különösen fontos.

Kiemelt készségek, képességek: előzetes tudás mozgósítása, problémafelvetés, memória

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, majd frontális

Módszerek, eljárások: pókhálóábra, közös megbeszélés

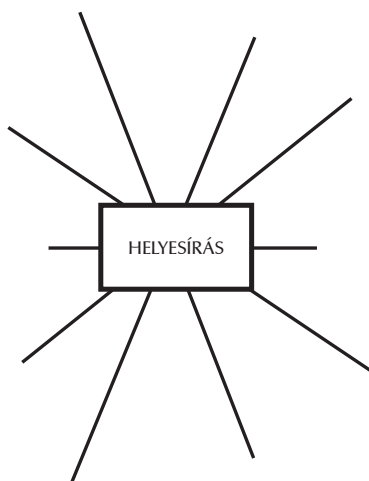
Ebben a modulban a helyesírás lesz a témánk. Megnézzük, milyen hatást gyakorol az írásra, hogyan teszi azt könnyebbé és gördülékenyebbé.

Választ keresünk arra a kérdésre, hogy miért érdemes helyesen írni. Összefoglaljuk, hogy melyek a magyar helyesírás legfontosabb alapelvei és hogyan alkalmazzuk ezeket. Foglalkozunk azzal is, hogy miképp alakult ki és változik a magyar helyesírás.

1. Mi jut eszedbe arról a szóról, hogy **helyesírás**?

- a) Írj a pókhálóábrába olyan szavakat, kifejezéseket, amelyek a helyesírásról eszedbe jutnak!

- b) A közös megbeszélés alapján karikázd be kézzel azokat a fogalmakat, amelyek számodra fontosak!

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2–3. feladat

Szabályok és elvek

T/2. 43. oldal
20 PERC

Tanári instrukciók

- Ebben a feladatban a tanulók önállóan keresik meg a helyesírási szabályzatban a helyesírás főbb elveit, és jegyzetet készítenek azokról.
- Vélhetőleg a legnehezebb dolga a szóelemző írásmóddal dolgozó tanulóknak lesz, ezért ajánlatos, hogy ez a csoport homogén legyen, és a nyelvi problémákra érzékenyebb tanulókból szerveződjön.
- Egy alapelvet – az osztálylétszámtól függően – több csoport is vizsgálhat.

Kiemelt készségek, képességek: szöveg önálló feldolgozása, lényegkiemelés, problémaérzékelés

Célcsoport – differenciálás: a szóelemző írásmóddal foglalkozó csoportban a nyelvi problémákat könnyebben felfedező tanulók

Munkaformák: 4-5 fős heterogén, részben homogén csoportok (4 csoport a 4 elvhez)

Módszerek, eljárások: mozaikmódszer, feladatmegoldás

Eszközök: helyesírási szabályzatok (legalább annyi, hogy két tanulónak jusson egy)

2. A magyar helyesírás főbb alapelveit *A magyar helyesírás szabályai* című kiadványban rögzítették.

A) Keressétek meg a *kiejtés szerinti írásmód* alapelvét, és írjatok belőle rövid vázlatot!

- a) Készüljete fel arra, hogy a többiek számára két percben összefoglaljátok ennek az elvnek a lényegét!
- b) Példákat is soroljatok fel az összefoglalásban!

B) Keressétek meg a *szóelemző írásmód* alapelvét, és írjatok belőle rövid vázlatot!

- a) Készüljete fel arra, hogy a többiek számára két percben összefoglaljátok ennek az elvnek a lényegét!
- b) Példákat is soroljatok fel az összefoglalásban!

C) Keressétek meg a *hagyományos írásmód* alapelvét, és írjatok belőle rövid vázlatot!

- a) Készüljete fel arra, hogy a többiek számára két percben összefoglaljátok ennek az elvnek a lényegét!
- b) Példákat is soroljatok fel az összefoglalásban!

D) Keressétek meg az *egyszerűsítő írásmód* alapelvét, és írjatok belőle rövid vázlatot!

- a) Készüljete fel arra, hogy a többiek számára két percben összefoglaljátok ennek az elvnek a lényegét!
- b) Példákat is soroljatok fel összefoglalásokban!

T/3.

46. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- Ebben a feladatban a csoportok az imént megismert elveket azonosítják be eltorzított szövegekben.
- A szövegek felismerése és az átírat elkészítése után hagyjunk időt arra, hogy a csoportok összefoglalják egymásnak az elveket!
- Az egyszerűsítés elvére nem hoz példát a feladatban átírandó szöveg (1), ezért akik ezzel a szabállyal dolgoztak, olvadjanak bele más csoportokba!

Kiemelt készségek, képességek: szabályfelismerés, kreativitás

Célcsoport – differenciálás: a szóelemző írásmóddal foglalkozó csoportban a nyelvi problémákat könnyebben felfedező tanulók

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, tanulói prezentáció

Eszközök: feladatlap, helyesírási szabályzat

3. Helyesírásunk főbb elvei

a) Az alábbi három szövegben a magyar helyesírásnak egy-egy elvét alkalmaztuk.

Melyiket? (1)

(2)

(3)

(1)

Görcs Orsoja és Dezsőfi Ajtony a körúton találkoztak tegnap délután. Ajtonyt Orsojának még Török László mutatta be.

- Hová szalacc? – kérdeszte Orsi.
- A piacra.
- És mit veszel majd?
- Narancsot, citromot, naspoját meg almát.
- A narancsbó hozol? Persze, csak a szebből kel.
- Nem hallak ebben a nagy zajban!
- Csak asz montam, hogy narancs is kel.
- Citrom nem kel?
- Nem, az oan savanyu. Kocsiva mész egyépként?
- Ja, ja.
- Tudod, a stopnál megálni és szétnézni.

(2)

Görcs Orsoja és Dezsőfi Ajtony a körúton találkoztak tegnap délután. Ajtonyt Orsojanak még Török László mutatta be.

- Hová szaladsz? – kérdezte Orsoja.
- A piacra.
- És mit veszel majd?
- Narancsot, citromot, naspolyat meg almat.
- A narancsból hozol? Persze, csak a szebből kell.
- Nem hallak ezben a nagy zajban!
- Csak azt mondtam, hogy narancs is kell.
- Citrom nem kell?
- Nem, az ojan savanyú. Kocsival mész egyébként?
- Ja, ja.
- Tudod, a stopnál megállni és szétnézni.

(3)

Georch Orsolya és Dessewffyy Ayton a koerwton találkostac tegnap delvtan. Aytont Orsolyanak meg Thewrewk Lashlo mvtatta be.

- Houa szalads? – kerdeste Orshi.
- A piacra.
- Esh mit uesel mayd?
- Naranczot, citromot, nashpolyat meg almat.
- A naranczbol hozol? Perse, csak a sebboel kell.
- Nem hallac ebben a nadi zayban!

- Czac ast mondtam, hogy narancz ish kell.
- Citrom nem kell?
- Nem, az olyan shavanu. Koczival mesh ediebkent?
- Ya, ya.
- Tudod, a stop tablacnal megallni es szetnezni.

b) Írjátok át az (1) szöveget úgy, hogy megfeleljen a jelenlegi magyar helyesírásnak!

A MAGYAR HELYESÍRÁS ALAPELVEI

A KIEJTÉS SZERINTI ÍRÁS elve azt jelenti, hogy a szóelemek (szavak és toldalékaik) írásformáját köznyelvi kiejtésük szerint rögzítjük: *láz, fény, ír, véd*.

A SZÓELEMZŐ ÍRÁSMÓD elve azt biztosítja, hogy a toldalékos szavakban mind a szótő, mind a toldalék, az összetett szavakban pedig minden tag változatlan írásformában felismerhető legyen. Például: *barátság=barát+ság; botcsinálta=bot+csinálta*.

A magyar helyesírás bizonyos esetekben a HAGYOMÁNYT követi a mai hangjelölési rendszer, a mai kiejtés, illetve a szóelemzés rovására: *Georch – kiejtés: Görcs; bodza – ejtés: boddza*.

A magyar helyesírás néhány esetben EGYSZERŰSÍTÉSt alkalmaz a többjegyű betűk kettőzésekor és a három azonos mássalhangzót jelölő betű találkozásokor: *szebb+ből = szebből, Mariann+nal = Mariannal; ész+szerű = ésszerű; DE! Kiss+sel = Kiss-sel, sakk+kör = sakk-kör*.

MEGOLDÁSOK

a)

- (1) Kiejtés szerinti írásmód
- (2) Szóelemző írásmód
- (3) Hagyományos írásmód

b)

Georch Orsolya és Dessewffy Ajtony a körúton találkoztak tegnap délután. Ajtonyt Orsolyának még Thewrewk László mutatta be.

- Hová szaladsz? – kérdezte Orsi.
- A piacra.
- És mit veszel majd?
- Narancsot, citromot, naspolyát meg almát.
- A narancsból hozol? Persze, csak a szebből kell.
- Nem hallak ebben a nagy zajban!
- Csak azt mondtam, hogy narancs is kell.
- Citrom nem kell?
- Nem, az olyan savanyú. Kocsival mész egyébként?
- Ja, ja.
- Tudod, a stopnál megállni és szétnézni.

3. lépés: 4–5. feladat

T/4. 48. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a gyerekek beláthatják, hogy a rossz helyesírás mennyire negatív hatással lehet valaki hitelességének vagy megbízhatóságának megítélésére, és mindez hogyan szűkítheti a lehetőségeit.
- A jobb helyesírású gyerekeknek kevésbé hibás szöveg apróbb hibákat tartalmazó változatát adjuk, hisz ők képesek ezek észrevételére is.
- Feladat lehet a szöveg kijavítása is.

Kiemelt készségek, képességek: hibaészlelés és -javítás

Célcsoport – differenciálás: helyesírási szint alapján

Munkaformák: homogén pármunka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

4. Olvassátok el az alábbi rövid életrajzt, és válaszoljatok a kérdésekre!

Név: Menő Károly
Város: Kecskemét
Cím: Laza köz 13
Telefonszám: 00-36-55-9998777

Iskolák

Kossut Lajos általános iskola
Kecskeméti Egészségügyi Szaközépiskola
Budapesti Marketinges Főiskola
Szakmaitovábbképzés, Usa, Chikago

Munkahelyek

Kontár Bt, Hírdetésszervező, kulturális programok lebonyolítója
Pontos és precíz magazin, szerkesztő
Fontos-nagycég kft., osztályvezető
Hatalmas RT., igazgatóhejtes

Hobbi

vitorláshalyózás; bridzs, gólfozás

- a) Menő Károly pályázni szeretne egy nagy cég igazgatói állására. Szerintetek van esélye? Válaszotokat indokoljátok!

Igen, van esélye, mert
Nem, nincs sok esélye, mert

- b) Miért nincs összhangban az önéletrajz tartalma a megszövegezéssel?
- c) Menő Károly nem érti, hogy mi a probléma az önéletrajzával.
Segíts neki! Javítsd ki a helyesírási hibákat!

T/5. 49. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy felismertesse a gyerekekkel a helyesírás gyakorlati hasznát: ha követik a helyesírás szabályait, akkor szövegeiket könnyebben és gyorsabban lehet megérteni.
- A feladat befejeztével olvassák fel a gyerekek az sms-párbeszédet, és szavazzanak arról, hogy melyiket gondolják a legrokonoszebbnek, legviccesebbnek.
- Ezután beszéljük meg a gyerekekkel a feladat tanulságait. Foglaljuk össze, miben segíti a helyesírás a könnyebb megértést. Ne feledjük, hogy a helyesírás alapvetően az írásbeli kommunikáció megkönnyítését, nem pedig a megnehezítését szolgálja (bármilyen bonyolult is most), és ezt a gyerekeknek is be kell látniuk.

Kiemelt készségek, képességek: kreativitás, nyelvi problémaérzékenység

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: heterogén pármunka, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: üres írólap minden tanulónak

5. Értelemzavaró helyesírási hibák

- a) Írjatok egymásnak olyan sms-t, amely az ékezetek hiánya, illetve valamilyen egyéb helyesírási hiba miatt kétértelmű vagy félreérthető! Írólapon dolgozzatok!
- b) Cseréljétek, majd válaszoljatok egymás sms-ére úgy, hogy abban is legyen kétértelműség vagy félreérthetőség!
- c) A szövegek legfeljebb 160 betűből álljanak, mint egy valódi sms!

4. lépés: 6. feladat

A változó helyesírás

T/6.

49. oldal

25 PERC

Kiegészítő feladat

Tanári instrukciók

- A feladatban a gyerek arra találhat példát, hogy a helyesírás mint önálló rendszer megváltoztatható, és a norma is valóban folyamatosan átalakítható.
- A feladat a történelmi nevek és a régebbi szövegek értő olvasását is előkészíti.
- Házi feladatként is adható.

Kiemelt készségek, képességek: analízis, összehasonlítás, következtetés, ítéletalkotás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: feladatlap

6. Az alábbi szövegek a Bibliából (Jób könyvéből) származnak.

Az első a több száz évvel ezelőtti helyesírásnak megfelelően íródott.

A második változat a mai helyesírási szabályokat követi.

Hasonlítsd össze a két szöveget!

Eredeti helyesírásban

Mert beszédeckel rakua vagyoc, és az én sziuemben való fel gerjedt lelkem szorongat az szólásra. Imé az én szieuem meg szakad, mint az wy borral töltött tömlöc, kiknec száioc ninczen nitua. Ki mondom azért hogy valami pihhenésem lehessen énnékem, meg nituán az én aiakimat megfelelec. Ne kellesséc pedig (kérlec titeket) személt válogatnom, és az emberec előtt ne kellesséc hízelkedő beszéddel élnem. Mert nem tudoc hízelkedő beszéddel élni, mert ha czac keuessé élnékis vele, megölne az engem az ki teremtett.

(Biblia, Jób könyve 32, 18–22.)

Átírva

Mert beszédekkel rakva vagyok, és az én szívemben való felgerjedt lelkem szorongat az szólásra. Íme az én szívem megszakad, mint az új borral töltött tömlőc, kiknek szájuk nincsen nyitva. Kimondom azért, hogy valami pihenésem lehessen énnékem, megnyitván az én ajakaimat megfelelek. Ne kellessék pedig (kérek titeket) személyt válogatnom, és az emberek előtt ne kellessék hízelkedő beszéddel élnem. Mert nem tudok hízelkedő beszéddel élni, mert ha csak kevésé élnék is vele, megölne az engem az, ki teremtett.

SZEMPONTOK	EREDETI HELYESÍRÁSBAN	ÁTÍRVA
A magánhangzók rendszeresen másképp írva		
A mássalhangzók rendszeresen másképp írva		
A szavak másképp írva		

- a) Milyen változásokat figyeltél meg a helyesírásban?
- b) Ha meg lehetne változtatni valamit a magyar helyesírásban, akkor te mit változtatnál meg és miért?

A helyesírás olyan szabályrendszer, amely több száz (például a magyar), bizonyos nyelvek esetében több ezer év alatt alakult ki (például az olasz), és folyamatosan változik.

A magyar helyesírás legrégebbi formája a királyi udvarban használt KANCELLÁRIAI HELYESÍRÁS.

Ezt időben a cseh Husz János (a középkori vallási megújulás egyik legjelentősebb alakja) tanítványai által népszerűsített MELLÉKJELES ÍRÁSTÍPUSOK követték. (Mellékjeles betűnek azt nevezzük, amelyen valamilyen további jel található; ilyen például a magyar é és a cseh ê, a latin eredetű e-hez képest.)

A reformációt (1517) követő időkben a PROTESTÁNS ÉS A KATOLIKUS HELYESÍRÁSI NORMA élt egymás mellett.

Simonyi Zsigmond 1903-ban készítette el az ÚJ ISKOLAI HELYESÍRÁSt. Mai helyesírásunk is ezt a hagyományt követi.

A helyesírás valamely nyelv írásának szabályozott eljárás módja. Ahogy viselkedésünket szabályok befolyásolják, ugyanúgy szabályozza helyesírásunkat a „nyelvi illemtan”. Helyesen írni nemcsak azért fontos, mert a helyesírási hibák megértési nehézséget okozhatnak, hanem azért is, mert helyesírásunk befolyásolhatja szövegünk és ezáltal saját magunk megítélését is.

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

c → k, u → v, hosszúság másképp jelölve (szüemben stb.), igekötő egybe-, ill. különírás (felgerjedt) w → ú, y → j, i → j, cz → cs, n → ny, ingadozások (pihhenésem), l → ly

REFLEKTÁLÁS

5. lépés: 7. feladat

A magyar helyesírás

T/7.

52. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a már korábban vizsgált helyesírási alapelveket a tanulók önálló gyűjtés révén alkalmazzák.
- A feladatot végezhetik a 3. feladat szövegén, de bárholnan máshonnan is hozhatnak példákat.

Kiemelt készségek, képességek: helyesírási alapelvek alkalmazása, besorolás, szabályfelismerés

Célcsoport – differenciálás

A) jó, magabiztos helyesírók

B) helyesírási problémákkal küzdők heterogén kiscsoportokban

Munkaformák: 4-5 fős csoportok

Módszerek, eljárások: gyűjtőmunka, feladatmegoldás

7. A magyar helyesírás

A) Gyűjtsetek minél több példát az alábbi írásmódokra!

Szavak, amelyeket a *kiejtés elve* alapján írunk le:Szavak, amelyeket a *szóelemzés elve* alapján írunk le:Szavak, amelyeket a *hagyomány elve* alapján írunk le:Szavak, amelyeket az *egyszerűsítés elve* alapján írunk le:

B) Készítsetek közös kívánságlistát a magyar helyesírás megváltoztatására!

EZT MEG LEHET JEGYEZNI	EZT VISZONT NAGYON NEHÉZ MEGJEGYEZNI	VÁLTOZTATÁSI JAVASLATUNK, AMI KÖNNYEBBÉ, EGYSZERŰBBÉ TENNÉ A HELYESÍRÁST

Egy jó helyesírási rendszer fő erényei:

- könnyen MEGTANULHATÓ,
- EGYÉRTELMŰ,
- MENTES A BELSŐ ELLENTMONDÁSOKTÓL,
- KÖZEL ÁLL AZ ÉLŐBESZÉDHEZ.

A magyar helyesírás rendszere ezeknek a szempontoknak sokkal jobban megfelel, mint más nyelvek helyesírása (például az angolé vagy a franciáé), mégis több helyen meg is sérti azokat. Például:

1. A könnyű MEGTANULHATÓSÁGnak mond ellent, hogy a legújabb, érvényben lévő helyesírási szabályzat 299 bonyolult szabályt tartalmaz egy teljes könyvben. Az egybeírás és a különírás szabályait a legtöbb magyar anyanyelvű nem képes hibátlanul elsajátítani.
2. Az EGYÉRTELMŰSÉGnek mond ellent a 212-es szabály: „A latin betűs írású nyelvekből átvett, nem általános használatú közszavakat idegenesen, vagyis a forrásnyelv helyesírásának szabályai szerint írjuk: pl. show.” Nehéz azonban egyértelműen eldönteni, hogy mely szó nem általános használatú, a példában is említett show sokkal inkább annak tűnik, mint a „magyarosan” írt zsúr.
3. Az ELLENTMONDÁSOKTÓL VALÓ MENTESSÉG elvét sérti a 215-ös szabály: a Sidney szó -i toldalékos alakja sidneyi, míg a 217. alapján sidney-i lenne.
4. Eltérünk az ÉLŐBESZÉDTŐL, amennyiben például számos szót nem úgy írunk, ahogy ejtünk: árboc, stb., a vessző helyes használatához nem elég a beszéddallamot és a szüneteket figyelembe venni, és egy hangot kétféleképpen is írhatunk: ly, illetve j.

4. IDEGEN ÍRÁSFAJTÁK

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Igaz vagy hamis?

T/1.

54. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja feleleveníteni mindazt, amit a tanulók a magyar írásrendszerről már tudnak.
- Olvassuk fel hangosan az alábbi állításokat. A gyerekek jelezzék kézfeltartással, hogy igaznak vagy hamisnak vélik-e a mondatokat.
- Minden mondatnál beszéljük meg, mi a jó megoldás. Ha van problémás, kétes állítás, arra szánjunk több időt [pl. az e) állítás ilyen].
- Az állítások:
 - a) A magyar írásban vannak egy, két és három jegyből („tagból”) álló betűk.
 - b) A magyar ábécé ugyanazokat a betűket használja, mint a görög ábécé.
 - c) A betűknek van kis és nagy alakja.
 - d) A magyar írást balról jobbra haladva kell olvasni.
 - e) A magyarban mindent úgy kell leírni, ahogy kimondjuk.
 - f) A magyar szavakban nem használjuk az x betűt.
 - g) A magyar szavakban az y-t csak más betűkkel együtt kombinálva használjuk.

Kiemelt készségek, képességek: meglévő tudás mozgósítása és alkalmazása

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: igaz/hamis feladat

- ||| 1. **Döntsd el az elhangzó állításokról, hogy igaznak vagy hamisnak véled-e őket!**

MEGOLDÁSOK

- a) igaz
- b) hamis
- c) igaz

- d) igaz
- e) hamis; egy-egy példával meg lehet világítani a gyerekeknek, hogy a magyar írás nem mindig jelöli a különböző hasonulásokat (pl. zöngésségi), holott akár meg is tehetné (vannak ilyen írásrendszerek)
- f) hamis (példák: *galaxis*, *extra*, *mixer* stb.); esetleg el lehet mondani, hogy ezeknél a szavaknál az idegen szóban található *-ksz* hangkapcsolatot jelöljük vele, a *-gz* hangkapcsolatokat átírjuk *-gz-vel*
- g) igaz, de ha valaki tulajdonneves példákat hoz fel, azokat el lehet fogadni (Ablonczy, Kazinczy stb.)

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2. feladat

T/2.

54. oldal

15 PERC

Elhagyható feladat

Tanári instrukciók

- Ha a szükséges előfeltételek nincsenek meg – a gyerekek nyelvtudása nem elégséges –, akkor elhagyható, de kicsit átalakítva ebben az esetben is megoldható.
- Ennek a feladatnak a kivitelezését nagyban befolyásolja az, hogy az osztályba járó gyerekek milyen idegen nyelvet tanulnak. Valószínűleg minden osztályban van vagy angolul, vagy németül tanuló gyerek.
- Adtunk francia példákat is, bár lehet, hogy ilyen nem lesz az osztályokban.
- Igyekeztünk könnyű, már kezdő szinten is ismerhető szavakat megadni, és remélhetőleg mindegyik magyar szónak egyértelmű lesz a fordítása a célnyelven.
- Ha valamelyik szóra nem a megoldásban szereplő szót adnák a gyerekek, akkor kérjünk más megoldásokat, amíg rá nem találunk a feladatnak „megfelelő” szóra.
- Ha valamelyik nyelvnek (pl. a franciának) nem lennének beszélői az osztályban, akkor azokat a példákat a tanár mutassa be.
- A feladat menete
 - Az osztályt osszuk három (vagy kettő) csoportba aszerint, hogy ki milyen nyelvet tanul. Ha mindenki ugyanazt a nyelvet tanulja, akkor hozzunk létre a diákokból 4-5 fős kooperatív csoportokat. Ha valaki esetleg két nyelvet is tanul, akkor választhat, hogy melyik csoporthoz akar csatlakozni.
 - A tanult nyelv szerint elkülönített csoportokat a könnyebb munkavégzés érdekében osszuk tovább 3–5 fős csoportokra (osztálylétszámtól függően).
 - Mindegyik csoport kap néhány szót, amelyet közösen le kell fordítaniuk a célnyelvre.
 - Ha ez megvan, minden csoportból egy-egy gyerek menjen a táblához. A tanár elmondja nekik a magyar szavakat, amelyeket az adott nyelven fel kell írniuk a táblára. Ha sehogy se megy a megoldás, a tanár megadhatja a választ. Fontos, hogy a szavakat a tanár is és aztán a gyerekek is többször hangosan kiejtsék.
- Azt kell megmutatnunk, hogy néhány nyelvben gyakori jelenség, hogy ugyanannak a hangnak a jelölésére több betűt vagy betűkombinációt használnak. A magyarra ez nem jellemző. A kérdéseket mindenkinek meg kell válaszolnia.

Kiemelt készségek, képességek: idegennyelv-tudás, nyelvérzék, összehasonlítás

Célcsoport – differenciálás: a tanult idegen nyelv szerint

- A) angolul tanuló és/vagy jól tudó gyerekek
- B) németül tanuló és/vagy jól tudó gyerekek
- C) franciául tanuló és/vagy jól tudó gyerekek

Munkaformák: homogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: szókétyák

A) angolra fordítandó szavak: *hinni, enni, látni, Péter*

B) németre fordítandó szavak: *tea, késő(n), vmi mellett*

C) franciára fordítandó, illetve felírandó szavak: *szép, korán, Renault* (autómárka)

2. Alkossatok csoportokat aszerint, hogy ki milyen idegen nyelvet tanul!

- (1) Az így kialakult csoportokon belül alakítsatok 3-4 fős kisebb csoportokat!
- (2) Fordítsátok le a kapott magyar szavakat a tanult nyelvre!
- (3) Írjátok fel a táblára a lefordított szavakat, hogy mindenki láthassa azokat!
- (4) A példák megfigyelése után válaszoljatok az alábbi kérdésekre!
 - a) Hányféleképpen lehet leírni az angolban a hosszú *i* hangot?
Soroljátok fel az eddig látott lehetőségeket!
 - b) Hányféleképpen lehet leírni a németben az *e* hangot?
Soroljátok fel az eddig látott lehetőségeket!
 - c) Hányféleképpen lehet leírni a franciában a zárt *o* hangot?
Soroljátok fel az eddig látott lehetőségeket!
 - d) Tudtok olyan magyar hangokról, amelyeket többféleképpen lehet jelölni az írásban?

Néhány általatos ismert nyelv írásrendszere különbözik a magyarétól. Egy hangot akár többféle betűvel, betűkombinációval is jelölhetnek. Például az angol hosszú *i* hangot nemcsak egyféleképpen írják, mint a magyarban: legalább négyféleképpen lehet jelölni írásban.

A magyarban ez a jelenség nem gyakori: egyedül a *j* hangnak van két írásbeli megfelelője.

Az angol, a francia, a német és a magyar is – sőt, a legtöbb Európában beszélt nyelv – a LATIN ÁBÉCÉ betűit használja, de különböző módokon.

A magyarban például sokkal egyértelműbbek a betű–hang megfelelések (egy hanghoz legtöbbször egy betű vagy betűsorozat tartozik), mint az angolban vagy a franciában (egy hangot többféle betűvel vagy betűkombinációval lehet jelölni, de szavanként változik, hogy melyik a helyes írásmód).

A magyar, a német és a francia MELLÉKJELEKET, ékezeteket is használ (pl. magyar *ö, ő* – francia *ó* – német *ä*), az angolra ez nem jellemző. A mellékjeleket azért vezették be, mert az eredeti latin ábécé betűkészlete nem volt elégséges az adott nyelv hangjainak, főleg a magánhangzóknak a jelöléséhez. Ezek fokozatosan alakultak ki. Az első ismert magyar szövegben (*Halotti beszéd és könyörgés*, 1195) még nem találunk ékezetes betűket.

MEGOLDÁSOK

Angol: BELIEVE (ejtsd: bilívv), EAT (ít), SEE (szí), PETER (pítör) (a kiejtésben aláhúztuk a hangsúlyos magánhangzót)

Német: TEE (té), SPÄT (spét), NEBEN (nében vagy nébn)

Francia: BEAU (bo), TÖT (to), RENAULT (röno),

a) ie, ee, ea, e

b) ee, ä, e

c) eau, ő, au

d) j: j-vel és ly-nal

3. lépés: 3. feladat

T/3.

55. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók

- Osszuk a tanulókat párba (páratlan létszám esetén kiscsoport is lehet). Mindegyik páros kapjon egy kártyát, amelyen egy üzenet olvasható. A párok feladata az lesz, hogy az adott üzenetet minél érthetőbben, világosabban és tömörebben „leírják”, de úgy, hogy közben nem használhatnak sem betűket, sem arab számokat. (A számokat pl. vonásokkal lehet jelölni, és kérdőjelet, felkiáltójelet is írhatnak.)
- A páros, illetve kiscsoportos munkára kb. 7-8 percet adjunk.
- Ezután a párok kicserélik a lefordított üzeneteiket, de az eredeti mondatot nem.
- Minden csoportnak meg kell próbálnia „dekódolni” a másik csoport üzenetét. Amelyik csoport a legközelebb jár az eredeti mondathoz, az nyer.
- A „megfejtések” utáni megbeszélés során mutassunk rá arra,
 - hogy adott esetben az eredetileg kapott mondatok és a dekódolt változatok mennyire különböznek;
 - hogy több páros is kapta ugyanazt a mondatot, mégsem sikerült (legalábbis biztos nem minden esetben) ugyanazt a megfejtést adni ezekre a mondatokra.
- Kérjük ki a tanulók véleményét: minek lehet tulajdonítani azt, hogy ilyen különböző megoldások születtek, és miért volt nagyon nehéz (i) a mondatok kódolása, (ii) a kódolt szövegek dekódolása.
- A mondatok (5-nél több páros esetén több páros kapja ugyanazt a mondatot):
 1. A kutya beteg, gyógyszer kell neki venni.
 2. Megettem a kacsát, ami a hűtőben volt.
 3. Vegyél a boltban 10 deka felvágottat!
 4. Találkozzunk este 9-kor a mozi előtt!
 5. Suli után menjünk teniszezni!

Kiemelt készségek, képességek: kódolás és dekódolás korlátozott eszközhasználattal; problémamegoldás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: játék, rejtvény

Eszközök: mondatkártyák, lap a „kódolt üzenet” lejegyzéséhez

3. Írás betűk és számok nélkül

- a) Minden páros kap egy kártyát, amelyen egy mondat olvasható.
Fordítsátok le ezt a mondatot az alábbi szabályok szerint!

(1) Használhattok

- rajzokat, jeleket,
- felkiáltójelet, kérdőjelet,
- számok jelölésére függőleges vonásokat.

(2) Nem használhattok

- betűket,
- arab és római számokat.

- b) Ezután cseréljétek ki a „kódolt” üzenetet egy másik párossal, de az eredeti mondatot ne adjátok át egymásnak!

Próbáljátok megfejtetni, hogy mit akart üzeni nektek a másik csoport (mi állhatott a mondatkártyájukon)!

Az a csoport nyer, amelyik az eredetihez legközelebb álló mondatot mondja.

Az előbbi feladat során a mondat lejegyzésére betűk és számok hiányában rajzokat, jeleket használtak. Néhány ezer évvel ezelőtt ilyen módszerrel (KÉPÍRÁSSAL) alakultak ki az első írásrendszerek. Ezek között a jelek között voltak viszonylag egyértelműek (pl. az állatszimbólumok, a nap, a hold jele vagy a hullámos vonal, ami a vizet jelölte), de nagyon sokszor az adott jelek közti viszonyt igen nehéz volt egyértelműen jelölni.

Magatok is láttátok a feladat megoldása során, hogy azoknak, akik a jeleket nem ismerik, elég nehéz rájönniük a pontos olvasatra. Részben ezzel magyarázható az, hogy vannak olyan régi képi írásos szövegek, amelyeket máig nem sikerült a tudósoknak megfejtetniük.

A képi írás egy fajtáját, a HIEROGLIFÁKAT használták az ókori Egyiptomban is (l. ábra). Itt azonban a képjeleken kívül más jeleket is alkalmaztak. Ezek többek között a szó kiejtésére utaltak, vagy hogy jelen vagy múlt időben kell-e olvasni az adott mondatot. A hieroglifákat a XIX. században fejtették meg.

Hieroglif írás az ókori Egyiptomból

REFLEKTÁLÁS

4. lépés: 4. feladat

T/4. 56. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók

- Magyarazzuk el a gyerekeknek, hogy vannak olyan írások, amelyek régen képírásként működtek, de az idők során annyit változott a betűk alakja, hogy ma már alig lehet felismerni az egyes jelekben az eredeti képet (ezt a feladat instrukciójában is leírtuk). Ilyen írás például a kínai, illetve a nagyrészt kínai karaktereket használó japán kandzsi írás.
- A tanulók feladata néhány kandzsi karakter jelentését megtippelni.
- Összetett kompozicionális jelekről van szó, tehát az alkotóelemek jelentéséből valamikor le lehetett vezetni az összetett jel jelentését [bár az összefüggések az európai ember számára talán furcsák lehetnek: pl. az *ember* jelentésű karakter és a *fa* jelentésű karakter kombinációjából született a *pihen(és)* jelentésű karakter, amely mögött kb. azt az összefüggést fogalmazhatjuk meg, hogy az ember a fa alatt szokott pihenni].
- Ilyen jeleket adunk meg a tanulóknak. Feladatuk, hogy próbálják meg megjósolni, hogy két megadott jelentésű jel összetétele milyen jelentést eredményezhet. Nem fontos, hogy eltalálják a helyes választ (ez nagyon nehéz lenne), csak az írásrendszer működésére lenne jó egy kicsit ráérezniük.

Kiemelt készségek, képességek: kreatív gondolkodás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: frontális

4. Az alábbi feladatban a japán nyelv egyik írásrendszerének működését figyelhetitek meg.

Ebben az írásban minden jelnek egy vagy több jelentése van, több lehetséges kiejtéssel.

Az egyes jelek képekből alakultak ki jelentős leegyszerűsődéssel: ma már nem nagyon ismerhetők fel a szimbólumok alapjául szolgáló eredeti képek.

Pl. a 'folyó' jelentésű jel így néz ki: 川, ami talán emlékeztethet a folyóvízre, de a legtöbb szimbólumnál ez a hasonlóság már nem követhető nyomon.

Számos olyan jel is létezik, amely(ek) több jelből van(nak) összerakva.

Próbáljátok meg kitalálni az alkotóelemek jelentéséből, hogy mi lehet az összetett jel jelentése!

手	+	目	=	看
kéz		szem		vigyáz valakire
口	+	鳥	=	鳴
száj		madár	

宀	+	女	=	安
tető		nő	
田	+	力	=	男
rizsföld		erő	
山	+	石	=	岩
hegy		kő	

A kínai írás az európai ember számára nagyon bonyolultnak tűnik. Több mint 3000 írásjel létezik az ábécéjünkben. Egy átlagember kb. 1000–1500 szimbólummal már boldogul, tud újságot olvasni, eligazodik a feliratokban stb. A jelek nagy része összetett: egyik része a kiejtéshez ad némi – ma már sok esetben csak halvány – segítséget, a másik pedig azt jelzi, hogy mit jelent az adott jel.

Az írást FOGALOMJELÖLŐnek is nevezik, épp azért, mert egy jel nem egy hangtani egységnek (hangnak vagy szótagnak) felel meg, hanem például egy szótőnek, toldaléknak vagy akár több szónak, amelyek egy közös jelentéshez kapcsolódnak. A szó-t jelölő szimbólum például tartalmazza a száj jelentésű szimbólumot is, tükrözve a két fogalom közti kapcsolatot.

A kínai gyerekek több éven keresztül tanulják az írást az iskolában. Bonyolultabb szöveg olvasása közben a kínai olvasónak olykor ki kell keresnie egy speciális szótárból egy adott írásjel kiejtését és jelentését, mint ahogy nekünk időnként elő kell vennünk az Idegen szavak szótárát, ha ismeretlen szóval találkozunk.

A fenti feladatban a japán nyelv fogalomjelölő írásával, az ún. kandzsival ismerkedteteték meg, amelynek szimbólumait a kínai írásból kölcsönözték. Bár a több ezer kínai jeltől „mindössze” kb. 1500–2000-et használnak a japánok, az egyezés mégis jelentős. Aki tud japán kandzsikat olvasni, az viszonylag sokat el tud olvasni a kínai írásokból is: a jelek jelentését nagy valószínűséggel megérti, esetleg nem tudja kínaiul kiejteni őket. (Ugyanúgy, ahogy az arab számokat használó magyarok el tudják olvasni, és értelmezni is képesek a számokat például Franciaországban vagy Norvégiában is, akkor is, ha nem beszélnek franciául vagy norvégul.)

MEGOLDÁSOK

száj + madár = énekel

tető + nő = békeesség (ti. „ha van tető a fejünk felett és van feleségünk, az maga a békeesség”)

rizsföld + erő = férfi (ti. „a rizsföld ereje”)

hegy + kő = szikla

Magyarázzuk el a tanulóknak, hogy nagyon nehéz ezeknek a jeleknek megjósolni a jelentését; ha igénylik, mondjuk el a nehezen érthető esetekben a megoldásoknál zárójelben feltüntetett „indoklást”, talán akkor könnyebben elfogadhatók számukra ezek a jelentések.

RÁHANGOLÓDÁS

5. lépés: 5. feladat

T/5. 57. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók

- A táblára vagy más jól látható helyre helyezzünk el egy nagy lapot, amelyen több (10-12) szótag szerepel. A szótagok pontosan egy mássalhangzóból és egy azt követő rövid vagy hosszú magánhangzóból álljanak (*pa, du, va, ró, nye, mi, ma, ka, rá* stb.). A példától eltérő alakú szótagok ne szerepeljenek.
- A gyerekek egyénileg vagy a szomszédjukkal dolgozzanak.
- A cél az, hogy minél több értelmes magyar szót (ne csak két szótagúakat!) tudjanak összeállítani. Ne szerepeljen túl sok szótag a papíron (maximum 12), hogy ne töltsenek el a gyerekek túl sok időt a rengeteg lehetséges szó összerakásával.
- A szógyártásra 5-6 percet szánjunk, aztán hallgassunk meg egy-két megoldást.

Kiemelt készségek, képességek: kombinációs készség

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni vagy páros

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: csomagolópapír

5. Alkossatok minél több értelmes magyar szót a megadott szótagokból!

- (1) Csak a megadott szótagokat használhatjátok!
- (2) Egy szó legalább két szótagból álljon!
- (3) Egy szón belül egy szótagot többször is felhasználhattok (pl. *ma-ma*).

JELENTÉSTEREMTÉS

6. lépés: 6–7. feladat

T/6. 57. oldal
15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja megmutatni a tanulóknak, hogy milyen elv alapján működnek az ún. szótagírások.
- A feladat némi türelmet igényel, megoldásával azonban könnyedén megérthetik a gyerekek a szótagírás lényegét.

- Az előző feladatban használt 10-12 lehetséges szótag helyett most kb. 50 lehetséges szótagot látnak a gyerekek, amelyek mindegyikének külön jele van. Ezeknek a jeleknek a használatával nem okozhat nagy gondot 2-3 olyan rövid szó leírása, amelyeket az előző feladatban ők maguk hoztak létre.
- Nem biztos, hogy az előző feladat bármely szavát le lehet írni ezzel az ábécével: a *duma* szót például biztosan nem, mert nincs a készletben du- szótagjel.
- Fontos, hogy mielőtt a gyerekek nekikezdenek a feladatnak, olvassuk el és értelmezzük együtt azt a néhány megjegyzést, amely a táblázat mellé van írva, pl. a hosszú magánhangzokról és a zöngés mássalhangzokról.
- Lesznek olyan gyerekek, akiknek a nevét nem lehet leírni katakanával [b] feladat], például azért, mert nincs egy adott hangkapcsolatnak megfelelő szimbólum: ilyen pl. a *Kati* (nincsen *ti*) vagy a *Zsuzsa* (nincsen *zsu* vagy *zsa*). Más esetekben azért nem lehet leírni, mert két vagy több mássalhangzó van egymás mellett, és ezt a japán nem engedi (például *Brigitta*, *Andrea*).
- Hasonló módon a *Gábor* vagy *Péter* neveket is csak nehézkesen lehet átírni (Gaa-bo-ru, Pee-te-ru). A *Samu*, *Teri*, *Piri* stb. nevekkal ugyanakkor nem lehet gond.
- Ha a gyerekek kéri, el lehet mondani nekik, hogy az ő nevüket is át lehet valahogy írni japánra, csak nem egészen úgy fogják kiejteni, mint magyarul.
- A japán nyelvben nincs a magyar *l*-nek megfelelő hang: ha szükséges, erre is térjünk ki külön, mert nem biztos, hogy egyszerűen elfogadják és tudomásul veszik, hogy *l*-et tartalmazó szótagjel nincs az ábécében.

Kiemelt készségek, képességek: kombinációs készség

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni vagy pármunka

Módszerek, eljárások: feladatlap, írásjelek kombinációja

6. Írjunk japánul!

Ebben a táblázatban a japán nyelv egyik ábécéje, jelgyűjteménye található (a neve *katakana*)¹. Amint látjátok, a legtöbb *katakana* jel nem egy, hanem két hangot jelöl: egy mássalhangzót és egy azt követő magánhangzót. A hosszú magánhangzókat úgy jelölik, hogy a katakana jel után egy vízszintes vonalat húznak:

クー ejsd: *kú*.

A zöngés hangoknak nincs külön jelük: a zöngéséget úgy jelölik, hogy a mássalhangzó zöngétlen párját tartalmazó jel mellé két kis vonást tesznek: ` . Tehát a *ga* például a *ka* jelből vezethető le ezzel a két vonással: 力 (ka) ~ カ` (ga).

Például a magyar *paróka* szó így nézne ki katakanával átírva:

パ° ローカ
pa roo ka

- a) Próbáljatok leírni néhányat (2-3 szót) az előző feladatban gyártott magyar szavakból a katakana segítségével!

ア a	イ i	ウ u	エ e	オ o
カ ka	キ ki	ク ku	ケ ke	コ ko
サ sza	シ si	ス szu	セ sze	ソ szo
タ ta	チ csi	ツ cu	テ te	ト to
ナ na	ニ ni	ヌ nu	ネ ne	ノ no
ハ ha	ヒ hi	フ fu	ヘ he	ホ ho
マ ma	ミ mi	ム mu	メ me	モ mo
シャ sa		シュ su		ショ so
チャ		チュ		チョ
ジャ ja		ジュ ju		ジョ jo

1 Néhány jelet az egyszerűség kedvéért kihagytunk.

- b) A katakana ábécét a japánok hagyományosan az idegen szavak és nevek leírására használják.

Le lehet írni a keresztnévedet vagy a becenevedet *katakana*-val? Ha nem, próbáld megmagyarázni, hogy miért nem! Ha igen, írd le ide!

A japán nyelv egyik írásrendszere a SZÓTAGÍRÁS: az előző feladatban megismert *katakana* szótagábécé az idegen szavak átírását szolgálja. Azért hívják szótagírásnak, mert nem az egyes hangokat jelöli, hanem azokat a hangkombinációkat, amelyek a japánban szótagot tudnak alkotni. A japánban a szavak nagy része olyan alakú, hogy egy mássalhangzót mindig magánhangzó követ, és ezért a szavak szinte mindig magánhangzóra végződnek. A szótagírás ennek a nyelvi rendszernek megfelelően ugyan, de az idegen szavakat elég bonyolult (vagy lehetetlen) ezzel a módszerrel átírni, ahogy azt láttátok is az előző feladatban.

ラ	リ	ル	レ	ロ
ra	ri	ru	re	ro
ワ				ヲ
wa				(w)o
ン				
n				
バ	ビ	ブ	ベ	ボ
ba	bi	bu	be	bo
パ	ピ	プ	ペ	ポ
pa	pi	pu	pe	po

T/7.

58. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók

- A gyerekek feladata, hogy megtalálják az alábbi görög betűk között azokat, amelyeket már használtak eddigi tanulmányaik során. Legalább egy-kettő ilyen biztosan lesz, hiszen matematikából használják a π -t (kör területe, kerülete), illetve az α -t, a β -t, a γ -t a szögek jelölésére.
- Természetesen a természettudományos képzésüktől függ, hogy mennyit ismernek fel belőlük, de a feladat további részéhez szükséges, hogy a nem ismert betűk nevét elmondjuk nekik.

Kiemelt készségek, képességek: matematikai, illetve fizikai ismeretek előhívása, kombinációs készség

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: szemponttáblázat

7. Tekintsd át az alábbi keretben látható betűket, és válaszolj a kérdésekre!

π ρ Ω δ α γ Δ

- a) Látsz olyan betűt a fenti keretben, amelyik ismerősnek tűnik más tantárgyakból, például matematikából vagy fizikából?

Ha igen, írd be őket a táblázatba! Írd melléjük azt is, hogy minek a jelölésére használták!

A BETŰ	A BETŰ NEVE	ERRE HASZNÁLTUK
Δ	delta	a fizikában a különbség, eltérés jele (pl. hőmérséklet változása, különbsége)

- b) Tudod-e, hogy melyik ábécéből valók ezek a betűk?
- c) Szerinted a tudományos jelöléseken kívül mire használják még ezt az ábécét?
- d) A görög ábécé betűinek külön nevük van, és a név első hangja adja meg a betű hangértékét. Pl. a Δ (delta) betűt *d*-nek kell olvasni.
Leírtunk néhány rövid magyar szót a fenti görög betűkkel. Próbáld meg kiolvasni őket!

παδ
 ραγ
 απΩ
 Ωρα
 Δαρα
 ποπα
 απαδ
 ραγαδ
 Ωδα

- e) Miben különbözik ez az írásrendszer a japán katakanától?

A legtöbb írás ma a világon HANGJELÖLŐ írás. Ezekben az ábécékben a betűk vagy azok kombi-
 nációi beszédhangokat (és nem szótagokat vagy fogalmakat) jelölnek – még ha nem is teljesen
 következetesen, mint ahogy az angolban és a franciában is lehet látni.

Mivel a lehetséges hangok száma egy nyelvben mindig kisebb, mint az ezekből előállítható lehet-
 séges szótagoké, a hangjelölő írások jóval kevesebb jelet tartalmaznak, mint például a szótagírá-
 sok (l. a japán katakana több mint 60 írásjele, szemben pl. az angol ábécé 26 betűjével).

A LATIN BETŰS ábécék (pl. magyar, francia, angol, német, olasz) is hangjelölők, de ezeken kívül
 még számtalan hangjelölő rendszerről tudunk. Ezek nemcsak az egyes betűkben különbözhetnek
 egymástól, hanem például abban is, hogy milyen irányban olvassák őket vagy hogy használnak-e
 ékezeteket. Néhány ismertebb hangjelölő írás: latin, cirill, héber, arab, görög.

MEGOLDÁSOK

- a) π (pí): 3,14 (matematika)
 ρ (ró): sűrűség (fizika)
 Ω (ómega): az ellenállás mértékegységének (Ohm) jelölése
 α, β, γ, δ (alfa, béta, delta, gamma): szögek hagyományos jelölése a matekban
 Δ (delta, nagybetű): változás, pl. ΔT (hőváltozás)
- b) görög ábécé
- c) Ma egyetlen nyelv, a Görögországban beszélt újjörög lejegyzésére használják.

- d) rab, rag, apó, óra, dara, pópa, apad, ragad, oda
 e) A betűk hangokat jelölnek, nem pedig szótagokat.

7. lépés: 8. feladat

T/8. 59. oldal
 10 PERC

Tanári instrukciók: A gyerekek önállóan oldják meg a feladatot, de a megoldásokat közösen beszéljük meg.

Kiemelt készségek, képességek: olvasás, szövegértés, műveltségbővítés

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: szövegértés

8. Olvasd el figyelmesen az alábbi rövid szöveget, és válaszolj a kapcsolódó kérdésekre!

A CIRILL ÍRÁS TÖRTÉNETE

A Magyarországgal szomszédos országok közül a legtöbb latin betűs ábécét használ az ott beszélt nyelv leírására, de Szerbiában és Ukrajnában egy másik hangjelölő írás, a cirill használatos. A cirill írás korai változatát két bolgár származású szerzetes, Cirill és Metód alkotta meg az i. sz. 9. században, mert úgy látták, hogy a latin betűs írás nem mindenben alkalmas egyes szláv nyelvek lejegyzésére. Az általuk létrehozott ábécé igen gyorsan elterjedt, és ennek segítségével egyszerűvé vált a bibliai és egyéb vallási szövegek lefordítása.

A már említett szerben és ukránon kívül ezt az írást használják az oroszok, a fehéroroszkok és a bolgárok. Az Oroszország által egykor meghódított népek egy része, például a kirgizek, az üzbégek is cirill betűkkel írnak, noha az utóbbiak nem szláv nyelvet beszélnek.

Az évszázadok során a cirill írás sok változáson ment keresztül, ma már jóval kevesebb betűt tartalmaz, mint a kezdetekben. A mai cirill ábécé kb. 30–35 betűből áll, a leírt nyelvtől függően. A cirill ábécé egyik jellegzetessége, hogy nem használ mellékjeleket és ékezeteket.

- (1) Sorolj fel legalább három nyelvet, amely a cirill írást használja!
- (2) Melyik állítást vagy állításokat tartod igaznak a szöveg alapján?
 - a) A cirill ábécé mai formája alig különbözik attól, amilyen az eredeti változata volt.
 - b) A cirill ábécében nincsenek ékezetek.

- c) A cirill ábécét Metód alkotta meg, az akkori bizánci uralkodó, Cirill parancsára.
 - d) A cirill írás története egészen az i. sz. 6. századig nyúlik vissza.
 - e) Nem csak szláv nyelvek leírására használják ma a cirill ábécét.
- (3) Miért tartották szükségesnek egy új ábécé létrehozását?

MEGOLDÁS

1. I. a szövegben
2. Igaz állítások: b) és e)
3. Mert a latin betűket nem tartották elégségesnek a nyelvük pontos lejegyzésére.

REFLEKTÁLÁS

8. lépés: 9–10. feladat

T/9. 60. oldal
5 PERC

Tanári instrukciók

- *Az emberi írás az évezredek során rengeteget fejlődött.* Ezen a mondaton töprengnek a tanulók.
- A tanulók feladata állást foglalni az állítás igazsága mellett vagy ellen.
- Fogladják össze röviden, 3-4 mondatban, hogy miért vagy miért nem értenek egyet az állítással.
- Ha jut idő rá, hallgassunk meg mind a két álláspont mellett néhány érvet.

Kiemelt készségek, képességek: összefoglalás, szövegalkotás, érvelési készség

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: érvek összegyűjtése, átgondolása, szövegalkotás

9. Mit gondolsz az alábbi állításról annak alapján, amit az elmúlt órákon tanultatok?

Az emberi írás az évezredek során rengeteget fejlődött.

Fejtsd ki néhány (3-4) mondatban, hogy egyetértesz vele vagy sem!

Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?

T/10. 61. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók

- Egyrészt összefoglaló, másrészt otthoni böngészésre alkalmas kiegészítő feladat.
- Semmiképp se kérjük számon a gyerekektől!
- A cél inkább az, hogy akinek az órán a téma felkeltette az érdeklődését, az kicsit részletesebben tanulmányozhassa az írások rendszerét.

Kiemelt készségek, képességek: összefoglalás, rendszerező gondolkodás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: olvasás, kutatás

10. Az írásrendszerekről tanultak összefoglalása

Nézz utána, hogy az egyes típusokhoz milyen nyelveket, írásrendszereket lehetne még beírni! Egészítsd ki az alábbi felsorolást!

KÉPÍRÁSOK, FOGALOMJELÖLŐ ÍRÁSOK

1. *Egyiptomi hieroglifák*
2. *Kínai írás*: képiráson alapul, de ma már alig ismerhetők fel az eredeti képek.

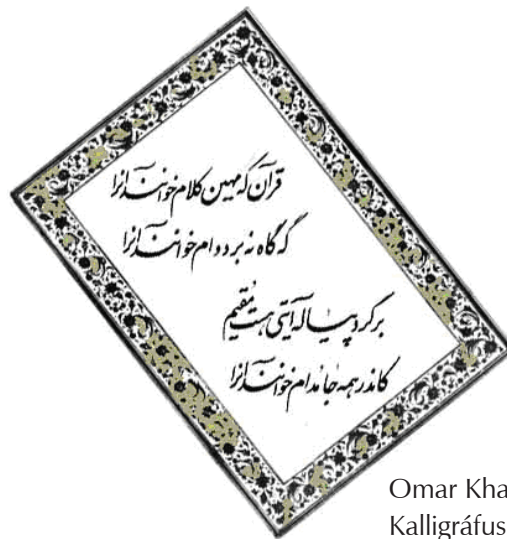
SZÓTAGÍRÁSOK

3. *Japán*: két szótagíró jelrendszer: *hiragana* és *katakana*; a japánok a szótagíráson kívül használnak egy fogalomjelölő rendszert is (a neve *kandzsi*), amely kínai karaktereken alapul.
 - *Hiragana* (japán szavak, elsősorban toldalékok leírására, illetve ezt használják a gyerekek az iskolában, amíg írni tanulnak)
 - *Katakana* (nem japán szavak, nevek átírására használják)
4. *Koreai*: a koreai ábécében minden hangnak van egy betűértéke, de ezeket a betűket úgy csoportosítják egy kis téglalapba, hogy együtt kiadják a lehetséges koreai szótagokat. Ehhez néha el kell forgatni vagy fejtetőre állítani néhány betűt, hogy beleférjenek a kis téglalapba.

HANGJELÖLŐ (ALFABETIKUS) ÍRÁSOK

5. *Latin*: szerte Európában elterjedt hangjelölő írás.
6. *Cirill*: főleg – de nem kizárólag – egyes szláv nyelvek írása. Balról jobbra írják, nem használnak ékezeteket és mellékjeleket.
 - *За гробом отца мальчик шёл без горя и пристойно.* (orosz: A kislíú bánat nélkül és méltóságteljesen ment az apja koporsója mögött.)

7. *Görög*: a görög nyelvet írásbeliségének kezdete óta ezzel az ábécével írják le, illetve az ábécé egyes betűi használatosak matematikai fogalmak, fizikai mennyiségek jelölésére is.
- *Ανθρωπος μεν εχει ιππον και ονον.*
8. *Arab*: iszlám vallású területeken elterjedt írás, többek közt az arab és a perzsa nyelv lejegyzésére használják. A XX. század elejéig a török nyelvet is arab betűkkel írták. Jellegzetességei: a hétköznapi írásban csak néhány magánhangzót jelölnek; nem használnak nagybetűket; jobbról balra írják; csak „írott” változata van, amelyben a betűket összekötik, bár vannak olyan betűk, amelyek nem köthetők a következő betűhöz; némelyik betűnek a szó végén különleges az írásképe:
- *Arab* nyelvű szöveg (a Koránból)
 ميحرلا نـمحرلا نيملاعلا بر هلل دمحرلا ميحرلا نـمحرلا هللا مسب
 ميحرلا نـمحرلا نيملاعلا بـر هلل دمحرلا ميحرلا نـمحرلا هللا مسب
 - *Perzsa* nyelvű szöveg

Omar Khajjám
 Kalligráfus: Esmail Nejad Frad Lorestani

9. *Héber*: a héber írás az ókori Izraelben jött létre, ezzel készültek a hagyományos zsidó vallási és filozófiai szövegek. Ma Izrael hivatalos nyelvének, a modern hébernek, valamint az ófelnémetből származó jiddis nyelvnek a leírására használják. Az arabhoz hasonlóan a hétköznapi írás elsősorban a mássalhangzókat jelöli, és ezt is jobbról balra írják.
- *Héber* nyelvű szöveg
 מלוך עדכני מדוכו
 - *Jiddis* nyelvű mese szövege

שיפן אפן וואסער

ס'איז געוואָרן פּרילינג, איז צעגאנגען דער שניי, און אַף אלע גאסן זיינען געלאָפּן טייכן. האָבן די קינדער ארויסגעריסן די אויסגעשריבענע בלעטלעך פון די העפטן, און האָבן געמאכט שיפעלעך, און האָבן זיי געלאָזט שווימען אפן וואסער. און אנדערע קינדער האָבן גענומען שפענער פאר שיפן און אויך געלאָזן מיטן וואסער. זיינען די שפענער אוועקגעשוומען אסאך ווייטער, ווי די פאפירענע שיפעלעך.

5. PÁRBESZÉD A FILM ÉS A SZÍNHÁZ VILÁGÁBAN

3 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Eltűzött előadás

T/1.

64. oldal

30 + 15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a tanulók mozgósítsák az előzetes ismereteiket a párbeszéd fogalmáról, és felkészüljenek a későbbi gyakorlatokra.
- A feladathoz a fejezet elején ki kell osztanunk a szövegeket a diákoknak, hogy alaposan megismerkedhessenek azokkal!
- Fontos, hogy a feladatok során a gyerekek tartsák szem előtt, hogy a fejezet fókusza a szóbeliség–írásbeliség kapcsolata.

Kiemelt készségek, képességek: kooperáció, munkamegosztás kialakítása és betartása, elemző olvasás, hanghordozás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén kiscsoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, előadás

Eszközök: hangrögzítésre alkalmas eszközök

A modulban egy korábban kiválasztott történet előadási lehetőségeivel fogtok megismerkedni. Megtapasztaljátok, miképp lesz egy történetből mozgalmas, párbeszédés előadás. Miben tér el egy történet előadása annak leírásától, elmondásától? Módotok lesz az órákon alaposabban megvizsgálni a testbeszéd, az arckifejezések, a testtartás és a beszéd kapcsolatát.

1. Eltűzött előadás

a) Dolgozzátok át a kiválasztott szövegrészletet párbeszédé a minta alapján!

(1) Feri és Laci köszöntek egymásnak, majd Feri helyet kínálta Lacit.

(2)

– Helló!

– Szia!

– Nem ülsz le?

- b) Olvassátok fel a többi csoportnak a párbeszégeket úgy, hogy eltúlozzátok a hangerőt, a hangsúlyozást és a beszéd sebességét is!
Törekedjete arra, hogy a túlzások viccesek legyenek!
- c) Hallgassátok vissza a párbeszégeket, és beszéljétek meg, hogy ki milyen módon túlozta el azokat! Melyik lett a legjobb? Miért?

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2. feladat

Furcsa némajáték? I.

T/2.

66. oldal

45 PERC

Tanári instrukciók

- A felkészüléskor a tanulók most egy olyan próbát is tartanak, amelynek során csak mozgással, gesztusokkal, mimikával kísérleteznek.
- Az előző modulokban már foglalkoztunk a mimika és a testbeszéd szerepével, de most ezt egy sokkal komplexebb és bonyolultabb folyamat során vizsgáljuk meg újra.
- A feladatban fordítsunk figyelmet arra, hogy mindenkinek jusson szerep, és a feladat végeztével legyen mód bemutatni is a produkciókat.
- Beszéljük meg, hogy mi volt nehéz a feladatban, miért volt furcsa, milyen megfigyeléseket sikerült tenniük, mivel bővültek a testbeszédről alkotott ismereteik.

Kiemelt készségek, képességek: mimika, gesztusok

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén kiscsoportok, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, előadás

2. **Gyakoroljátok be, majd adjátok elő úgy a korábban megírt párbeszédet, hogy az egyikőtök szintelen, hangsúlyozás nélküli hangon felolvassa azt, míg a többiek eljátsszák a hozzá tartozó cselekvéseket!**

REFLEKTÁLÁS

3. lépés: 3. feladat

Furcsa némajáték? II.

T/3.

66. oldal

45 PERC

Tanári instrukciók

- Amennyiben kevés az idő a feladat végrehajtására, megelégedhetünk a némajátékkal is.
- A bemutatók alatt a tanulók jegyzeteljenek, hogy az előadók milyen gesztusokat, mimikát stb. alkalmaznak.
- Az előadások végeztével beszéljük is meg ezek tanulságait.
- A feladat lényegében zárása annak a tanulási folyamatnak, amelynek során ebben az évben a beszéd és testbeszéd kapcsolatára fókuszáltunk.

Kiemelt készségek, képességek: mimika, gesztusok, testtartás, tekintet, hanghordozás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén kiscsoportok, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, előadás

3. Adjátok elő a teljes jelenetet csoporttársaitoknak némajátékban, majd párbeszédekkel is!

Az előadás alatt figyeljétek meg, hogy az előadók milyen testbeszédet használnak, és azok mennyire hitelesek vagy egyértelműek!

6. A SZÓBELISÉG ÉS AZ ÍRÁSBELISÉG SZEREPE A VILÁGHÁLÓN

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Az őshipertextus

T/1.

67. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban megpróbáljuk felszínre hozni a tanulók tudását az olyan szövegekkel kapcsolatban, melyeket alapvetően nem lineárisan olvasunk. Vélhetőleg sokszor találkoztak már ilyen szövegekkel, de ezek konkrét sajátosságai még nem tisztázódtak számukra, és nem váltak el a lineárisan olvasandó szövegtípusoktól.
- A feladat célja, hogy a nem explicit tudást felszínre hozza, és elősegítse a későbbiekben való rendszerezését és kibővítését.
- A feladat eredetileg a Révai Nagy Lexikkal készült, annak anyagára épül. Ezt kellő körültekintéssel lecserélhetjük más lexikonra és a *hagyaték* szót is más szóra.
- A tanulók 4-5 fős heterogén csoportokban dolgozzanak!
- A 6. és 7. feladathoz szükséges anyaggyűjtést már itt hirdessük ki!

Kiemelt készségek, képességek: összefüggések felfogása, analógia, eltérő olvasói stratégiák azonosítása

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Miben mások a szövegek az interneten? Miért és hogyan olvasunk másképp ott?

Ebben a modulban az internetes szövegek sajátos szerkesztésével ismerkedtek meg, miközben internetes oldalakat tanulmányoztak és hasonlítottak össze a tartalmilag azoknak megfelelő nyomtatott anyagokkal, újságokkal.

A vizsgálódások mellett kipróbáltok néhány szerkesztési elvet a gyakorlatban is.

1. Ugyanúgy olvasunk egy lexikont, mint egy regényt?

- a) Nézzétek meg a Révai Nagy Lexikonban, hogy mit írnak a *hagyaték* szóról! Mire utal az öröklés, hagyomány szó említése?
- b) Van-e szerintetek olyan ember, aki elolvasott egy teljes lexikont? Miért?

- ||| c) Milyen szövegtípusokat tudtok felsorolni még, amelyeket nemcsak folyamatosan olvashatunk, hanem hivatkozások mentén ugrálhatunk is bennük?

MEGOLDÁSOK

- a) A hivatkozások arra utalnak, hogy ott bővebben lehet olvasni valamilyen háttérszöveget.
 b) A lexikonban egy keresett részt olvasunk, legfeljebb ugrálunk a hivatkozások mentén. Valószínűleg senki sem olvassa végig, mert lineárisan olvasva nem értelmezhető, szervezettsége az ábécére alapul, amittől nem lesz folyamatos szöveg.
 c) Biblia, CD-ROM, szótár, internet

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2–4. feladat

T/2. 68. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a *hipertextus* szempontjából alapvető fontosságú *linkek* tipikus elhelyezkedését és szerepét vizsgálják.
- Figyeljünk arra, hogy minden csoportba kerüljön olyan gyerek, akinek már volt kapcsolata az internettel.
- Amennyiben gondjaik vannak a kedvenc weboldal kiválasztásával, javasoljunk nekik koruknak és érdeklődési körüknek megfelelőt!
- A tanulók dolgozzanak 4 fős heterogén csoportokban!

Lehetséges oldalak

<http://www.eletestudomany.hu/>
<http://mesebirodalom.hu/>
<http://www.teveklub.hu/>
<http://www.honfoglalo.hu/>
<http://www.sulinet.hu/>

Kiemelt készségek, képességek: nyelvi problémaérzékenység, analízis, általánosítás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, számítógéppel támogatott tanulás

Eszközök: internetes hozzáférés

2. Vizsgáljátok meg kedvenc weboldalokat, hogy milyen linkekkel van összekapcsolva!

- a) Hogyan kapcsolódik a link a mögötte található szöveghez?
- b) Hol helyezkedik el a link?
- c) Mennyiben és miben tér el az oldal egy hagyományos folyamatos szövegtől?

T/3.

69. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a *hipertextus* sajátosságait szembeállítva a hagyományos nyomtatott sajtóval a gyerekek maguk fedezzék fel ezek különbségeit.
- Amennyiben valamelyik csoport elakad az összehasonlításban, segítsük őket a következő szempontokkal: tördelés, kiemelés, szövegbonyolultság, képek szerepe és minősége, szöveg stílusa stb.!
- A napilapok kiválasztásakor törekedjünk semleges, politikailag minél kevésbé elfogult lapot választani (esetleg a gyerekek is választhatnak), ne erőltessük rá a tanulókra kedvenc napilapunk elemzését!
- A tanulók dolgozzanak 4-5 fős heterogén csoportokban!
- A feladat természetesen nem csak napilapokkal oldható meg:
 - gyermekmagazin (lehet nem gyermekmagazin is) – gyermekmagazin honlapja (lehet nem gyermekmagazin is, pl. <http://creativemagazin.hu>)
 - ifjúsági magazin – ifjúsági portál (pl. <http://www.im-net.hu>)
 - vicclap – internetes viccportál (pl. <http://www.humor.hu>)
 - apróhirdetési újság – internetes apróhirdetési portál (pl. <http://www.hasznaltauto.hu>)
 - képregény – képregényes oldal (<http://www.semic.hu/garfield/index.html>)
 - napilap – hírportál (<http://www.index.hu>)
- Gyakorlatilag bármilyen olyan hagyományos nyomtatott anyag összehasonlítható az internetessel, amelynek a funkciója azonos.

Kiemelt készségek, képességek: analízis, következtetés, összehasonlítás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás, számítógéppel támogatott tanulás

Eszközök: napilapok és internet

3. Szemponttáblázat segítségével hasonlítsatok össze egy népszerű napilapot és egy közismertebb internetes hírportált!

Miben különböznek, miben hasonlítanak?

Ha tudtok, vegyetek fel saját szempontokat is!

SZEMPONTOK	NÉPSZERŰ NAPILAP	INTERNETES HÍRPORTÁL
Cikkek címei		
Megjelenés		
Szövegek érthetősége		
Képek használata		
A szövegek stílusa (pl. mennyire közvetlen)		
Figyelemfelkeltés eszközei		
Ami a másikonál nincs meg		
Saját szempont 1		
Saját szempont 2		
Saját szempont 3		

Az interneten található szövegeket általában nem folyamatosan és lassabban olvassuk, mint egy hagyományos szöveget (például regényt). Linkek közül választhatunk, hogy át akarunk-e lépni egy másik szöveghez, és ott folytatjuk az olvasást vagy sem.

AZ INTERNETEN OLVASÓ SOKKAL NAGYOBB SZABADSÁGGAL RENDELKEZIK, mint a hagyományos könyvek olvasója. Egy könyv olvasása közben ugyanis csak arról dönthetünk, hogy folytatjuk-e az olvasást vagy sem.

T/4.

70. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja, hogy a gyerekek egy jellemzően internetes szövegtípust vizsgáljanak az írásbeliség, szóbeliség dimenziójában, és ennek kapcsán más hasonló szövegtípusokat is megemlítsünk.
- A feladatban szándékosan fordított időrendben szerepelnek a fórumozók hozzászólásai, hogy a gyerekek maguktól fedezzék fel az olvasási sorrendet. Egyre általánosabb a szövegek, az ese-

mények fordított időrendben való tálalása, ezért jó, ha minél gyakrabban, ebben a feladatban is találkozunk ezzel a jelenséggel a tanulók.

- A feladat végeztével beszéljük meg az észrevételeket, és kezdeményezzünk rövid beszélgetést az internetes szövegműfajokról.
- A szöveg a www.index.hu Túró Rudi készítésével kapcsolatos fórumából való.

Lehetséges kérdések

- Milyen ezeknek a szövegeknek a helyesírása és a tördelése?
- Miért és hogyan térnek el a hagyományos szövegtípusoktól?
- Milyen viszonyban vannak a fórumozók?
- Mennyire közvetlen a stílusuk?
- Mennyire szerkesztettek ezek a szövegek?
- Mennyire kölcsönös a kommunikáció?

Kiemelt készségek, képességek: analízis, ismeretalkalmazás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, frontális

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

4. Az alábbi szövegek egy internetes fórumból származnak.

- a) Miben hasonlítanak ezek a szövegek a beszédhez?

7. FÓRUMOZÓ

Gondolom vaniliás cukor, citromlé (egy kis citromhéj is finomra reszelve), ilyesmi.

A hengert ha hossz tengely mentén feltűzöd hústűre és úgy fagyasztod le, akkor könnyedén bele tudod mártani a csokiba úgy, hogy ne kelljen teljesen belemászni a csokiba. És utána, kicsi csöpögtetés (amíg a csokiréteg ráfagy a cuccra) után lehúzhatod a hústűről.

6. FÓRUMOZÓ

Szerintem pedig a túrómasszát hengerre formálsz, lehűtöd a mélyhűtőben és langyos csokiba mártod. Az amúgy kézmeleg túró a meleg csokival eléggé furcsán tud viselkedni, mindenesetre össze-csokiznád vele a fél konyhát, míg nem is maradna rajta sok, arról már nem is beszélve, hogy hogyan nézne ki. Tehát előbb a masszát fagyasztani, aztán a csokit rá.

3. FÓRUMOZÓ

ok, de mi kell a túrókrembe meg a csokimasszába ha jó közelítést szeretnek elerni?

5. FÓRUMOZÓ

a túrot összegyűrod, belemartod csokimasszába, oszt a mélyhűtőben gyoprsan lehűtöd :) de hogy hogy lesz pottyos??? :)

4. FÓRUMOZÓ

0 ilyen rudit készítettem házilag...

3. FÓRUMOZÓ

... hogyan? Ok, a csomagolás még menne, de a lényeg hogy készülhet el hazai pályán?

1. FÓRUMOZÓ

Tehén, persze. Jól kicsorgatott, száraz (nem sovány, csak nem vizes) túró, ha már ennyit vacakolsz a túrórudival, talán megéri a fáradságot házi túróból csinálni. (Legalábbis győri negyedkilósból nem érdemes beleölni az időt és az egyéb alapanyagot.)

2. FÓRUMOZÓ

Kösz, találtam már több receptet, próbálgatom őket....

Egy buta kérdés: Milyen túró kell hozzá?

1. FÓRUMOZÓ

Valamelyik topicban (talán a Karácsony receptklubban? – de mindenképp valamelyik nagyobb forgalmúban volt) előkerült már a téma, és több, ennél egyszerűbb recept is előkerült – én a helyedben megpróbálnám megkeresni.

b) Nevezetek meg a fórumozáshoz hasonló internetes szövegtípusokat!

Jellemezzétek ezeket aszerint, hogy mennyire hordják magukon a szóbeliség és az írásbeliség szokásos jegyeit! Itt is használhattok szemponttáblázatot!

SZÖVEGTÍPUS	SZÓBELISÉG JEGYEI	ÍRÁSBELISÉG JEGYEI
Cset (chat)	Könnyen érthető stílus...	Lassúbb, mint a beszéd...

LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

a)

Közvetlenség; szerkesztetlenség; személyesség; egyszerű stílus; ez az íráskép inkább próbálja imitálni a kiejtést, mint egy hibátlan helyesírású szöveg; interaktivitás; gyorsaság; sok elgépelés, ami hasonló a beszédbeli tévesztésekhez.

b)

SZÖVEGTÍPUS	SZÓBELISÉG JEGYEI	ÍRÁSBELISÉG JEGYEI
Cset (chat)	Könnyen érthető stílus, gyors reagálás, személyesség jellemzi.	Lassúbb, mint a beszéd, rámutató (deiktikus) nyelvi eszközök hiányoznak belőle, lehetséges a későbbi reagálás.
blog	Könnyen érthető stílus; egyszerűbb nyelvi szerkesztettség, személyesség jellemzi.	Nincs kölcsönösség, több emberhez szól, maradandó.
e-mail	Könnyen érthető stílus; egyszerűbb nyelvi szerkesztettség, kölcsönösség jellemzi.	A beszédnél lassúbb; a beszédnél szerkesztettebb; későbbi reagálás is lehetséges (egyesekek a csethez hasonlóan is használják az e-mailt).

REFLEKTÁLÁS

3. lépés: 5. feladat

T/6. 72. oldal
25 PERC

Tanári instrukciók

- A feladattal a gyerekek immár nemcsak tanulmányozzák a hipertextualitást, hanem megfelelően előkészített anyagok birtokában ők maguk is képesek lesznek saját összelinkelt szövegeik létrehozására.
- Szükség esetén más szöveggel is dolgozhatnak a gyerekek, ehhez ajánljuk a magyar *wikipédiát* vagy bármilyen más szöveget, amely tartalmaz elegendő támpontot összelinkelt szövegek létrehozásához.
- A tanulók dolgozzanak 4-5 fős heterogén csoportokban!

Kiemelt készségek, képességek: analízis, koncentráció, asszociációs képességek, szöveges információk összekapcsolása, rész-egész viszony azonosítása

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: feladatlap, internet az ellenőrzéshez

5. Az alábbi szövegrészekben keressetek minél több olyan szót, mondatot, amelyek egy másik szövegrészlethez köthetőek!

Húzzátok alá ezeket a szavakat vagy mondatokat, és írjátok följük a hozzájuk kapcsolódó szövegrészlet számát!

- (1) Mátyás Kolozsvárott született 1443-ban Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet gyermekeként. Apja a magyar történelem egyik legsikeresebb hadvezére, V. László kiskorúsága idején az ország kormányzója. Bátyját, Lászlót a főúri ligaharcok idején V. László jogtalanul lefejeztette. Mátyást 15 éves korában a nagybátyja, Szilágyi Mihály kormányzó által vezetett párt nyomására, a Garai-féle párt hallgatóságos beleegyezésével választották királlyá. Ekkor Mátyás Pogyebrád György – később cseh király – „vendégeként” Prágában tartózkodott (még V. László küldte oda gyermekkorában), aki csak akkor engedte haza, miután megállapodott Szilágyival, hogy lányát Mátyás feleségül veszi, és a két ország szövetséget köt.
- (2) Vajk havaselti bojár és Morsinai (Morzsina) Erzsébet elsőszülött fia, öccse ifj. Hunyadi János (Johan) volt. Horogszegi Szilágyi Erzsébettel kötött házasságából két fia, László és Mátyás született. 1456. július 21–22-én Hunyadi János saját seregével – mely 200 hajóval is rendelkezett – és a Kapisztrán Szent János által toborzott parasztokból álló kereszteseikkel fényes győzelmet aratott a szultán többszörös túlerőben lévő seregén. Hunyadi nem sokkal élte túl győzelmét, Kapisztrán Jánossal együtt áldozatul esett a táborukban kitört pestisjárványnak.

- (3) Szilágyi Erzsébet középbirtokos család sarjaként valamikor az 1410-es évek elején született. Férje Hunyadi János volt, idősebb fia László, fiatalabb Mátyás. Szilágyi Erzsébet 1483-ban halt meg, a kor emberének átlagéletkorát jó három évtizeddel meghaladva. Mátyás anyját rangjához méltóan a székesfehérvári bazilikában helyezte örök nyugalomra.
- (4) Négy hónappal apja halála után született 1440-ben, ezért Utószülött (Postumus) Lászlónak is hívják. Habsburg-házi magyar király, Ladislav I („Pohrobek”) néven cseh király. 1445–1457 között uralkodott. 1457. november 23-án, három napig tartó rosszullét után, váratlanul meghalt.
- (5) Hadvezér és kormányzó, a Hunyadi-kor jelentős politikusa. 1456-ban nándorfehérvári kapitány. 1457–58-ban és 1460-ban macsói bán, 1458-ban kormányzó, 1460-tól erdélyi vajda és az alsó részek főkapitánya.
- (6) Pogyebrád György az egyik leghíresebb cseh király, Mátyás király első feleségének apja, később ellensége. 1420-ban született és 1471-ben halt meg. A huszitákkal való rokonszenvezése miatt kiátkozta a pápa.
- (7) Husz János 1402-től kezdve folyamatosan terjesztette igéit, mely szerint az egyháznak vissza kell térnie a keresztény alaptanításokhoz és értékekhez, szét kell osztania a felgyülemlett vagyont, és vissza kell adnia a Szentírás eredeti szövegét megillető tiszteletet. Az egyre erősödő ellentét hatására a prédikátort az egyház kiközösítette. 1415-ben Husz a Zsigmond császártól kapott védelvéllel Konstanza indult, annak reményében, hogy az egyházi zsinat meghallgatja. A meghívás csapdának bizonyult, Huszt elfogták, s július 6-án máglyán elégették. Az árulás egész Csehország területén villongásokat váltott ki.
- (8) Prágáról az első írásos emlékek a 9. századból származnak. Hamarosan a Cseh Királyság központja. 1348-ban itt alakult Közép-Európa első egyeteme. Ma is a Cseh Köztársaság fővárosa. Műemlékei, régi épületei sajátos hangulatot kölcsönöznek a városnak.
- (9) Lászlót 1456-ban fejezték le. Apja Hunyadi János volt, anyja Szilágyi Erzsébet.
- (10) A husziták a 15. század legjelentősebb egyházi reformjait próbálták véghezvinni. Irányzatuk eredeti vezetője Husz János volt.

LEHETSÉGES MEGOLDÁS

http://hu.wikipedia.org/wiki/Hunyadi_Mátyás

RÁHANGOLÓDÁS

4. lépés: 6–7. feladat

T/6–7.

73. oldal

5–10 PERC

Tanári instrukciók

- A feladat célja annak kiderítése, hogy a gyerekeknek van-e bármilyen vélekedésük a jól szerkesztett webes szövegekkel kapcsolatban. Feltehetően elképzeléseiket a korábbi modulokban az írásos szövegekről tanultak jelentősen befolyásolják majd.
- Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy miben mutatnak az internetes szövegek rokon vonásokat, és miben térnek el ezektől a szövegektől.
- Amennyiben a gyerekeknek csak egy része nem mozog otthonosan a témában, osszuk őket kereső csoportokba.
- Ha a gyerekek nem rendelkeznek a témában megfelelő tapasztalattal, végezzük a keresést közösen, esetleg mi magunk hozzunk jól és rosszul szerkesztett oldalakat, amelyeket a gyerekek a lépés második felében már maguktól minősítenek.
- A gyerekek gyűjtésüket digitális adathordozón vagy kinyomtatva hozzák el. A gyűjtésre a modul elején kérjük meg őket, hogy legyen erre idejük.
- A bemutatók a külön erre szervezett csoportokban történjenek a 7. feladatban!
- A témában való tájékozódáshoz ajánljuk:
 - Nielsen, J.: *Web-design. Typotex. 2002*
 - Rung András - Kiss Orhidea Edith: *Felhasználóbarát honlapok. Webergonómiai tanulmányok. Budapest, Gondolat Kiadó, 2006*
 - www.useit.com

Kiemelt készségek, képességek: választás–döntés, összehasonlítás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni, 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: egyéni gyűjtés, feladatmegoldás

Eszközök: elektronikus adathordozók, feladatlap, esetleg számítógépek

6. Keressetek az interneten weblapokat!

- Olyanokat, amelyeken véleményetek szerint érdekes és jól szerkesztett szövegek találhatóak!
- Keressetek olyanokat is, amelyekre ez az állítás nem igaz!
- Mutassátok be ezeket a következő órán társaitoknak!

||| 7. Beszéljétek meg, hogy miben értetek egyet csoporttársaitok választásával, miben nem!

JELENTÉSTEREMTÉS

5. lépés: 8. feladat

T/8.

73. oldal

20 PERC

Tanári instrukciók

- Az előző két feladatban megvizsgált jelenségeket most szisztematikusan hasonlítjuk össze.
- Célunk, hogy a jól szerkesztett internetes szövegek főbb jellemzőit a gyerekek maguktól, az összehasonlítás révén fedezzék fel.
- A feladathoz bármilyen weboldalak használhatók, célszerű két olyan oldalt választani, amelyek tartalmilag hasonlóak, de színvonalukban vagy szellemiségükben eltérnek (pl. www.index.hu és www.origo.hu).
- Amennyiben a gyerekek megfelelően tájékozottak, ők is választhatnak oldalt.

Kiemelt készségek, képességek: összehasonlítás, általánosítás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: 4-5 fős heterogén csoportok

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: számítógép

8. Hasonlítsátok össze a két weboldalt!

- Melyik oldalon miként használják a kiemeléseket?
- Melyik fogalmazása érthetőbb és rokonszenvesebb a számotokra? Miért?
- Melyik és miért olvashatóbb jobban?
- Melyik és mitől áttekinthetőbb?

Ahhoz, hogy az interneten található szövegek JÓL ÉRTELMEZHETŐK és OLVASHATÓK legyenek, több alapelvet is tanácsos betartani.

1. A szövegek lehetőség szerint legyenek rövidek, mert az emberek lassabban olvasnak a képernyőn.
2. Érdeemes a kiemeléshez félkövér vagy esetleg dőlt betűket alkalmazni.
3. Mindig csak az igazán lényeges dolgokat emeljük ki (például egy bekezdésben csak a legfontosabb néhány szót).
4. Egyszerű, világos szóhasználatra és mondatszerkesztésre törekedjünk.
5. Szövegünket az olvashatóság érdekében tagoljuk.

REFLEKTÁLÁS

6. lépés: 9. feladat

T/9. 74. oldal
15 PERC

Tanári instrukciók

- A feladatban a korábban felismert alapelveket alkalmazzuk egy szövegtranszformációs gyakorlatban. Ily módon jobban rögzülhetnek a megfigyelt elvek.
- Amennyiben némelyik gyerek mélyebben érdeklődik a téma iránt, segítsük őt további olvasmányok megadásával (elsősorban a korábban említett *Web-design* című könyvet javasoljuk egyszerű nyelvezete és könnyed humora miatt), vagy házi feladatként adjuk fel egy saját honlap szerkezetének és szövegeinek megalkotását!

Kiemelt készségek, képességek: szövegtranszformálás, ismeretalkalmazás

Célcsoport – differenciálás: az egész osztály

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás

Eszközök: feladatlap vagy számítógép, <http://www.szegedportal.hu/index.php?pg=al24>**9. Írd át a következő szöveget úgy, hogy érthetőbb és áttekinthetőbb legyen az interneten!**

Szövegtömörítéssel és egyszerűsítéssel alakítsd át a szöveget úgy, hogy a mostaninak körülbelül a fele legyen a hossza!

Szeged környéke a fejedelmi törzs szálláshelyéhez tartozott, a tiszántúli területet pedig Ajtony törzse foglalta el. A település lakossága István király uralkodása idején már magyar volt. Szeged és környéke királyi birtok lett, mely egyházi igazgatás szempontjából a kalocsai érsekséghez tartozott. A XII. századra a település kedvező adottságai miatt várossá vált. Számos út Szegednél futott össze, és a Maroson leúsztatott fát és sót innen szállították tovább. A sútak és a raktárak védelmére földvár épült, amely mellé bekerített városrészt emeltek. Szeged neve először 1183-ban fordult elő oklevélben „Cigeddin” formában. Az 1222-es Aranybullájában is meg van említve a város: só az ország közepén másutt ne tartassék, csak Szalacson, Szegeden, valamint a határvidékeken.

1241-et követően épült vára révén a déli Tisza-vidéknek fontos központja lett. 1247 előtt nem sokkal Szeged elnyerte a városi rangot. Az építkezés és a kézműipar jelentősen fellendült, a vásártartási jog pedig tovább erősítette Szeged szerepét. A XIV. század során Szegedből virágzó kereskedőváros lett. A törökök előrenyomulásával katonai jelentősége is fokozódott. 1394 őszen a Szegeden tartózkodó Zsigmond király a várost jelölte ki a török ellen szervezett hadainak gyülekezőhelyéül. 1405-ben törvény született a vár és a város megerősítéséről. A XV. század elejétől a város lett a dél felé irányuló hadjáratok kiindulópontja. A szegedi naszádosok innen szállították a seregeket a déli végvárakhoz. 1444-ben I. Ulászló itt kötött békét a törökkel, majd négy nappal később a megállapodást felrúgva innen indított hadjáratot a törökök ellen.

1456-ban Hunyadi János innen indult Nándorfehérvár felmentésére. A Hunyadiak idején tulajdonképpen Szeged volt az ország központja. 1458-ban országgyűlést is tartottak, ahol elhatározták a huszárság rendszeresítését a hadseregben. 1498-ban Szeged II. Ulászlótól szabad királyi várossá rangot kapott, és ezáltal az Itáliába irányuló marhakereskedelem központja lett. A Dózsa György-féle felkeléshez (1514) sokan Szegedről is csatlakoztak. Krónikások szerint a felkelés bukása után György lefejezett fejét Szapolyai János Szegedre küldte Pálffy Balázs szegedi főbírónak, akinek állítólag Dózsa örökbe fogadott fia volt.

1522-re Szeged az ország egyik legnépesebb városa volt több mint 7000 fővel (ez ugyanannyi, mint Budáé, Pesté vagy Kassáé).

LEHETSÉGES MEGOLDÁS

Szeged környéke a fejedelmi törzs szálláshelyéhez tartozott. Lakossága István király uralkodása idején már magyar volt. Szeged és környéke *királyi birtok* lett. Egyházi igazgatás szempontjából a kalocsai érsekséghez tartozott. A XII. századra a település *várossá vált*, mivel számos út Szegednél futott össze. A sóutak és raktárak védelmére földvár épült. Szeged neve először 1183-ban fordult elő „Cigeddin” formában.

1241-et követően épült vára révén a déli Tisza-vidéknek fontos központja lett, és *1247-ben a városi rangot is elnyerte*. Az építkezés, a kézműipar és vásártartási jog hatására a XIV. század során Szegedből virágzó kereskedőváros lett. A törökök előrenyomulásával *katonai jelentősége is fokozódott*. 1405-ben törvény született a vár és a város megerősítéséről, aminek köszönhetően a város lett a dél felé irányuló hadjáratok és a seregeket szállító naszádosok kiindulópontja. 1444-ben I. Ulászló itt kötött békét a törökkel, majd négy nappal később a megállapodást felrúgva innen indított hadjáratot a törökök ellen.

1456-ban Hunyadi János is innen indult *Nándorfehérvár felmentésére*. A Hunyadiak idején tulajdonképpen Szeged volt az *ország központja*. 1498-ban Szeged II. Ulászlótól *szabad királyi város* rangot kapott, és ezáltal az Itáliába irányuló marhakereskedelem központja lett. A Dózsa György-féle felkeléshez (1514) sokan Szegedről is csatlakoztak.

1522-re Szeged az *ország egyik legnépesebb városa* volt több mint 7000 fővel (ez ugyanannyi, mint Budáé, Pesté vagy Kassáé).

2.

a. Mit lehet gesztusokkal, testbeszéddel kifejezni?

.....

.....

.....

.....

.....

b. Mit nem?

.....

.....

.....

.....

.....

c. Miben különböznek a gesztusok és a testbeszéd a jelnyelvtől?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Sorolj fel 3 jellegzetesen szóbeli és 3 tipikusan írásbeli szövegtípust!

Indokold is meg minden esetben választásodat néhány szóval!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(Összesen 80 pont)

MEGOLDÓKULCS

SZÓBELISÉG ÉS ÍRÁSBELISÉG

FEJEZETZÁRÓ FELADATLAP I.

1. Értékelési szempontok:

Szabatos, jó érvelés (15 pont)

Legalább 3 sajátsga az írásbeli kommunikációnak (9 pont)

Legalább 3 sajátsga a szóbeli kommunikációnak (9 pont)

Legalább 3 eltérés megragadása (9 pont)

Összesen: 42 pont

2. Lehetséges megoldások:

a. érzelmeket, indulatokat, egyszerűbb véleményeket, rá lehet mutatni a kijelentések tárgyaira stb. (5 pont)

b. távoli időben és térben pontos állításokat tenni, bonyolult gondolatokat megfogalmazni stb. (5 pont)

c. A gesztusokkal a beszéddel egy időben fejezzük ki gondolatainkat, érzelmeinket. A gesztusok, habár önálló kommunikációs értékük is van/lehet, sokszor a beszélt mondanivalót teszik árnyaltabbá vagy épp megkérdőjelezzik azt. A jelnyelv önálló nyelv, a halló emberek beszédével egyenértékű kifejezőeszköz. (10 pont)

Összesen: 20 pont

3. Lehetséges megoldások:

Szóbeli:

veszekedés: gyors reagálás, beszélő–hallgató ismeri egymást (3 pont)

közvetítés: gyors reagálás, lazán szerkesztett mondatok (3 pont)

gügyögés: az egyik partner (baba) nem tud írni-olvasni, így csak szóbeli kommunikáció lehetséges (3 pont)

Írásbeli:

menetrend: beszélő–hallgató nem ismeri egymást, bonyolultsága miatt szóban nem is lehet előadni (3 pont)

rendelet: beszélő–hallgató nem ismeri egymást; bonyolultsága miatt szóban nehéz előadni; komplikált, szerkesztett mondatok (3 pont)

regény: beszélő–hallgató nem ismeri egymást, hosszú idő alatt készül (3 pont)

Összesen: 18 pont

A három feladatra összesen: 80 pont

SZÓBELISÉG ÉS ÍRÁSBELISÉG

FEJEZETZÁRÓ FELADATLAP II.

Név: Osztály:

Iskola:

Dátum:

1. Melyek a magyar helyesírás fő alapelvei?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Miért van szükség helyesírásra? Miért fontos helyesen írni?

.....

.....

.....

.....

3. Milyen a helyesírás és a (beszélt) nyelv viszonya?

.....

.....

.....

.....

4. Keressetek minél több olyan szót, mondatot az alábbi szövegrészekben, amelyek egy másik szövegrészlethez köthetőek!

Húzzátok alá ezeket a szavakat vagy mondatokat, és írjátok följük a hozzájuk kapcsolódó szövegrészlet számát!

1. Horvát eredetű főnemesi családban született, dédapja volt Zrínyi Miklós, a „szigetvári hős”. Apja, Zrínyi György Habsburg-párti főnemes, akinek halála után II. Ferdinánd gondoskodott róla és Péter öccséről. A neveléssel Pázmány Pétert bízta meg. A grazi jezsuita kollégiumban, majd Bécsben és Nagyszombatban tanult. Pázmány hatására kedvelte meg Miklós a magyar nyelvet és irodalmat.
2. Zrínyi Péter hadvezér és író bátyja, apja Zrínyi György tárnokmester, dédapja Zrínyi Miklós író. Vagyonát részben első feleségének, Frangepán Katalinnak köszönhette. Az 1526. évi mohácsi csata után I. Ferdinánd pártjára állt. 1542-től 1556-ig Horvátország bánja. 1566-ban halt meg Szigetvár ostromakor.
3. A Horvát Köztársaság közép- és délkelet-európai ország, Magyarország déli szomszédja. A két ország több mint 800 éves közös történelemre tekint vissza, lévén hogy 1102 és 1918 között perszonálunióban állt egymással.
4. (1578. július 9., Graz – 1637. február 15., Bécs): német-római császár, magyar és cseh király, az ellenreformáció és az abszolutizmus képviselője. Érdekeit Magyarországon Pázmány Péter aktívan képviselte.
5. (Nagyvárad, 1570. október 4. – Pozsony, 1637. március 19.): esztergomi érsek, bíboros, a magyarországi ellenreformáció vezető alakja, író. 1583-ban katolizált, majd Bécsben tanult. 1603-tól a Grazi Egyetemen teológiát tanított. 1629-ben VIII. Orbán pápa bíborossá nevezte ki. 1635-ben Nagyszombatban egyetemet alapított teológiai és bölcsészeti karral.
6. Már a kelták és a rómaiak előtt is lakott hely volt, majd Trnava néven szláv település. 1238-ban IV. Béla emelte szabad királyi várossá. 1543-ban ide költözött az esztergomi érsek és káptalan, és 1822-ig itt is maradt. 1635. május 6-án Pázmány Péter egyetemet alapított itt, ekkor a magyar kultúra központja volt. Az egyetem mellett nyomda és könyvtár is működött. Az egyetemet 1772-ben költöztették Budára.
7. Már a kelta időkben is lakott település volt. A római idők után először 881-ben említik újra. A középkorban jelentős kereskedelmi központ volt, a Habsburg császárok általában innen irányították birodalmukat. Ma Ausztria fővárosa.

(Összesen: 30 pont)

MEGOLDÓKULCS

SZÓBELISÉG ÉS ÍRÁSBELISÉG

FEJEZETZÁRÓ FELADATLAP II.

1. Lehetséges megoldások

szóelemzés, kiejtés, hagyomány, egyszerűsítés elve

Összesen: 8 pont

2. Lehetséges megoldások

Helyesírásra azért van szükség, hogy könnyebben megértsük egymást, egységesebb legyen a kommunikáció. A helyesírás valójában szabvány: egységesíti a mondatok és a szavak írásmódját. Helyesen írni nemcsak azért fontos, mert a helyesen írt szöveget könnyebb olvasni (hiszen az olvasó nem akad meg a szokatlan írásmódok láttán), hanem mert gyakran szövegünk helyesírása is befolyásolja szövegünk és saját magunk megítélését.

Összesen: 5 pont

3. Lehetséges megoldások

A helyesírás abban segít, hogy miképp jegyezzünk le egységesen szavakat, mondatokat, de nem része a nyelvnek. A helyesírásnak több eszköze van a beszélt nyelv minél hívebb visszaadására (pl. központozás), de tökéletesen sosem tudja azt visszaadni.

Összesen: 5 pont

4. Lehetséges megoldások

1. Horvát³ eredetű főnemesi családban született, dédapja volt Zrínyi Miklós², a „szigetvári hős”. Apja, Zrínyi György Habsburg-párti főnemes, akinek halála után II. Ferdinánd⁴ gondoskodott róla és Péter öccséről. A neveléssel Pázmány Pétert⁵ bízta meg. A grazi jezsuita kollégiumban, majd Bécsben⁷ és Nagyszombatban⁶ tanult. Pázmány hatására kedvelte meg Miklós a magyar nyelvet és irodalmat.
2. Zrínyi Péter hadvezér és író bátyja, apja Zrínyi György tárnokmester, dédapja Zrínyi Miklós¹ író. Vagyonát részben első feleségének, Frangepán Katalinnak köszönhette. Az 1526. évi mohácsi csata után I. Ferdinánd pártjára állt. 1542-től 1556-ig Horvátország³ bánja. 1566-ban halt meg Szigetvár ostromakor.
3. A Horvát Köztársaság közép- és délkelet-európai ország, Magyarország déli szomszédja. A két ország több mint 800 éves közös történelemre tekint vissza, lévén hogy 1102 és 1918 között perszonálunióban állt egymással.
4. (1578. július 9., Graz – 1637. február 15., Bécs⁷): német-római császár, magyar és cseh király, az ellenreformáció és az abszolutizmus képviselője. Érdekeit Magyarországon Pázmány Péter⁵ aktívan képviselte.
5. (Nagyvárad, 1570. október 4. – Pozsony, 1637. március 19.): esztergomi érsek, bíboros, a magyarországi ellenreformáció vezető alakja, író. 1583-ban katolizált, majd Bécsben⁷ tanult. 1603-tól a Grazi Egyetemen teológiát tanított. 1629-ben VIII. Orbán pápa bíborossá nevezte ki. 1635-ben Nagyszombatban⁶ egyetemet alapított teológiai és bölcsészeti karral.

6. Már a kelták és a rómaiak előtt is lakott hely volt, majd Trnava néven szláv település. 1238-ban IV. Béla emelte szabad királyi várossá. 1543-ban ide költözött az esztergomi érsek és káptalan, és 1822-ig itt is maradt. 1635. május 6-án Pázmány Péter⁵ egyetemet alapított itt, ekkor a magyar kultúra központja volt. Az egyetem mellett nyomda és könyvtár is működött. Az egyetemet 1772-ben költöztették Budára.
7. Már a kelta időkben is lakott település volt. A római idők után először 881-ben említik újra. A középkorban jelentős kereskedelmi központ volt, a Habsburg császárok általában innen irányították birodalmukat. Ma Ausztria fővárosa.

Minden helyesen megtalált kapcsolatra adjunk 1 pontot, a rosszakra vonjunk le 0,5 pontot. *Maximálisan 12 pont legyen itt szereshető.*

(Összesen 30 pont)